

II.
HET MAASEIKERS,
EEN STUDIE

(’t Mëzeikers, ’n stujdie)

2.1 INLEIDING

Het Maaseikers van de laatste 100 jaar dat ik in deze studie onder de loep nam, zou ik – gerangschikt in de tijd – willen opsplitsen in het Maaseikers van vóór 1945 en dat van na het einde van de Tweede Wereldoorlog. Dat historische ijkpunt luidde namelijk op velerlei gebieden een nieuwe dynamiek in, ook op het vlak van de taal.

Vanaf het begin van de jaren 1970 had ik nog ruim de gelegenheid dat Maaseikers van vóór WO II uit de mond van ouderen op te tekenen.

Welnu, de schrijftijd (2012-2016) die ik aan DGMD, deel 1, (een beschrijvend woordenboek) en DGMD, deel 2 (een vertaal-, een scheld- en een thematisch woordenboek) besteedde, gebruikte ik ook om op allerlei vragen, die voortdurend opdoken, een correct en uitvoerig antwoord te formuleren. **Tijdens decennia van studie van het Maaseikers, die aan die schrijftijd voorafgingen, had ik het taalspecifieke van ons dialect overigens al grondig onderzocht.**

De facetten waarop ik me het meeste focuste, waren de hier nooit eerder geformuleerde **secundaire kenmerken van het Maaseikers, de klanken met in het bijzonder de tussenklanken oe(ë), ie(ë) en uu(ë)**, en de hier nooit beantwoorde **etymologische vraag** met onder meer de parallellie tussen ons dialect en het Duits, waarbij ik 12.000 Maaseiker woorden met die taal vergeleek. Andere belangrijke aspecten waren **de hoofdtijden van ruim 1.800 werkwoorden, de woordgeslachten, meervouden en diminutieven van meer dan 6.000 substantieven, de trappen van vergelijking van ca. 1.700 adjectieven, de bijna 1.500 schimpwoorden en zeker niet in het minst het idiomatische van ons dialect. Ook op een reeks andere aspecten van het Maaseikers (zie inhoudsopgave) ging ik in deze studie dieper in.**

Op het vlak van de spelling **koos ik niet voor de gangbare opvatting dat de dialectspelling moet aansluiten bij de AN-spelling.** Mocht ik dat wel gedaan hebben, dan zou onze DGMD bij een mogelijk uitsterven van het Nederlands – de verengelsing neemt zienderogen toe – over pakweg enkele eeuwen onbegrijpbaar zijn geworden. Meteen ook de reden waarom ik het **Engelse en vaak ook Duitse en/of Franse equivalent** aan een groot percentage van de trefwoorden in de vier verschillende woordenboeken toevoegde. Deze talen zijn immers stabiel van aard.

Het optekenen van ons taalerfgoed in een tweedelig boekwerk van ca. 3.000 pagina's is immers in hoge mate **bedoeld voor generaties die allicht geen woord dialect meer in de mond nemen**, maar ongetwijfeld des te meer interesse zullen hebben voor hoe de taal van hun voorouders ooit klonk en in mekaar stak. **Dat ik voor een fonetische spelling met consistente regels koos (zie DGMD 1 p. 49-67), is bijgevolg evident.**

Voor de lezer van DGMD vermeld ik nog dat het eerste deel van deze studie al verscheen in DGMD, deel 1 (okt. 2016).

Nu de studie voltooid is (2018), meen ik er goed aan te doen ze in haar geheel in dit tweede boekdeel op te nemen.

Theo KEES

INHOUDSOPGAVE

2.2.1 Maaseik is geen geïsoleerd taalgebied	p. 52
2.2.2 Primaire en secundaire kenmerken van het Maaseikers	p. 54
2.2.3 Het Maaseikers is een toontaal	p. 66
2.2.4 Het Maaseikers telt 59 klinkers en tweeklanken	p. 68
2.2.5 Waar komt het Maaseikers vandaan?	p. 81
2.2.6 Parallellie tussen de Maaseiker en de Duitse woordenschat	p. 107
2.2.7 Actieve, passieve en verouderde woordenschat	p. 108
2.2.8 Registers of taallagen in de Maaseiker volkstaal	p. 116
2.2.9 Woordbetekenissen	p. 118
2.2.10 Woordparen	p. 122
2.2.11 Woordkenmerken	p. 124
2.2.12 Klanknabootsingen	p. 126
2.2.13 Krachttermen	p. 128
2.2.14 Varianten van woorden	p. 129
2.2.15 Synoniemen	p. 131
2.2.16 Schimpwoorden	p. 134
2.2.17 Vleinamen	p. 135
2.2.18 Adjectieven m.b.t. karaktereigenschappen en geestesgaven	p. 136
2.2.19 Adjectieven m.b.t. het voorkomen	p. 137
2.2.20 Typische (representatieve) Maaseiker substantieven	p. 139
2.2.21 Typische (representatieve) Maaseiker adjectieven	p. 149
2.2.22 Typische (representatieve) Maaseiker werkwoorden	p. 154
2.2.23 Typische (representatieve) Maaseiker bijwoorden, voornaamwoordelijke bijwoorden en voegwoorden	p. 168
2.2.24 Idiomatiche uitdrukkingen in het Maaseikers	p. 175
2.2.25 Idiomatiche Maaseiker uitroepen	p. 177
2.2.26 Spelling moet aansluiten bij de uitspraak	p. 182
2.2.27 Spelling van de werkwoordsuitgangen	p. 191
2.2.28 Lijst van sterke, gemengde en onregelmatige werkwoorden én van hulp- en koppelwerkwoorden in O.T.T. en O.V.T.	p. 195
2.2.29 Sandhi	p. 212

2.2 ONDERZOCHE ASPECTEN VAN HET MAASEIKERS

2.2.1 MAASEIK IS GEEN GEÏSOLEERD TAALGEBIED

Maaseik ligt in het centrum van het Maasland

Bekijken we de kaart van de beide Limburgen, dan onderscheiden we qua taal het Centraal Limburgs tussen Aubel (bij Eijsden) in het zuiden en Velden (bij Venlo) in het noorden. Het is dus de landstreek die zich tussen beide steden langs beide zijden van de Maas uitstrekt.

Ten oosten daarvan – dus meer naar de Duitse grens – heb je het Oost-Limburgs.

Samen met het Centraal-Limburgs vormt het Oost-Limburgs het Maaslands, dat we ook het Oostnederfrankisch noemen. Midden door dit gebied vloeit de Maas. In deze streek, die de vorm heeft van een amandel, ligt Maaseik pal in het centrum.

Het gebied ten westen van het Maaslands taalgebied noemen we het West-Limburgs.

‘Dat is geen Maaseikers’

Stellen dat een bepaald woord geen Maaseikers is – vaak gebeurt dat zelfs met enige klem – geeft niet zelden blijk van een enigszins aanmatigende houding.

Zo kennen we voor het AN-woord ‘vernieren’ of ‘stukmaken’ binnen de grenzen van de kerngemeente Maaseik niet minder dan 12 varianten: *verdéstruuweere*, *vëranneweere*, *verénjeweere*, *vrenjeweere*, *verénneweere*, *vërsjanjèneere*, *vëreeneweere*, *vertésteleweere*, *vëróbzakke*, *vëróbjakke*, *vër(h)atsbatse* en *vëraoze*. Kom je dan aanzetten met de bewering dat bv. enkel ‘verdéstruuweere’ correct Maaseikers is, dan sla je niet minder dan een modderfiguur. Wellicht gaan je gesprekspartners zich dan zelfs ‘*sjangërneere*, *sjaggërneere*, *sjaggrieneere*, *sjangrèneere* of *sjangrieneere*’. En misschien zal een of andere ‘*zëbëdeijus*, *sibbëdaejës*, *sibbëdeejus*, *sibbëdeijus* of *subbëdeijus*’ met de ‘*përzómpsi-j*, *prëzómpsi-j* of *prëzumpsi-j*’ blijven zitten dat enige ‘*kiskënade*, *kiskënaje* of *kiskënadisse*’ je niet vreemd is. Of zal ‘*n säöts* (*säötske*), *suuëts* (*suuëtske*), *suuëtsël* of *suuëtsëlke*’ beweren dat ze ‘*tuuëts*, *teuts*, *teut*, *tuuët* of *tüöts*’ van je wordt. Hoe meer varianten en synoniemen je overigens in een taal – denk aan het Engels – aantreft, hoe rijker ze is.

DGMD geeft hoofdzakelijk Maaseikers van de binnenstad

Het Maaseikers dat u in DGMD aantreft, is overwegend het dialect dat de laatste eeuw in de Maaseiker binnenstad, de oude stad en de stadskern (Markt) dus, gesproken werd en grotendeels nog gesproken wordt. Slechts een 1.000-tal woorden zal de gemiddelde Maaseikenaar anno 2016 niet meer als Maaseikers herkennen en die we daarom onze ‘verouderde woordenschat’ (zie ald.) noemen.

Maaseik is geen geïsoleerd taalgebied

Ons Maaseiker taal materiaal is een taalgoed met een fenomenaal idioom en een schitterende veelheid aan zegswijzen en spreekwoorden. Het is deze florissante taaltuin die bij velen de liefde voor deze streektaal telkens opnieuw voedt en levendig houdt.

Wat daarbij evenwel niet genoeg beklemtoond kan worden, is dat wij niet op een taaleiland leven. We hanteren in ons stadje namelijk niet enkel specifiek Maaseiker taalgoed. In alle andere Maasgemeenten en -steden, aan beide kanten van de Maas, bestaan er ook bijzondere

karacteristieke woorden en uitdrukkingen, waarvan wij er logischerwijze een aantal in ons Maaseikers ingepast hebben.

Zo dienen wij bijvoorbeeld te beseffen dat je primair dient te kijken naar de oorsprong en de geschiedenis van de woorden.

Ten bewijze nemen we het in Maaseik alom gekende woord '*sjaldi-jke*'. Deze al dan niet overdekte of half overdekte, met meestal geronde keistenen bevloerde achterplaats waar zich vaak een waterpomp met gootsteen bevond, treffen we in Schuermans' Algemeen Vlaamsch Idioticon aan als *schallei*, *schally* en *schaldie*. Bovendien vinden we het woord in Gesslers Oud Hasseltsch Glossarium terug als *scaelgie* en heeft Kiliaan (ca. 1529-1607) het over *schaeldsye*. En dan is er nog de Oud-Luikerwaalse vorm *xhailhie*, waarbij ik me baseer op de Hasseltse drs. X. Staelens. In het gewestelijk Nederlands kennen we *kalsijde* (kassei), een woord dat in het AN staat voor 'kinderkopje' of 'kinderhoofdje'.

U ziet, beste lezer, dat het buitengewoon onvoorzichtig is het eigendomsrecht van een woord te claimen. Laten wij onze vocabulaire daarom wijselijk benaderen en zeker niet al te voortvarend zijn.

2.2.2 PRIMAIRE EN SECUNDAIRE KENMERKEN VAN HET MAASEIKERS

2.2.2.1 PRIMAIRE KENMERKEN (tref je deels ook elders aan)

2.2.2.1.1 HET MAASEIKERS IS EEN TOONTAAL

In toontalen zoals het Litouws of het Servo-Kroatisch en ook het Maaseikers kan alleen al het toonpatroon waarmee een lange of korte klinker of tweeklank uitgesproken wordt, betekenisonderscheidend zijn en dus een foneem vormen. Een foneem staat voor de kleinste klankeenheid die een betekenisverschil aangeeft. In het AN – en ook in alle andere Nederlandse dialecten behalve de Limburgse – worden alle klinkers altijd met stoottoon gerealiseerd. In het Maaseikers (en de meeste andere Limburgse dialecten) is er daarnaast de mogelijkheid om een klinker of tweeklank ook met sleeptoon uit te spreken. Anderstaligen en zelfs Vlamingen van buiten de provincie ontgaat de fijnheid van dit onderscheid meestal volkomen. Zij horen bij de sleeptoon enkel het kenmerkende zangerige van het uitspraakpatroon, maar zijn niet in staat om betekenisonderscheid op basis van het toonpatroon te vatten.

****Het toonpatroon is in het Maaseikers bepalend voor de betekenis en vervult dus een semantische rol.***

Nôw (nu; sleeptoon) stuit oos bómma weer in 't nów (nieuw).
 Dao zit 'n moor (moerkonijn) oppe moôr (muur; sleeptoon).

****De toon is m.b.t. een aantal zelfstandige naamwoorden bepalend voor de woordvorm en vervult dus een morfologische rol.***

Einën hónd (sleeptoon) is tof, mer tieën hunj (stoottoon) is 'n mizzeerie.

****De stoottoon gaat bij substantieven en adjectieven soms gepaard met klinkerwisseling (umlaut).***

Baer haef e gieël humme mèt 'n gael krévat en 'ne gaelën uuëvërjas ('ne gaele pardësuu) aan.

Opm.: 'gieël': als gez., bw. bep. en vóór o. zn. in het enk.

****In eenlettergrepige woorden is de sleeptoon een overheersende toon.***

D'n uuëm loeët 'ne sjrieëf en loeëg bónk oppe grónd.

****De stoottoon gebruiken we vooral:***

-in eenlettergrepige woorden die oorspronkelijk tweelettergrepig waren,

den (Mnl. denne) kan (Mnl. canne)
hèl (Mnl. helle) vi-jl (Mnl. vile)

-in een aantal meervoudsvormen van zelfstandige naamwoorden die we in het enkelvoud met de sleeptoon uitspreken en die – met uitzondering van het woordteken – in enk. en mv. dezelfde woordvorm hebben,

bêrg (berg)	berg (bergen)
daâg (dag)	daag (dagen)
êrm (arm)	erm (armen)
kni-ĵn (konijn)	kni-jn (konijnen)

Opn.: in zulke gevallen plaatsen we op de klank die we met de sleeptoon uitspreken een circumflex (dakje, kapje).

-in via klankwijziging gevormde meervouden van een aantal zelfstandige naamwoorden.

eine boum	twieë buim
ein plank	twieë plenk
eine vaam	twieë vaem
eine voot	twieë veut

Opn.: een aantal gecompliceerde en specialistische regels laten we hier buiten beschouwing.

2.2.2.1.2 KLANKWIJZIGING VAN EEN KLINKER – OOK METAFONIE, KLANKOMZETTING OF UMLAUT GENOEMD – KOMT VAAK VOOR:

-in een aantal onregelmatig gevormde meervoudsvormen van zelfstandige naamwoorden

ein ków	twieë kuj
ein stad	twieë staej

-in de verkleinwoorden van een groot aantal zelfstandige naamwoorden

e sjaop	e sjäöpke
'ne sjolk	e sjölkske

-in een groot aantal woordafleidingen

zènge	zénger
mach	méchtig

-in de o.v.t. van sterke werkwoorden

li-jje (lijden)	laej
doon	doeëg (dieëg)

-in het V.D. van een aantal sterke werkwoorden

stujve	gëstoeëve
sjri-jve	gësjrieëve

-in de comparatief en/of superlatief van een aantal bijvoeglijke naamwoorden

sjieël, sjaelër, sjaelste
gieël, gaelër, gaelste

2.2.2.1.3 HET MAASEIKER VOCABULAIRE VERTOONT EEN GELIJKENIS MET

-het Hoogduits

sakkristi-j	Sakristei
sjarneer	Scharnier
sjróbbër	Schrubber
slabbëre	schlabbern
strikke	stricken
vërnaolieësigge	vërnachlässigen

-het Nederduits (Noord-Duits, Saksisch)

aanvéld	Anefilt
ónnöt	Unnötz
plëföng	Plafung
plek	Plack
póchël	Puckel
pówdële	pudeln
raekël	Rekel
waelmood	Wellmot (zelfgenoegzaamheid)

-het Oostenrijks

gëbloomp	gebluhmt
geitëbók	Geißbock
kas	Kasten
knóp	Knopf
ringëlottle	Ringlotte
straen	Strähn

-het Zwitsers

bloeët	blutt
kwaffäör	Coiffeur
postuuër	Postur
rizzëmee	Resumé
Sintërklaos	Santiklaus
tajjäör	Tailleur
tillëvi-jzie	Television

-het Rijnlands

dóffe	duffen
hieëring	Häring
ówtsjeije	ausscheiden
përlejeje	parleien
pitse	pitzen
pitstang	Pitschzange
strank	Strang

-het Keuls

bats	Batz
fówtële	fuutele
kampraad	Kamprad
knari-jvuuëgëlke	Kanaljevugel
mèsnaat	messnaass
móffële	müffële (behaaglijk eten)

-het regionaal Duits

bëhej	Buhei (poeha, (koude) drukte)
spi-jkër	Speicher (zolder)
sprieëw	Sprehe
stikdónkël	stichdunkel
ströp	Stropp
zich spooje	sich sputen

-het Beiers

mótse	motzen (mokken, pruilen)
watsje	watschen (een draai om de oren geven)

-het Duits in België

bi-jhöbbe	dabei haben
óngërlujtënant	Leutnant
wëkke (inmaken)	einwecken

-het Nederrijns

mót	Mot (nevel)
sjieëps (miserabel)	schibes (dronken)
(De zujs mer sjieëps ówt)	

2.2.2.1.4 DE MAASEIKER SPRAAKKUNST VERTOONT GELIJKENISSEN MET HET HOOGDUITS

-in Hoogduitse persoonlijke voornaamwoorden

onderwerpsvorm

enk. 1	iech	ich
2	diech, de, dów; gieë	du, Sie
3	m. hae, ër	er
	v. zi-j, ze	sie
	o. het, 't	es
mv. 1	wieë, we	wir
2	gieë, ge	ihr, Sie
3	zi-j, ze	sie

voorwerpsvorm

	<u>Maaseikers</u>	<u>meew. vw.</u>	<u>l.vw.</u>
enk. 1	miech	mir	mich
2	diech	dir; Ihnen	dich; Sie
3	m. h'm, häöm	ihm	ihn
	v. ze, häör	ihr	sie
	o. het, 't	ihm	es
mv. 1	ós	uns	uns
2	uch	euch, Ihnen	euch, Sie
3	ze, hun	ihnen	sie

-in Hoogduitse wederkerende voornaamwoorden

	<u>Maaseikers</u>	<u>meew. vw.</u>	<u>l.vw.</u>
	miech	mir	mich
	diech	dir	dich
	zich	sich	sich
	ós	uns	uns
	uch	euch	euch
	zich	sich	sich

-in Hoogduitse bezittelijke voornaamwoorden

Zowel in de bijv. gebruikte 'mein; dein, (Ihr); sein, ihr, sein; unser; euer, (Ihr); ihr' als in de zelfst. gebruikte 'der mein(ig)e; dein(ig)e (Ihr(ig)e); sein(ig)e, ihr(ig)e, sein(ig)e; unsr(ig)e; eur(ig)e, Ihr(ig)e; ihr(ig)e' herkennen we onze Maaseiker bezittelijke voornaamwoorden.

Typisch zijn onze vormen: 't mi-jnt, 't di-jnt en 't zi-jnt.

-in de meervouden van een reeks substantieven (meervoud op -ër)

<u>AN</u>	<u>Maaseikers</u>		<u>Hoogduits</u>	
gezicht	gëzich	gëzichtër	Gesicht	Gesichter
glas	glaas	glazër	Glas	Gläser
huis	hóws	hówzër	Haus	Häuser
nest	nès	nèstër	Nest	Nester
twijgje	ri-js	ri-jzër	Reis	Reiser
veld	veld(sj)	véljer	Feld	Felder
wiel	raad	rajër	Rad	Räder
wijf	wi-jf	wi-jvër	Weib	Weiber

-in sommige stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden

<u>AN</u>	<u>MSK</u>	<u>Hd.</u>
glas	glazen	gläsern
hout	houten	hölzern

2.2.2.2 SECUNDAIRE KENMERKEN**2.2.2.2.1 (GEDEELTELIJKE) GELIJKWORDING VAN EIND- EN BEGINKLANK VAN OPEENVOLGENDE WOORDEN OF DELEN VAN EEN SAMENSTELLING**

Zie sandhi (29)

2.2.2.2.2 GERUNDIUM

Om het duratief aspect van een handeling aan te geven gebruiken we het onvoltooid deelwoord op ‘-aere’ (vgl. de ing-form als tegenwoordig deelwoord in het Engels).

Loupëntaerën en fluitëntaere (lopend en fluitend) kómme de kënjer ówt de sjoeël.

2.2.2.2.3 PARTIËLE NASLAG BIJ DIFTONGERING

Bij diftongering, het ontstaan van een diftong (tweeklank) uit een monotong (eenklank) hoor je de ë-naslag soms maar partieel.

Het sloeët (slot) ligk in de sloe(ë)t (sloot, gracht).
Tón dër de pool (goot) aan ’t kieëre waas, kos iech ’t neet kie(ë)re (uithouden) van de stank.

2.2.2.2.4 APOCOPE: HET WEGVALLEN VAN EEN FONEEM IN DE AUSLAUT (eindklank van een woord of lettergreep) [Lat. apocopa, Gr. apokopè (het afhouden)]

-apocope van de eind-n (n-apocope)

De hieëre kómme mörge.

-apocope van de 't' na een stemloze ch, f, k, p, s en na de 'g', die we eveneens stemloos uitspreken (t-apocope)

de lo ch	hae kö p
't stuj f	vas
gëti k	hae vluj g

***Opn.** Wat wel bijzonder is en kenmerkend voor Limburgse dialecten als het Maaseikers, is de zgn. regressieve stemhebbende assimilatie. Bij een woord als 'gëtik' wordt dan in de verbogen vorm niet alleen de eind-t (die dan opnieuw opduikt) stemhebbend uitgesproken, maar assimileert de stemloze fricatief ervóór zelfs mee tot 'gk' en krijgen we in de uitspraak 'gëtigkde'. [De 'gk' is dezelfde klank als de 'g' in het Franse woord 'garçon'. We schrijven evenwel 'gëtikde'.]*

2.2.2.2.5 EPENTHESE (EPENTHESIS) [Lat. < Byzantijns-Gr. epenthesis (inlassing)]

In een aantal woorden voegen we een klank in, wat we epenthesen noemen.

deurd ë r	kërnali e
hoond ë r(e)	zwaord ë r

2.2.2.2.6 SVARABHAKTI (VOCAAL) [Oud-Indisch svara (klank) + bhakti (verdeling). Dus: verdeling of scheiding door een klinker]

Dit verschijnsel, het inlassen van een sjwa tussen twee medeklinkers, is op zijn retour.

mèll ë k i.p.v. mèlk
kall ë k i.p.v. kalk
körr ë f i.p.v. körf
zall ë m i.p.v. zalm

2.2.2.2.7 DE VERBINDINGS-E

-tussen twee substantieven

bóksēpi-jp	kirkēstool
gieērstēbroeēd	ri-jstēpap
havērmoutēpap	sjroeēpēboeētēr(h)am
kieērsēvēt	térvemael

2.2.2.2.8 DE VERBINDINGS-N

-vóór t, d en h die – ook in samenstellingen – de eerste letter van een mannelijk zn. zijn

’nēn hawvēn daâg	kattēndrék (maar kattēstrónt)
bi-j d’n tróp	op d’n héksebérg
d’n dikkēn deur	Woe is d’n ti-jd?
d’n hieëlēn houp	

-vóór een klinker

korsētēn en parrēplujs
 We drejdēn ós óm.
 We vallēn óm van vēr wónjēring.

2.2.2.2.9 MOUILLERING: SJ-KLANK AAN HET EINDE VAN EEN WOORD

Ten gevolge van palatalisering (verplaatsing van de articulatiebasis naar het harde gehemelte) krijgen klankverbindingen (nt/nd of lt/ld) soms een heel andere uitspraak.

Er ontwikkelt zich dan een hard sj-element.

bēvrund(sj)	maond(sj)
blēnd(sj)	rēnd(sj)
dopgēld(sj)	veld(sj)
gēdöld(sj)	wēnd(sj)
kēnd(sj)	wild(sj)
lēt(sj)	

2.2.2.2.10 DEELSGENITIEF OF PARTITIEVE GENITIVUS [Lat. casus genitivus (oorsprongsnaamval); Laatlat. partitivus (een deel uitdrukkend)]

(’n oor) gaons	slaopës
bieëjës	stoeëkës
roukës	tèllës
sjri-jvës	zówpës

2.2.2.2.11 METANALYSE (toevoeging of weglating van een foneem aan het begin van een woord door verkeerde scheiding van het voorgaande woord (vaak ‘dën’, ‘ein’)) [Gr. meta (te midden van) + Lat. analysis (het losmaken)]

-door toevoeging

nónk (oncle) (uit ‘d’n ónk’; (gew.) ‘onkel’)

-door weglating

aemse steín (Naamse steen) (‘de Naemse steín’ werd ‘d’n aemse steín’)

2.2.2.2.12 METATHESE (METATHESIS) OF PLAATSVERWISSELING VAN EEN KLINKER EN EEN MEDEKLINKER (VAAK DE ‘R’). SOMS OOK WISSELING VAN TWEE MEDEKLINKERS [Gr. meta (na) + tithenai (plaatsen)]

krëvat	kërvat	presëssie	persëssie
prefésser	perfésser	përsi-js	përsi-js
prëlin	përlin	përzóng	përzóng
presésse	persésse	sjèlfëre	sjèrfële

2.2.2.2.13 DUBBELE ONTKENNING

Dao höb iech noeëts niks van gëweite.

Det haef noeëts neemës gëzag.

Det is noeëts niks wieërd gëwaes.

Iech höb noeëts gein gósting gad.

2.2.2.2.14 SUBSTANTIEVEN OP -ÓNG

battëljóng	kërtóng
bëlóng	mëlóng
bëtóng	Nappoolëjóng (munt)
bóng	waggóng

2.2.2.2.15 WOORDEN UIT HET BARGOENS [Fr. *baragouin* (onbegrijpelijke taal)]

boutkieët (wc)	pówn (geld)
flosse (urineren)	tókkër (klovent)
handvaat (penis)	zeivëre (zweeten)

2.2.2.2.16 WOORDEN UIT HET ROTWELSCH [Duitse dieventaal, vergelijkbaar met het Bargoens]

op sjók goeën (auf den Schuck gehen)
 sjachële (sjachern; Hebr. sachar: handelen)
 verpatse (verpaschen: gestolen goed van de hand doen)

2.2.2.2.17 ABSTRACTA OP -DE [Lat. *abstractum* (woord dat een abstract begrip aanduidt)]

deepde (diepte)	gruuëjde (grootte)
dikke (dikte)	huuëgde (hoogte)
drökde (drukke)	lèngde (lengte)
druuëgde (droogte)	lieëgde (laagte)

2.2.2.2.18 DUBBELVORMEN (soms t.g.v. hypercorrectie)

gich/jich
 hujjère/hujjële
 kërnofffël/sjërnofffël
 sakkosj/sjakkosj
 vërsjèt/fërsjèt
 vi-j(j)oeël/fi-j(j)oeël

2.2.2.2.19 SAMENTREKKINGEN VAN VOORZETSEL MET LIDWOORD

Hae is oppe (op de) luip.
 Iech bèn aanne (aan de) lat.
 Inne (in de) wieëk.
 [Vgl. Hd. *an dem* = *am* (*an dem*) *Äquator* → *am Äquator*]

2.2.2.2.20 BW. BEP. OF BW. BIJZIN VAN OORZAAK LEIDEN WE IN MET 'MÈT'

Mèt dae fëlle wènd(sj) kums-te neet vuurówt.
 Mèt zich zoe op te ri-jte haef-tër get gëkrieëge.

2.2.2.2.21 LIJDEND VOORWERPSZINNEN LEIDEN WE VAAK IN MET ‘TOT’

Gluif mer tot-ër gëli-jk haef.
Zègk mer tot-ër wach.

2.2.2.2.22 BEKNOPTTE BIJZINNEN VAN DOEL LEIDEN WE IN MET ‘VUUR’

Vuur (h)eivërs te goeën, pak iech de fits.
Vuur miech get te ammëzeere, hëb iech e puzzëlbeukske gëkoch.

2.2.2.2.23 ENCLISE, ENCLISIS OF HECHTING VAN EEN ZWAKKER BETOOND ELEMENT AAN EEN VOORAFGAAND STERKER BETOOND ELEMENT [Gr. egklisis (neiging), Gr. egklinein (afbuigen)]

Hae zaet det-ër krank is.
‘t Is allëmaol zwindël, ’ zaet-ër.

2.2.2.2.24 PROCOPE OF WEGVAL VAN EEN FONEEM (KLEINSTE KLANKEENHEID) VÓÓR IN HET WOORD (WORDT OOK AFERESIS GENOEMD) [Gr. prokopè (het naar voren stoten), Gr. aphairesis (het wegnemen); de wegval betreft de uitspraak]

(h)aarènkële, zich	i.p.v.	haarènkële, zich
(h)eivërs		heivërs
(h)éksel		héksel
(h)uts		huts

2.2.2.2.25 SYNCOPE OF WEGLATING VAN EEN KLANK MIDDEN IN EEN WOORD [Gr. sugkopè (uitstoting)]

pedérm	i.p.v.	perdérm
ploeës		pëloeës

2.2.2.2.26 ‘DET’ NA VRAGENDE BIJWOORDEN EN VRAGENDE VOORNAAMWOORDELIJKE BIJWOORDEN

Iech weit neet wi-j **det** Mi-j det duit.
Snaps-tiech woe-uuvër **det** ’t geit?

2.2.2.2.27 EEN AANTAL TRANSITIEVE WERKWOORDEN ZIJN IN HET MAASEIKERS REFLEXIEF

Ze bieëje zich oorën aan e stök.

Ze zeen zich goeën beechte.

2.2.2.2.28 OMSCHRIJVINGEN i.p.v. HET ONBEPAALD VOORNAAMWOORD 'MEN'

De zouds meine det dae geld(sj) mèt de mach haef.
'nën Angëre zou zègke det ze 't vuuër de hoeëzën haef.
(dat zij zwanger is)

2.2.2.2.29 BIJWOORDEN KRIJGEN VÓÓR DE 2de PERS. ENK. VAAK EEN VERBINDINGS-S

Wi-jste det duis, intrëseert miech neet.
Woes-te ówthunks, is di-jn zaak.

2.2.2.2.30 OOK VOEGWOORDEN KRIJGEN VÓÓR DE 2de PERS. ENK. VAAK EEN VERBINDINGS-S

Tóns-te nog e jungske woeërs, woeërs-te 'nën échte sjelm.
Ofs-te braaf bès gëwaes, hoof iech neet te weite.

Let op!

Iech weit neet waas-te wils (niet 'waats-te')
Iech zègk des-te gëli-jk höbs (niet 'dets-te')

2.2.3 HET MAASEIKERS IS EEN TOONTAAL

De uitspraak kan vrij sterk tot sterk variëren afhankelijk van factoren zoals de locatie (stadscentrum, wijk, gehucht) en de generatie (taalgebruikers).

Globaal gesproken is de sleeptoon algemeen.

Een beperkt aantal (vorm)paren heeft met betekenisonderscheid de sleep- of de stoottoon. De sleeptoon duiden we (dan) aan met een circumflex (^). In woorden die enkel de sleeptoon hebben (veruit het merendeel) gebruiken we dat teken niet.

2.2.3.1 SLEEPTOON EN STOOTTOON

2.2.3.1.1 SUBSTANTIEVEN MET SLEEPTOON EN STOOTTOON

<i>sleeptoon</i>	<i>stoottoon</i>
bêrg (berg)	berg (bergen; barg)
daâg (dag; goedendag)	daag (dagen)
dêrm (darm)	derm (darmen)
êrm (arm (zn. + bn.))	erm (zn. armen; bn. arm(e))
graâf (graf)	graaf (gracht)
kâl (praat, kletspraat)	kal (wig, spie, keg, keil)
kni-ĵn (konijn)	kni-jn (konijnen)
moôr (muur)	moor (moerkonijn)
sjoôr (steile oever, schoorwal)	sjoor (onweers-, hagel- of regenbui)

Let op!

Bij een dubbel letterteken met sleeptoon plaatsen we een circumflex op de laatste letter.

<i>sleeptoon</i>	<i>stoottoon</i>
meûrke (muurtje)	meurke (moerkonijn)

2.2.3.1.2 ADJECTIEVEN MET SLEEPTOON EN STOOTTOON

Een bepaald aantal adjectieven spreken we uit met de sleeptoon als het bn. qua zinsdeel (in de zin) predicatuur (gezegde) of bw. bep. is, en ook als zo 'n bn. vóór een onzijdig zelfstandig naamwoord in het enkelvoud staat. In alle andere gevallen gebruiken we de stoottoon.

<i>sleeptoon</i>	<i>stoottoon</i>
blênd(sj)	blènj
doûf	douf
dûl	dul
hêl	hel
hól	hol

jônk
krômp
rônd
vôl
zoôr

jóng
króm
rón
vol
zoor

2.2.3.1.3 WERKWOORDPAREN MET SLEEPTOON EN STOOTTOON

sleeptoon

sni-*ÿ*je (snijden)
ri-*ÿ*je (rijden)

stoottoon

sni-*ÿ*je (sneeuwen)
ri-*ÿ*je (rijgen)

2.2.4 HET MAASEIKERS TELT 59 KLINKERS EN TWEEDKLANKEN

In het overzicht van de klanken koos ik niet voor de klassieke groepering (korte klinkers, lange klinkers, tweeklanken (diftongen)).

Evenmin groepeerde ik de spraakklanken naar de plaats waar ze in het strottenhoofd worden voortgebracht en in de mondholte gewijzigd of aangevuld worden.

2.2.4.1 a, â, aa, aaj, aw, ao, aoj, äö, ae, aej

*a

-als korte klinker in gesloten lettergreep

ambras (moeilijkheden)	gank (gang)
baktand (maaltand, kies)	gas (bezoeker)
basj (dekzeil)	hak (hiel)
basklas (lagere klasse)	kërdanas (aandrijfás)
fars (grap)	klam han (koude handen)

-als korte klinker aan het einde van een uit het Frans ontleend woord op 'at'

asja (Fr. achat (aankoop))

-als lang uitgesproken klinker in open lettergreep

are (gelijken op)	sjaje (schaden)
paje (troosten)	wage (wagen)
pave (roken, schieten)	waje (waden)
sapig (sappig)	wake (waken)

*â

in gesloten lettergreep met sleeptonige uitspraak

de plânk is lânk (als gez.)	lang latte (zie 'a')
e lânk gezich (bn. vóór o. zn.)	langën ti-jd (zie 'a')
in 't lânk (bw.) en 't breid	'ne lange mins (zie 'a')

*aa

als lange klinker in gesloten lettergreep

faar (schijnwerper)	kaal (kaalhoofdig)
gaaf (talent)	kaar (bijenkorf)
gaam (toonbank)	paart (deel)
gaas (gas)	paat (meter)

gaat (gat)

sjaal (sierschaal, eierschaal, offerschaal)

***aaj**

als dalende tweeklank met j-naslag

iech spaa*j* (ik spit)
maa*j* (made)

spaa*j*pot (bedkruik)
vlaa*j* (taart)

***aw**

als dalende klinker met w-naslag

aw*d*ste (oudste)
bla*w* (blauw)
haw*t*e (houden)

ka*w*d (koud)
ka*w*f (kalf)
ma*w*we (miauwen)

***ao**

als lange klinker zoals in het Engelse woord 'law (wet)'

ka*o*l (gloeiende kool)
ka*o*m (schimmel op bier)
klaks*ao* (claxon)

za*o*ch (zacht)
za*o*dbol (zaadbol)
za*o*dreub (domme, onnozele vrouw)

***aoj**

als dalende tweeklank met j-naslag

ao*j*er (ader)
ba*o*j (veldwachter)

bra*o*j (speklap)
za*o*j (maagzuur)

***äö**

als lange klinker zoals in het Franse woord 'sœur' (zuster)

dä*ö*gëneet (deugniet)
dä*ö*l (torenkraai)
kä*ö*re (strelen)

vanv*ä*örs (op voorhand)
v*ä*öl (veel)
vrä*ö*gske (vraagje)

***ae**

als lange klinker zoals in het Franse woord 'air' (lucht, melodie)

aen*e* (eendje)
baewie*e*g (bedevaart)
kaer (vruchtenpit)

maes*e* (meisje)
vaerdig (klaar)
wael*j* (weelde)

aejals dalende tweeklank met j-naslag*

raej (reden)	traej (trede)
staej (steden)	vraej (vrede)

2.2.4.2. ë, e, é, è, ê, ee, ei, eî, ej, eu, eû, euj***ë***om een stomme (toonloze, onbetoonde) e – ook sjwa genoemd – aan te geven*

ampël of amfël (handvol)	dri-jkës (stumper)
angërs (anders)	flërësi-jn (reuma)
aomërte (gloeiende kooltjes)	gëpräseerd (gehaast)
aomëzeiksël (mier)	karbëlin (carbolineum)
bakkëse (roddelen)	kattënaot (katoenstof)
bëkal (bokaal)	këlas (cilinderkop (van motor))
bëkee (boekje)	këmi-js (douanebeambte)
bëlejje (nazien, schouwen)	lëvjee (versnellingspook)
bëljot (warmwaterzak)	mëri-jl (drukte)
bëlump (overleg)	mësjujn (misschien)
bërbi-jske (kort gordijntje)	mëtjee (beroep)
bëti-j of pëti-j (bijtijds)	nakkëre (paarlemoeren)
bëtik of pëtik (boeltje)	nostëre (onzin vertellen)
blaffëtuu(ë)r (vensterluik)	pinkës (jonge visjes)
dikkërke (dikkerdje)	prottëkollë (aanmerken)
dispëni-jbël (beschikbaar)	slappëkës (slapjes)
drëswaar (dressoir)	zilvërun (zilveruitje)

Let op!

Met de puntjes – de benamingen ‘deelteken’, ‘trema’ en ‘umlautsteken’ zijn hier onjuist – verloopt het lezen beduidend makkelijker; zo leert ons een onderzoekje waaraan zowel Maaslanders, andere Limburgers als enkele buitenlanders deelnamen. Ook Maaseikenaren die deze nochtans typische Maaseiker woorden niet altijd kennen, lezen ze zonder puntjes haast alle foutief.

‘e’ aan het einde van een woord is in onze spelling vrijwel altijd toonloos. Dit wetend, is het daar schrijven van de puntjes overbodig.

bënumme, zich (zich gedragen)	kiskënade (aanstellerij)
döbbële (overzitten)	klómmële (prullen)
jónkëre (hulpen (hond))	mëngële (mengen)

junkërke (anjelier, duizendschoon)	pratële (kwebbelen)
kazële (keuvelen)	rëzi-jne (rozijnen)
kërnóffële (afranselen)	sjrówvële (schuren, sterk wrijvend langs iets schuren)

***e**

als open 'e' in eenlettergrepige woorden zoals in het AN-woord 'pet'

berf (barbeel)	ferm (flink)
derm (darmen)	gelp (welig groeiend)
ges (gist)	leps ((m.b.t. bier) verschaald; ziekjes)

Let op!

dën (dan) als bw. met acutus

***é**

als open 'é' in twee- of meerlettergrepige woorden zoals in het AN-woord 'stemtest'

démpig (kortademig)	klépbóks
éllénjig (ellendig)	klétskop (kaalkop)
fléstét (hangborst)	métselaer (metselaar)

Let op!

Staat (staan) er in een woord buiten een open 'é' ook één (of meerdere) sjwa(s), dan laten we op die sjwa(s) de puntjes achterwege. Een eenvoudige conventie die het schrijven van puntjes tot een minimum herleidt en die inhoudt dat we die 'e's' (waar geen puntjes opstaan) dof uitspreken.

aanspénjer (beginning)	mejéng (middel)
bérvés (blootsvoets)	perfék (perfect)
kéddele (versleten fiets of kleding)	rezjeméngé (aframmelen)
kléffere (klimmen (in een boom))	serzjéntsje (sergeantje)
klétske (beetje vloeistof)	vuur hón(d)smerélle (vruchteloos)
<u>maar</u> : ëwég, ëfék	

Let op!

In samenstellingen waarin in één of elk van de samenstellende delen een als 'é' geschreven open 'é' voorkomt, geldt voor elk van de delen van de samenstelling de gewone regel.

bérgeménke (verstoppertje)	karnëvalsgékke (carnavalsvierders)
birkëbéssém (bezem uit twijgjes)	kattëwéske (kattenwasje)
bloomëpérkske (bloemenperkje)	mémmeesti-jpër (beha)

boorëknéech (boerenknecht)	Nuchëlëvéld(sj) (Nuchelenveld)
deerëbesjérmíng (dierenbesch.)	pénnelékker (kantoorbediende)
geitëvélle (bn.; geitenvellen)	prinsésseboeën (prinsessenboon)
géskénke (gistkannetje)	

Let op!

Voor afleidingen geldt voor het grondwoord (stamwoord, wortel) en het voor- of achtervoegsel de gewone regel zoals hierboven.

dazëléchtig (draaierig)	mérseriezeeéchtig (lijkend op glanskatoen)
kéddelechtig (lijkend op een versleten kledingstuk (of fiets))	pénsjenaatéchtig (lijkend op een internaat)

***è**

als halfopen ‘è’ zoals in het Eng. ‘bed’ of het Franse ‘mais’

baggètèl (kleinigheid)	fienès (fijnheid, detail)
bavvèt (slabbetje, morsdoekje)	grujzëlémènte (gruzelementen)
bèlègke (geld beleggen)	karnè (Fr. ‘carnet’; aantekenboekje)
bèlfläör (bellefleur (soort appel))	kolmējèn (Rijksmiddelbare School)
briekè (Fr. ‘briquet’; aansteker)	mènnig (menig)
dèn (dorsvloer)	mèsnaat (doornat)
deupjèske (mantelpakje)	pèlske (pelsje)
drènkès (drank; is deelsgenitief)	suuzjè (Fr. ‘sujet’; onderwerp)
èllèntrik (elektriciteit)	trottènèt (autoped)
fèrmèt (fermette)	zjèmè (Fr. ‘géomètre des mines’; mijnmeter)

***ê**

als open ‘e’ met een sleptonige uitspraak

Det vóng iech hêl (bw.) van h’m.
de hel (stoottoon) Prujsisse pinhélme

Di-j paer is hêl (gez.)
’nën helle (stoottoon) kieërël

’n hêl (vóór een o. zn. in het enk.) prujmke
’n hel (stoottoon) noeëtësjaal

***ee**

**als lange klinker zoals in het AN-woord ‘beer’
-in een open lettergreep**

avvëseere (opschieten)	mëteerie (etter)
balkëneere (fuiven)	peezeeweevër (vitter)
deekappëtabël (cabrio)	pëpeere (papieren)
dëmarreere (versnellen)	prizzëmeere (veronderstellen)
keezëlgaat (kiezelgroeve)	prizzënteere (presenteren)
keezinge (verkiezingen)	rippëreere (herstellen)
kómmëndeere (bevelen)	sjeemis (chemisch)
kónzëlteere (raadplegen)	vërdeepe (verdiepingen)

-in een gesloten lettergreep

beer (bier)	leech (licht)
deer (e good deer: een goed meisje)	leef (lief)
fleer (vlierstruik)	sjeetkraom (schietskraam)
geeti-jzër (gietijzer)	Sjienees (Chinees)
keesli-js (kieslijst)	week (wick)

***ei**

-als tweeklank zoals in het AN-woord 'reis'

bleik (bleek)	meinës (menens)
eigëlik (eigenlijk)	Mëzeik (Maaseik)
eigënaer (eigenaar)	óngërein (ondereen)
eikäörke (eekhoortje)	rein (grenssteen; nageboorte van koe)
eins (eens, akkoord)	zeivër (onzin)

-als dalende tweeklank met j-naslag

ei	wei (weide, grasland)
zjëlei (gelei)	sókkërei (chicorei, paardenbloem)

Let op!

De 'j' wordt hier niet geschreven.

***eî**

als tweeklank met sleeptoon

De moôr is sjeîf (gez.)
De paol stuit sjeîf (bw.)
e sjeîf (vóór o. zn. in het enk.) meûrke

MAAR (in andere gevallen)

sjeif (stoottoon) meûrkës
sjeive (stoottoon) kâl
de sjeivën (stoottoon) dörpël

***ej**

als dalende tweeklank met j-naslag

bejje (hard slaan)
fej (Barg. voor honger)
kejjërig (killig)

knejjëlke (klein persoonkje)
nejje (naaien)
tej (taai)

*eu

als lange klinker als in het AN-woord 'kleur'

bëdreuf (bedroefd)
beuk (boeken)
deuk (doeken)
deur (stier; duur)

keul (koel)
pannëkeuk (pannenkoeken)
sjeur (schuur)
veut (voeten)

*eû

als tweeklank met sleптоon

meûrke (muurtje)

MAAR (andere betekenis)

meurke (moerkonijn, wijfjeskonijn)

*euj

als dalende tweeklank met j-naslag

bleuj (bloei)
breuj (vlesnat)
érmeujig (armoedig)

greuj (groei)
Iech meuj miech (ik bemoei me).
meujte (moeite)

2.2.4.3 i, in, ie, ie(ë), ieë, i-j, i-ĵ

*i

als korte klinker zoals in het AN-woord 'lip'

bénkelik (vreselijk)
këmik (komisch)
kichële (gniffelen)
kirkëlik (kerkelijk)
livvëranseer (leverancier)

mikkënikkër (mecanicien)
sittëwasie (situatie)
smichële (smikkelen)
spissjëlis (specialist)
tillëvi-jzie (televisie)

*in

als lange klinker in een aantal aan het Frans ontleende woorden

bulletin (Fr. bulletin)
dësin (Fr. dessin)
fielee ammeeriekin (Fr.- américain)
frin (Fr. frain)
gammin (Fr. gamin)

inzënjäör (Fr. ingénieur)
kalpin (Fr. calepin)
kazzëkin (Fr. casaquin)
maspin (Fr. masepain)
tappieplin (Fr. tapis-plain)

ieals lange klinker zoals in het AN-woord 'vlieg'*

braosjiet (bronchitis)	kiet (quitte)
ékspliekeere (uitleggen)	kievële (kieskauwen)
kien(d)sje (kindje)	rëzjiem (regime)

ie(ë)als dalende tweeklank met partiële ë-naslag*

kie(ë)r (keer)	krie(ë)mër (marskramer; lumbago)
kie(ë)re (uithouden)	pie(ë)rëlink (regenworm)
kie(ë)re, zich (zich keren)	wie(ë)je (weeën)

ieë-als dalende tweeklank met ë-naslag*

bëgricëfënis (begrafenis)	kieëpër (dakspaar)
ieëte (eten)	pieëke (overvloedig drinken)
kërdieël (leireep, leizeel)	waolbieëre (bosbessen)

-als dalende tweeklank met w-naslag

ieëw (eeuw)	mieëw (meeuw)
lieëw (leeuw)	Zieëw (Zeeuw)

i-j-als tweeklank*

i-js (ijs)	sësi-js (braadworst)
marsjëndi-js (koopwaar)	vleegmësji-jn (vliegtuig)
rëli-jk (reliëk)	wi-jn (wijn)

-als dalende klank met j-naslag

bëstri-jje (bestrijden)	kli-jje (zemelen)
i-jsti-jje (ijstijden)	ri-jje (rijden)

i-ÿals tweeklank met sleoptoon***MAAR (bij stoottoon)**

sni-ÿje (snijden)	sni-jje (sneeuwen)
De kni-ÿn is oppe luip.	De kni-jn zeen oppe luip.
We ri-ÿjën (varën) (h)eivërs.	We ri-jjën (rijgen) oos sjoon.

2.2.4.4 o, ó, ów, ôw, ö, oo, oô, oe, oe(ë), oeë, oeëj, ooj, ou, ouw, oû

*o

als korte klinker zoals in het AN-woord 'bos'

broşj (sierspeld)	kolbloom (klaproos)
dokke (Barg.; betalen)	korsig (koortsig)
gallosje (gummi overschoenen)	opnumme (dweilen, opnemen)
këpotsje (condoom)	şjolk (schort)

*ó

als half gesloten o-klank

brók (broedhen)	ónras (onrust)
brónke (pruilen)	ónwaer (onweer)
móp (grap)	rónd (rond)

*ów

als dalende tweeklank met w-naslag

blóws (bloes)	pówjakke (zwoegen, zich afsloven)
bówk (buik)	pówpëşji-jtër (kleine dwingeland)
ków (koe)	pówpop (bekaf)

*ôw

als dalende tweeklank met sleeptoon

MAAR (in andere gevallen)

Iech bèn şjôw (gez.)	Waat 'ne şjówwën (stoottoon) uuëm.
Nôw (bw.; nu) hōb iech gënóg.	M'nën ottoo is nów (stoottoon).
Waat e rôw (vóór o. zn. in 't enk.) waer!	Rów (stoottoon) mēneere zeen neet tof.

*ö

als doffe klinker zoals in het Duitse 'Kölnischwasser' (eau de cologne)

börgër (burger)	mök (mug)
bōşkës (busjes; bosjes)	stök (stuk)
gëlökkig (gelukkig)	vërónnōtte (vervuilen)
kieërsëplök (kersenpluk)	vörm (vorm)
kirkdörp (kerkdorp)	zörge (zorgen)

*oo

-als lange klinker in een open lettergreep

aanroope (aanroepen)	loore (loeren)
bookëkas (boekenkast)	moodër (moeder)
fottookës (fotootjes)	ottookës (autootjes)

-als lange klinker in een gesloten lettergreep

bloom (bloem)	kinkhoos (kinkhoest)
broor (broer)	voor (voeder)
kieërsëkook (kersenkoek)	voot (voet)

***oô**

als tweeklank met sleeptoon

MAAR (bij stoottoon)

moôr (muur)	moor (moerkonijn)
Ki-jk neet zoe zoôr (bw.)	'n zoor prówm
D'n hieëring is zoôr (gez.)	zoor (zuur) babbëlaere
Zoôr waer (vóór o. zn. enk.)	zoore zoôrdeisëm

***oe**

als lange klinker zoals in het AN-woord 'boek'

boezjie (kaars)	loetër (otterbont)
koersfits (renfiets)	roelèt (roulette)
koesj (gierigaard)	stoet (optocht)

***oe(ë)**

als dalende tweeklank met partiële ë-naslag

iech zoe(ë)g (ik zag)	poe(ë)t (poot)
kroe(ë)ning (kroning)	sloe(ë)t (gracht, sloot)
noe(ë)t (muzieknoot)	toe(ë)g (toog)

***oeë**

als dalende tweeklank met ë-naslag

doeërs (dorst)	soeërt (soort)
koeërs (korst)	woeëne (wonen)
noeët (noot)	woeërd (woord)
poeër (prei)	zoeëgk (zog, moedermelk)

***oeëj**

als dalende tweeklank met j-naslag

broeëje (braden)	doeëjër (dooier)
------------------	------------------

oojals dalende tweeklank met j-naslag*

érmooj (armoede)
gooje (goede)

iech blooj (ik bloed)
spooje (haasten)

ouals tweeklank zoals in het AN-woord 'ouder'*

ougsappel (vroegge appel)
ougsjaal (ooglid)

ougste (oogsten)
roum (room)

ouwals dalende tweeklank met w-neerslag*

houwe (slaan)
rouw (smart bij iemands dood)

trouw (huwelijk)
vrou(w)mës (vrouwmens)

oûals tweeklank met slepton**MAAR (in andere gevallen)*

Hae is doûf (bw.) gëboeëre.
Iech bèn hawf doûf (gez.)
Ze höbbën e doûf
(vóór o. zn. in het enk.)
kènd(sj).

Douf (stoottoon) minse zeen óngëlökkig.
'n douf (stoottoon) noeët
Ze is mèt 'nën douve
(douve man) (stoottoon)
gëtrouwd.

2.2.4.5 u, û, uu, uu(ë), uuë, ui, uj***u***als korte klinker in gesloten lettergreep zoals in het AN-woord 'put'*

hunje (informatie inwinnen)
kërtungske (kartonnetje)
këstum (pak)

sjummël (schimmel)
tunnës (hoofd)
ummër (emmer)

ûin gesloten lettergreep met sleptonige uitspraak MAAR (in andere gevallen)*

De sjrówf is dûl (dol; gez.).
Iech bèn dûl (bw.) gëdrejd.
e dûl (draaiërig; vóór o. zn.
in het enk.) kènd(sj)

dul (dolle; stoottoon) sjrówve
'nën dulle (dolle; stoottoon) gek
De's dulle (dwaze; stoottoon) kâl.

uu*-als lange klinker in gesloten lettergreep zoals in het AN-woord 'uur'**

buun (bühne, toneel)	tribbuun (tribune)
hérkuul (krachtpatsers)	vuurluipig (voorlopig)
krappuul (uitschot)	vuurop (voorop)

-als lange klinker in open lettergreep

akkuu (accu)	uuvërgölje (vergulden)
mënuu (menu)	uuvërlès (onlangs)
rëvuu (revue)	uuvërlójjë (de doods-klok luiden)

uu(ë)*als dalende tweeklank met partiële ë-naslag**

huu(ë)rke (hoertje)	kwaffuu(ë)r (kapsel)
karbuu(ë)r (carbuur (gew.); carbid)	luu(ë)tër (zeepwater)
karruu(ë)r (carrure, schouderbreedte)	piekuu(ë)r (injectie)

uuë*als dalende tweeklank met ë-naslag**

bënnëspuuële (gretig eten)	muuële (molen)
knuuëtëre (kniezen, kneuteren)	zuuëg (zeug)

ui*-als tweeklank zoals in het AN-woord 'druif'**

buim (bomen)	huidvleis (hoofdkaas, hoofdvlees)
druim (droom)	ówtluip (uitloopruimte)
gëluif (geloof)	wuifke (wolfje; gedroogd neusvocht)

-als dalende tweeklank met j-naslag

footui (zetel)	lui (lui)
hui (hooi)	luiwi-jvërknoup (drukknop)

Let op!*De 'j' wordt hier niet geschreven.*

ujals dalende tweeklank met j-naslag*

buj (bui)
kuj (koeien)

luj (mensen)
ujjër (uier)

2.2.5 WAAR KOMT HET MAASEIKERS VANDAAN?

Om op deze vraag te kunnen antwoorden is een aanloopje noodzakelijk.

Belangrijk om te weten is het dat op dit continent alle talen – met uitzondering van het Baskisch, Fins, Hongaars, Laps, Ests, Turks en een hele reeks talen in de Kaukasus en de Oeral – deel uitmaken van het Indo-Europees. Aannemen mag je dat het Indo-Europees – zeg dus niet langer Indo-Germaans – er 6.000 tot 9.000 jaar geleden was.

Tot dat Indo-Europees behoren overigens ook de Indo-Iraanse talen. Waarbij je o.a. moet denken aan het Koerdisch, Perzisch, Patsjtoe, Ossetisch, Hindi, Bengali en Sanskriet. Allemaal talen die gesproken worden in Iran, India, Pakistan, Bangladesh en Afghanistan.

Talen die op ons Maaseikers een invloed hebben gehad, zijn natuurlijk op de eerste plaats het Nederlands – dat bouwde vooral voort op het Nederfrankisch – en (uit de andere West-Germaanse talen) het Hoogduits, het Nederduits, het Rijnlands en een aantal andere Duitse regionale dialecten. Verder is de invloed van het Grieks, het Latijn, het Frans en het Engels niet te onderschatten. Dat illustreer ik met een aantal voorbeelden uit de meerdere duizenden die je in DGMD, deel I, aantreft.

Naar invloed gerangschikt in de tijd, begin ik met het Oudgrieks en eindig ik met het Nieuwnederlands.

2.2.5.1 verwantschap met het Oudgrieks (klassieke Grieks)

Uit mijn onderzoekje naar de verwantschap tussen het Maaseikers en het Oudgrieks blijkt dat je die niet manifest kan noemen, maar dat toch enkele honderden woorden uit onze Maaseiker vocabulaire etymologisch verwant zijn met het Oudgrieks. Een conclusie die ik graag illustreer met een 60-tal voorbeelden.

MAASEIKERS	AN	GRIEKS	AN-VERTALING
angël, d'n	vishaak, haak	agkulos	gekromd
anni-js, d'n	anijs	anison	anijs
appëtieëk, de	apotheek	apothèke	opslagplaats
bóm, de	bom	bombein	bonzen, dreunen
braosjiet, de	bronchitis	brogchia	luchtpijpvertakkingen
douge ww.	deugen	tugchanein	deugen
dri-j telw.	drie	treis	drie
dujvël, d'n	duivel	diabolos	duivel
duuër, de	deur	thura	deur
ei, 't	ei	ōion	ei

êrm, d'n	arm	armos	gewricht
fantēzi-j, de	fantasie	phantasia	't zich voorstellingen maken
flēbit, de	aderontsteking	phleps	ader
fleuris, het	pleuritis	pleuritis	pijn in de zij
gal, de; gélke, 't	gal	cholos	gal
graas, 't	gras	gran	gras
hérmeni-j, de	harmonie	harmonia	harmonie van klanken
karraktaer, 't	karakter	charassein	inkrassen
kattēgismēs, de	catechismus	katēchismos	mondeling onderricht
kattēli-jk, de	katholiek	katholikos	katholiek
kattēprul, de	katapult	katatēs	katapult
keemēl, de	kameel	kamēlos	kameel
kēmeedie, de	komedie	kōmōidia	blijspel, komedie
kēmik bn.	komiek	kōmidos	grappig
kēmille, de	kamille	chamaimēlon	kamille
kis, de	kist	kistē	kist, korf
kist, de	cyste	kustis	blaas
kolli-jk, de	darmkramp	kōlikos	darmkramp
korrejandēr, de	koriander	korriannon	koriander
krittēkeere ww.	kritiseren	kritikos	beoordelaar
krónni-jk, de	kroniek	chronika	jaarboek
labbērēnt, 't	labyrint	laburinthos	doolhof
lamp, de; lémpke, 't	lamp	lampas	fakkelt
lékke ww.	likken	leichein	likken
littēni-j, de	litanie	litaneia	smeekbede
malsigheid, de	malsheid	malakos	week, zacht

maon, de	maan	mènè	maan
mastik, de	stopverf	mastiche	mastiekhars
mēsji-jn, 't	machine	mèchanè	werktuig
mëzi-jk, 't	muziek	mousikè	toonkunst
millëdi-j, de	wijs, tune	melōidia	melodie
moodër, de	moeder	mètèr	moeder
naam, de; naemke, 't	naam	onoma	naam
nach, de; néchsje, 't	nacht	nux	nacht, duisternis
numme ww.	nemen	nemein	nemen
oeëliëfant, d'n	olifant	elephas	olifant, ivoor
parrëdi-js, 't	lusthofhuis	paradeisos	lusthof
pëlissee, de	politie	politeia	burgerij, staatsregeling
pittërseele, de	peterselie	petroselinon	peterselie
pladdi-js, de	schol	platus	plat
pollip, de	poliep	polupous	poliep
sjówle, sjujle ww.	schuilen	skulein	verhullen
smieëd, de	smid	smilè	mes, stift
spóns, de	spons	spoggia	spons
sti-jf bn.	stijf, houterig	stiphos	compacte massa
ströp, de	strop	strophos	strop
treméster, d'n	trimester	trimetros	kwartaal
très, de	tres, haarvlecht	thrix	haar
ujjër, d'n	uier	outhar	uier

2.2.5.2 verwantschap met het Latijn

De invloed van het Latijn, dat overigens onder invloed van het Grieks stond, heeft o.a. te maken met de Romeinse bezetting, met de invoer van Romeinse producten en met de Latijnse liturgie. Bovendien is het Latijn lange tijd de taal van de geleerden geweest. Uit de honderden trefwoorden in 'DGMD, deel I' die etymologisch tot het Latijn teruggaan, laat ik er een 65-tal volgen.

MAASEIKERS	AN	LATIJN	AN-VERTALING
aalmoos, de	aalmoes	eleemosuna	aalmoes
absëlujsie, de	vergiffenis	absolutio	kwijtschelding
aeg, de	eg(ge)	occa	eg(ge)
akkëntaen, d'n	fiets zonder ketting	a + catena	zonder ketting
akkëraat bn.	nauwkeurig	accuratus	zorgvuldig
ammënjak, d'n	ammoniak	sal ammoniacum	ammoniak
ammëtäör, d'n	liefhebber	amator	minnaar, liefhebber
angs, d'n	angst	angor	benauwdheid, angst
annaos, de	aankondiging	annuntiare	verkondigen, melden
appëti-jt, d'n	appetijt	appetitus	begeerte
apprënsie, de	apparentie	apparentia	verschijnsel, ogenschijnlijkheid
attëndeere ww.	attent maken (op), attenderen	attendere	zijn aandacht richten op
awwël, d'n; awwël, d'n	alver, alvenaar, moertje, nesteling	albulus albus	witachtig wit
badzjële ww.	babbelen	blaterare babulus	babbelen, snateren kletser
bagke ww.	biggen	me. Lat. baco	spek
balli-jn, de	balein	ballaena	walvis
bastërd, de	onwettig kind	me. Lat. bastardus	onzuiver, bastaard
bat, 't	kribwerk	battuëre	slaan
beer, 't	bier	bibëre me. Lat. bera	drinken bier
bëgi-jn, de	kloosterzuster	me. Lat. begina	begijntje
Belsj, de	Belg	Belgae	Belgen
blaete ww.	blaten	balare	blaten
buut, de	ton	me. Lat. butta	kuip, tobbe
daak, 't	dak	tegëre	bedekken

deegoe, d'n	walging	gustus	smaak
diksjeñaer, d'n	woordenboek	me. Lat. dictionarius	woordenboek
dillëkaat bn.	netelig, kies	delicatus	kieskeurig
doksaol, d'n	oksaal	me. Lat. doxale dorsus	oksaal rug
dommësti-jk, d'n	huisknecht	domesticus	bediende
dóndër, d'n	donder	tonare	donderen
doore ww.	duren	durare	voortduren
drappëri-j, de	overgordijn	me. Lat. drappus	stuk stof
duipvónt, 't	doopbekken	fons	bron
eegaal bn.	egaal	aequalis	gelijkmatig, effen
ëfék, 't	resultaat	effectum	resultaat
ékspater, d'n	extirpateur	extirpare	met wortel en tak uitroeien
ékspliekeere ww.	uitleggen	explicare	uiteenzetten, verklaren
ékstraem, d'n	vleugelspeler	extremus	superl. van exter (uiterste)
ékHzame, 't	examen	examen	onderzoek
ékHzekjuisie, de	terechtstelling	me. Lat. exsecutio	vonnisvoltrekking
ëllëntrik, d'n	elektriciteit	electrum	barnsteen
ert, de	erwt	ervum	erwt
fajjiet bn.	failliet	fallere	beloften breken
fars, de	grap	me. Lat. farsia	klucht in mysteriespel
fëbrik, 't	fabriek	fabrica	fabriek
feitëlik bn.	feitelijk	factum	feit, daad
ferm bn.	flink, stevig	firmus	stevig
fienès, de	verfijndheid	finis	toppunt

fi-jt, 't	fijt (vervorming van 'ficus')	ficus	vijg, gezwel
fiks bn.	rechttop	fixus	onveranderlijk
fleur, de	bloei	flos	bloem
florreere ww.	bloeien, floreren	florēre	bloeien
flótsj, de	slonzige vrouw, slet	fluxus	slap
fój, tw.	foei	fu	foei
formēleer, 't	formulier	formula	formulering, vorm, norm, formulier
fors, de	kracht	fortis	krachtig
forseere, zich ww.	zich forceren	me. Lat. fortiare	verkrachten
fraanjël, de	garnering	me. Lat. fimbria	franje, zoom
fraes, de	frees	frendere	fijnmalen
fróddeere ww.	fraude plegen	fraudare	verduisteren
fundëmènt, 't	fundament	fundamentum	grondslag, fundament

2.2.5.3 verwantschap met het Frans en het Engels

Het Frans met zijn 115 miljoen moedertaalsprekers, dat ontstaan is uit het Latijn, is een verre verwant van onder meer het Grieks. De verwantschap van het Frans met o.a. het Nederlands en het Maaseikers heeft te maken met het feit dat zowel het Frans, als Romaanse taal, als het Nederlands en het Maaseikers, als Germaanse talen, tot de Indo-Europese talen, één grote taalfamilie, behoren. Omdat het Frans in Europa bovendien lang de taal is geweest van de elite, wat ook in Maaseik (17de tot 19de eeuw) het geval is geweest, hebben zowel het Nederlands als het Maaseikers veel woorden uit het Frans overgenomen. Het Frans ontwikkelde zich van het Oudfrans (tot de 13de eeuw) over het Middelfrans (tot de 16de eeuw) naar het Nieuwfrans. Natuurlijk hebben ook onze landgenoten, de Walen, een invloed op onze talen, het Nederlands en het Maaseikers, gehad. Het Engels met zo'n 354 miljoen moedertaalsprekers is in sterke mate verwant met het Nederlands en een reeks andere talen, waaronder het Maaseikers. Het is ook een verre verwant van o.a. het Grieks en het Latijn. Zo had de vroegere Kerk met haar Latijn veel invloed op het Engels dat ontstond tijdens de Grote Volksverhuizingen bij het begin van de middeleeuwen. Het Engels evolueerde van het Oudengels (6de tot 11de eeuw) over het Middelenengels (12de tot 15de eeuw) naar het Modernengels of Vroegmodernengels (vanaf de 16de eeuw), dat nog verschilt van het Engels van nu. Belangrijk om weten is dat de Noormannen, die uit Scandinavië kwamen, zich in Normandië (Frankrijk) vestigden, waar ze in nauwelijks één eeuw romaniseerden en Frans spraken. Nadat ze in 1066 (The Battle of Hastings) de Engelsen hadden verslagen, oefende hun Frans een grote invloed uit op het Engels.

MAASEIKERS	AN	FRANS	ENGELS
arranzjeere ww.	arrangeren	arranger	to arrange
ëfêk, 't	effect	effet	effect
kapsul, de; stöpke, 't	capsule, dop	capsule	capsule
kat, de; kétsje, 't	kat	chat(te)	cat
këmille, de	kamille	camomille	camomile
kënón, 't; knón, 't	kanon	canon	cannon
këntak, 't	contact	contact	contact
kértóng, de	karton	carton	carton
klandëstin bn.	clandestien	clandestin	clandestine
koeraasj, de	courage	courage	courage
kómmërs, de	commercie	commerce	commerce
kramp, de	(spier)kramp	crampe	cramp
krómmeere ww.	verchromen	chromer	to chrome
krónni-jk, de	kroniek	chronique	chronicle
mistërjeus bn.	mysterieus	mystérieux	mysterious
moeërdënaer, de	moordenaar	meurtrier	murderer
mönnik, de	monnik	moine	monk
ni-jpëkóndër, de	hypochonder	hypocondriaque	hypochondriac
pillëkaan, de	pelikaan	pélican	pelican
pisse ww.	plassen	pisser	to piss
ploovër, de	pullover	pull-over	pullover
plusz, de	pluche	peluche	plush
pollëtik, de	politiek	politique	politics
prëzumpsie, de	presumptie	présomption	presumption
rëmeedie, de	remedie	remède	remedy
rizzëlujt bn.	resoluut	résolu	resolute
sabbottäör, de	saboteur	saboteur	saboteur

sakkrēmènt, 't	sacrament	sacrement	sacrament
sakkristi-j, de	sacristie	sacristie	sacristy
sallëmandër, de	salamander	salamandre	salamander
sëfraon, de	saffraan	safran	saffron
sëti-jn, de	satijn	satijn	satijn
sjef, de	chef	chef	chief
skruppëleus bn.	scrupuleus	scrupuleux	scrupulous
stijl, de	stijl	style	style
sträöfke, 't	strofe, couplet	strophe	strophe
sumpël bn.	simpel	simple	simple
tëmat, de	tomaat	tomate	tomato
traddi-jsie, de	traditie	tradition	tradition
truk, d'n	smoesje, handigheid, slimmigheid	truc	trick
vënil, de; fënil, de	vanille	vanilla	vanilla
vittërnaer, de	veterinair, dierenarts	vétérinaire	veterinary (surgeon)
voeël, de; vwal, de	voile, sluier	voile	veil
volluum, 't en de	volume, omvang	volume	volume
wi-jn, de	wijn	vin	wine

2.2.5.4 verwantschap met het Duits

Terwijl het continentale Germaans zich hier ontwikkelde tot het Oudnederlands (500-1150), ontwikkelde dat continentale Germaans zich bij onze oosterburen tot het Duits en Hoogduits.

2.2.5.4.1 verwantschap met het Hoogduits

Hoogduits is de taal die vooral gesproken wordt in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Luxemburg en in de Belgische Oostkantons. In Duitsland, Oostenrijk en Liechtenstein is het Hoogduits de officiële taal. In België (Oostkantons), Zwitserland, Italië (Zuid-Tirol), Denemarken (Zuid-Jutland) en Luxemburg is het Duits één van de officiële talen.

Van de 13.000 trefwoorden die ik in 'DGMD, deel I' uitwerkte, schat ik het aantal lemma's dat etymologisch sterk verwant is aan het Hoogduits op ruim 7000. Ter illustratie hiervan beperk ik me hier tot een 75-tal voorbeelden die ik in het woordenboek opnam.

MAASEIKERS	AN	HOOGDUITS
aestër, de	ekster	Elster
bejje ww.	betten (met warme kompressen)	bähen
béndigge ww.	temmen, intomen	bändiggen
brómbaer, de	brompot, knorrepot	Brummbär
däörëstrówk, d'n	doornstruik	Dornenstrauch
dèksële ww.	iem. op zijn nummer zetten	deckeln
flikke ww.	herstellen, klaarspelen	flicken (flikken, herstellen)
gëdoons, 't	gedoe, gehannes	Getue
gëmood, 't	gemoed, gevoel, inborst	Gemüt
gëwieëre (eemës laote) ww.	(iemand laten) betijen	(jmdn) gewähren (lassen)
koffieklatsj, de	koffiekransje, koffievsite	Kaffeeklatsch
krèpzaol, de	crêpezool	Kreppsohle
moeër, de	wortel, peen	Möhre
moodwil, de	moedwil (veroud.), boze opzet, willekeur	Mutwille
munjig bn.	meerderjarig, mondig	mündig
ougsbraoj, de	wenkbrauw	Augenbraue
pikfejn bn.	keurig, piekfijn	piekfein
pillëndrejjer, de	apotheker	Pillendreher (scherts.)
pótsvrouw, de	schoonmaakster, werkster	Putzfrau
rótsje ww.	roetsjen, glijden	rutschen
sélder-i-j, de	selder(ic), selderij	Sellerie
sjachëlaer, de	sjacheraar	Schacherer
sjaeftsël, 't	schaafsel	Schabsel
sjaffe ww.	klaarspelen	schaffen
sjallot, de; sjërlot, de	sjalot	Schalotte
sjaoepëbók, de	ram	Schafbock

sjarlētang, de	charlatan, kwakzalver	Scharlatan
sjich, de	schicht, werktijd	Schicht
sji-jthujске, 't	wc, (vulg.) schijthuis	Scheißhaus
sjocēlkrank bn.	schoolziek	schulkrank
sjógkēlpaerd, 't	hobbelpaard	Schaukelpferd
sjoonwiks, de	schoensmeer, schoenpoets	Schuhwichse
sjróbbe ww.	schrobben	schrubben
sli-jpsteîn, de	slijpsteen	Schleifstein
sluuētēlbloom, de	sleutelbloem, primula	Schlüsselblume
smatsje ww.	smakken, smakkend eten	schmatzen
sni-jboeën, de	snijboon	Schneidebohne
sproeët, de	sport (van een ladder)	Sprosse
stéchele ww.	steggelen, elkaar steken onder water geven	sticheln (opmerkingen maken)
stikgare, 't	stikdraad	Stickgarn
strónk,de; boumbóks, de	boomstronk, wortelstronk, stobbe	Strunk
struuēje póp, de	stropop	Strohpuspe
tappēseere ww.	behangen, (fig.) volhangen	tapezieren
vaer, 't	veer, overzetboot	Fähre
vaerdig bn.	klaar	fertig
valduuēr, de	valdeur, valluik	Falltür
valsigheid, de	valsheid, onechtheid	Falschheit
vassjrówve ww.	vastschroeven	festschrauben
vērbreije ww.	verbreden, breder maken	verbreitern
vērnaolieēsikke ww.	verwaarlozen, veronachtzamen	vernachlässigen
vērsjeete ww.	verbleken, bleek worden	verschießen
vērsnup bn.	neusverkouden	verschnupft
vērvare, zich ww.	verkeerd rijden	sich verfahren

vërzoore ww.	verzuren	versauern
vètzak , de	dikzak, vetklomp, vetzak	Fettsack
veursteîn , de	vuursteen, vuurkei	Feuerstein
vingërhood , de	vingerhoed	Fingerhut
vleegëndraod , de	vliegengaas	Fliegendraht
vleegëvënger , de	vliegenvanger	Fliegenfänger
vleisvleeg , de	aasvlieg, vleesvlieg	Fleischfliege
völsël , 't	vulsel, vulmateriaal	Füllsel, Füllmasse
voogi-jzër , 't	voegijzer	Fugeisen, Fugkelle
vooring , de	voering (m.b.t. stof)	Fütterung (van stof)
vreeswaer , 't	vriesweer, vorstweer	Frostwetter
vrieëtzak , de	veelvraat, veeleter	Fressack
vuuërsjeete (geld)	voorschieten	vorschießen
vuuërsjot , 't	voorschot	Vorschuss
woorzègkër , de	waarzegger	Wahrsager
wasbriëd , 't; sjrómp , de	wasbord	Waschbrett
waslépke , 't	washand(je)	Waschlappen
wënd(sj)sjeif bn.	windscheef	windschief
zaegbók , de	zaagbok	Sägebock
zaodgood , 't	zaaizaad, zaigoed, zaadgoed	Saatgut
zwieël , 't of de	eelt, eeltplek	Schwiele
zwindël , de	oplichterij, zwendel	Schwindel
zwingël , de	zwengel	Schwengel

2.2.5.4.2 verwantschap met het Nederduits

Nederduits is de noordelijke variant van het Duits (Noordduits, Saksisch) tegenover het Hoogduits. De relatieve etymologische verwantschap tussen het Maaseikers en het Nederduits kan ik na onderzoek aantonen met een 40-tal voorbeelden.

MAASEIKERS	AN	NEDERDUITS	HOOGDUITS
aanveld, 't	aambeeld	Anefilt	Amboss
bētuttēle ww.	betuttelen	betütern	bevormunden
brieësēm, de	brasem	Brasse	Brachsen
flabbës, de	dwaas, kwast, zot, rare snuiter	Flabbes	Kasper, schräger Vogel, komische(r) Kauz
gas, de	gast, snuiter, vent	Gast	Kauz, Vogel
gaws, de	gans	Gaus	Gans
gëdumpëld (v.d.)	ingedeukt	duken (stoten)	verbeulen (deuken maken in)
ges, de	(bak)gist	Gest	Hefe
gieëhóngër, de	geeuwhonger	Gähunger	(starkes) Hungergefühl
groos, de	grasveld	Grûse	Grasfläche, Rasen
kaaf, de	kaf	Kaff	Spreu
kappësówn, de	paardenhoofdstel (uit touw), toom, halster, kaptoom	Kapsûn	Kappzaum
ki-jke ww.	kijken	kieken	(inform.) gucken
kómp, de	kom, diepe (houten) schotel	Kumm	Schale, Schüssel
kuuëtël, de	keutel, drol	Kötel	Kot
kwabbël, de	vetkwab, kwab	Quabbe	Wulst (weke massa, vlees, vet)
kween, de	onvruchtbare koe	Queen (jong vrouwelijk rund)	Zwicke
lébbere ww.	veel en gulzig drinken; (AN) met kleine teugjes en hoorbaar drinken	labbern (slurpen, (op)lebberen)	schlürfen
naer, de	draaikolk, neer	Neer	Strudel

póchël, de	bult, bochel	Puckel (hoge rug, rug)	Buckel (rug, bult, bochel)
póchële ww.	sjouwen (iets zwaars op de rug dragen)	bucheln	buckeln (een hoge rug zetten, sjouwen)
raekël, de	deugniet, rekel, vlegel	Rekel	Flegel, Bengel
rèsj, de	graszode	Grassode, Sode	Ausgestochenes Rasenstück
sjeeze ww.	rondlopen, sjezen	schesen	rennen
sjóbbëjak, de	schooier, schurk, schavuit, boef, schoelje	Schubbejack	Lump, Schuft, Schurke, Schubiack
sjóffële ww.	schoffelen	schuffeln	mit der Stoßhacke arbeiten
sjuin bn.	schuin	schün	schräg
sléchter, de	slager (verkoopt vlees)	Schlachter (slager)	Fleischer, Metzger
sprieëw, de	spreeuw	Sprehe	Star
tujjere ww.	vee vastleggen aan een paal, tuieren (gew.)	tüdern	anpflocken
zabbële ww.	sabbelen	sabbeln	sabbern (kwijlen, zeveren)

2.2.5.4.3 verwantschap met het Rijnlands

Met het Rijnland bedoelen we de aan de Rijn gelegen vroegere provincie van Pruisen, thans Rijnland-Palts. Met Rijnlands bedoelen we de dialecten in het Duitse Rijnland. Het waren de Franken die zich in de vijfde eeuw na Chr. bij de Germaanse invallen op beide oevers van de Maas – in onze contreien tussen Venlo en Eupen – vestigden en de bewoners, die Keltisch spraken, verdreven of helemaal domineerden. De Franken die zich langs de Rijn en de Maas vestigden, noemen we de Ripuariërs [Lat. *ripa* (= oever)] of Oeverfranken. Vandaar de parallelle tussen het Rijnlands en het Maaslands.

Rijnlanders en Maaslanders hebben inderdaad dezelfde voorouders. Verder is er het feit dat wellicht duizenden Maaslanders tot aan WO I jaarlijks lange tijd in het Rijnland verbleven om er in de bietenteelt te werken en/of om er in veldsteenovens als ‘brikkëbëkkers mèt leim brikke te bakke’. Dat ze vandaar niet alleen duiten maar ook woorden naar hier brachten, is evident.

Van de duizenden Maaseiker woorden die verwant zijn met het Rijnlands en die ik zoveel mogelijk in DGMD opnam, laat ik er hier slechts een 40-tal volgen.

MAASEIKERS	AN	RIJNLANDS	HOOGDUITS
hääortsje, 't	horde (om gebak of taart op te zetten)	Hurde	Hürde
(ougs)plump, de	oogwimper	Plemp, Plumpe	Augenwimper
ambras, d'n	penarie, poeha	Amberasch	Patsche
batraaf, de; patjappër, de	rakker, vlegel, kwajongen, moeilijk kind	Batteraf	Lausebengel
braatsj, de; roeëf, de; rouf, de	(etterende, open) grote wonde	Braatsch, Bratsch(e)	Eiter
fisternëlle ww.	knutselen, prutsen	fistërnöllen	basteln
flótsj, de	slons, totebel	Flutsche	Schlampe
fówtële ww.; fótsje ww.	oneerlijk spelen	fauteln (fu(t)schen)	pfuschen (sport), oneerlijk spelen
fraanjël, de	rafel, franje	Franjel	Franse
ieërpël, d'n	aardappel	Erpel, Erdapfel	Kartoffel
insjödde ww.	inschenken	einschütten	einschenken
kâl, de	(klets)praat, gebabbel, gepraat	Kall	Geplauder
kalle ww.	praten, spreken	kallen	reden, sprechen
kiskënade, de	aanstellerij, gedoe	Kaskenaden	Getu(e), Ziererei
klómmële ww.	klommelen, prutsen	klummeln	pfuschen, basteln, fummeln
knab, de	houtblok	Knab	Holzblock
kómp, de	kom	Kump	Schale, Schüssel
kówlëköpke, 't; dikköpke, 't	kikkervisje, dikkopje	Käulingskopp	Kaulquappe
kroonsël, de	stekelbes, kruisbes	Krünschel	Kräuselbeere
lan(k)sëm bn. en bw.	langzaam, traag	lanzem	langsam
lótsj, de	zuigdotje, fopspeen	Lutsche	Sauger, Schnuller
luu(ë)tër, de	zeepsop	Lütter	Seifenlauge

magërigheid, de	magerheid, magerte	Magerigkeit	Magerkeit
misval, de	miskraam	Missfall	Fehlgeburt
pówjakke ww.	zwoegen, zich afsloven, ploeteren	pujake	schuften
pratsj, de	modder, slijk	Pratsch	Schlamm
préngel, de	vlegel, kinkel	Prängel	Flegel, Lümmel
pungël, de	proviandzakje, knapzak	Püngel, Pungel	Knapsack
rèsj, de	(gras)zode	Rüsch	ausgestochenes Rasenstück
reurës bw.	ongeveer, bijna, nagenoeg, circa, vrijwel	rühresnoh	ungefähr, etwa, nahezu
sjrankële ww.	mank gaan, moeizaam lopen	schrankeln	lahm gehen
sjrówt, de	kalkoen	Schrute	Truthuhn, Truthahn
strank, de	ruggengraat	Strang	Rückgrat
unjër, d'n	middagdutje	Udern	Mittagsschläfchen
vërnuuëke ww.	verneuken, bedriegen, beetnemen, belazeren	vernöken	beschießen, verschießern (erin luizen)
vëróbzakke ww.	beschadigen, vernielen, stukmaken	verbuppsacken	demolieren, kaputt machen
voëgëlsjrik, de	vogelverschrikker	Vogelschrecken	Vogelscheuche
vreijële ww.	ruziën, bekvechten, voortdurend kibbelen	freijelen, freideln, freigelen	sich herumstreiten, sich zanken
wi-jsvrouw, de	vroedvrouw	Weisfrau	Hebamme

2.2.5.4.4 verwantschap met het regionale Duits

Natuurlijk wordt er in het Rijnland niet zoiets als een ‘Algemeen Rijnlands’ gesproken. Wat mij bij het maken van mijn studie vooral opviel, is dat de varianten m.b.t. de woordenschat in het Rijnland weliswaar niet zo groot zijn, maar dat ze er van regio tot regio wel zijn. Net zoals die verschillen er in het Maaslands ook zijn.

Ik onderzoek de parallellie tussen het Maaseikers en het Rijnlands en stelde vast dat duizenden woorden in het Maaseikers en het Rijnlands vaak gelijkaardige wortels hebben of zelfs (nagenoeg) identiek zijn. Ten bewijze laat ik hier een 30-tal voorbeelden volgen.

MAASEIKERS	AN	REG. DUI TS	HOOGDUI TS
bangēsji-jtērd, de; bóksēsji-jtērd, de	bangschijter	(Keuls) Bangeschesser	Hosenscheißer
bats, de; bil, de	bil	(Keuls) Batze	Backe (bil)
dówwēspi-jkēr(d) , d'n	duiventil	(reg.) Speicher (zolder)	Taubenschlag
eijērprówm, de	eierpruim	(reg.) Eierprumm	Eierpflaume
hóddēl, d'n	knoeiboel, geknoei, knoeiwerk	(reg.) Hudelei	Schmiererei, Schweinerei
kampraad, 't	tandwiel, kamwiel	(Keuls) Kampraad	Kammrad
kits, de	klokhuis	(reg.) Kätsch, Kitsche, Ketsch	Gehäuse
knari-jvuuēgēlke, 't	kanarie	(Keuls) Kanaljevogel	Kanarienvogel
kni-jp, de	zakmes, knipmes	(Keuls) Kniep	Kneif
kopbrieēkēs, 't	kopzorg, hoofdbreken(s)	(Keuls) Koppbreches	Kopfzerbrechen
krollēmol, de	appelbol	(Akens) Kallemool	Apfel im Schlafrock
mēsnaat bn.	druipnat	(Keuls) messnaass	klitsch(e)nass
miezēreere, de	ileus, darmjicht, darmkronkel, darmafsluiting, drekbraken	(Keuls) Miseräre	Miserere, Kotbrechen
mispēl, de	wesp	(Thürings) <u>W</u>ispel	<u>W</u> espe
móffēle ww.	behaaglijk eten, moffelen,smullen	(Keuls) müffele	muffeln (voortdurend kauwen)
mót, de	mist, nevel	(Neder-Rijns) Mot (nevel)	Nebel
pieērēlink, de	regenworm, aardworm, pier	(Keuls) Piring	Regenwurm

pispötsjës, de	haagwinde, klokwinde	(Keuls) Pisspotche	Zaunwinde
pitse ww.	nijpen	(Keuls) petsche	kneifen
pitstang, de	nijptang	(Keuls) Petschzang	Kneifzange
proeëpërëit, de	properheid, zuiverheid, zindelijkheid, netheid	(Keuls) Prop(e) rität	Reinlichkeit, Sauberkeit
rämmele ww.	dekken, paren; (vulg.) neuken, naaien	(Keuls) rämmele	rammeln
rupsële ww.	oprispen, boeren	(Keuls) röpse, röpsche	rülpsen, aufstoßen
spooje, zich ww.	zich haasten	(reg.) sich sputen	sich beeilen
sti-jfkop, de; sti-jfvrieëtër, de	stijfkop	(reg.) Steifkopf	Starrkopf, Dickkopf
stikdónkël bn.	pikdonker, stikdonker	(reg.) stichdunkel	stockdunkel, stockduster
vèrèkkëling, de	ellendeling, rotzak, klootzak, verrekkeling	(Südhessisch) Verreckeling	Scheißkerl
zwieëgëlke, 't	lucifer	(Keuls) Schwäfelche	Streichholz

2.2.5.4.5 verwantschap met het Duits in Oostenrijk

Duits wordt in Oostenrijk door bijna 90 procent van de Oostenrijkers gesproken en is er de officiële taal. De gedeeltelijke parallelie tussen het Maaseikers en het Duits in Oostenrijk betreft het Opperduits, een Hoogduitse taalvariëteit. Van dat Opperduits, zoals het naast het Hoogduits in Oostenrijk gesproken wordt, kan ik na vergelijking zeggen dat het slechts voor enkele honderden woorden sterke gelijkenissen vertoont met het Maaseikers. Ik geef een 30-tal voorbeelden.

MAASEIKERS	AN	D (OOSTENRIJK)	HOOGDUITS
avvëkaot, d'n	advocaat	Advokat	(Rechts)anwalt
diffëlee, d'n	defilé	Defilé	Hd. Defilee (mil.) Parade

éksprés, d'n	expres(trein), D-trein, sneltrein	Express	Schnellzug
fētui, de	armstoel	Fauteuil	(Lehn)sessel, Armsessel
fówtse ww.	hard slaan	Fotze (oorvijg)	Ohrfeige
gëbloomp bn.	gebloemd	geblumt	geblumt
hoondërëvél, 't	kippenvel	Hühnerhaut	Gänsehaut
krówkar, de	kar	Karren (kruiwagen, steekkar, handkar)	Schubkarre
kleijërkas, de	kleerkast	Kleiderkasten	Kleiderschrank
kleijërmieëkër, de	kleermaker	Kleidermacher	Schneider
knoup, de	knoop (dichtgetrokken lus)	Knopf	Knoten
koeërëbroeëd, 't	roggebrood	Kornbrot	Roggenbrot, Schwarzbrot
kómmësaer, de	commissaris	Kommissär	Kommissar
kónzëmasie, de	consumptie	Konsumation	Verzehr
kujjël, de	(vulg.) buik	Kutel (pens)	Pansen (pens, maag)
maggrin, de	margarine	Margarin	Margarine
përsi-js bn. en bw.	nauwkeurig, exact, precies	präzis	präzise
plëfóng, de	plafond, zoldering	Plafond	Decke
prefësser, de; perfësser, de	professor, gymnasiumleraar	Professor (hoogleraar, gymnasiumleraar)	Lehrer (leraar) Professor (professor)
ringëlót, de	reine-claude	Ringlotte	Reneklode
sprówte mv.	spruitjes, spruitkool	Sprossenkohl	Rosenkohl
stangkëtsël, 't	staket(sel), palissade	Staket	Pfahlzaun
straen, de	streng, trekstreng	Strähn	Strang

2.2.5.4.6 verwantschap met het Duits in Zwitserland

Duits is in Zwitserland met 63,9 procent de meest gesproken taal. De parallellie tussen het

Maaseikers en het Duits in Zwitserland betreft het Opperduits, een Hoogduitse taalvariëteit. Ook m.b.t. het Opperduits zoals dat naast het Hoogduits in Zwitserland gesproken wordt, vond ik in het Maaseikers duidelijke overeenkomsten. Een 20-tal voorbeelden illustreren dat.

MAASEIKERS	AN	D (OOSTENRIJK)	HOOGDUITS
geit, de; geitsje, 't	geit	Geiß	Ziege, Zicke
geitebók, de	geitenbok	Geißbock	Ziegenbock
gammél, de	eetketeltje, gamel	Gamelle	Kochgeschirr
goodvènge zn.	het goedvinden, het goeddenken, het geloven	Gutfinden	Gutdünken, Belieben
reekske, 't	hark	Rechen	Harke
kaanjël, de	dakgoot; valpijp, regenpijp	Dachkännel	Dachrinne (dakgoot), Regenrinne, Regenrohr (regenpijp, valpijp)
kammi-j(j)ao, de	vrachtwagen, vrachtauto	Camion	Lastauto, Lastkraftwagen (Lkw)
kantón, 't	kanton	Kanton	Kreis (district)
kas, de	kast (meubel)	Kasten	Schrank
klassëmènt, 't	ranglijst, klassement	Klassement (ook sport)	Rangliste (in sport)
knab, de	houtblok, zaagblok	(dialect) Knabb	Holzblock, Holzklötz
kómpëni-j, de	(mil.) compagnie	Kompagnie	Kompanie
köstëlik bn.	kostbaar, duur	(inform.) köstlich	teuer
lavvëboo, de	wastafel, lavabo	Lavabo	Waschbecken
pattissëri-j, de	banketbakkerij; gebak, patisserie	Patisserie	Konditorei Feinbäckerei; Feingebäck (gebakjes)
postuuër, 't	figuur, gestalte	Postur	Figur, Gestalt
roum, de	room	Rahm	Sahne

sénterväör, de	mid(den)voor, centrumspits	Centreforward	Mittelstürmer
Sintërklaos (de)	Sinterklaas	Santiklaus	(Sankt) Nikolaus
tajjääör, d'n	mantelpak(je)	Tailleur	Kostüm

2.2.5.4.7 verwantschap met het Duits in Zuid-Duitsland

Met het Duits in Zuid-Duitsland bedoelen we de Hoogduitse taalvariëteit in het zuiden van Duitsland die we samen met de Hoogduitse taalvariëteiten in Oostenrijk en Zwitserland het Opperduits noemen. Het Beiers en het Allemannisch zijn overigens de belangrijkste Opperduitse dialecten. Na vergelijking van het Maaseikers met het Opperduits in Zuid-Duitsland – dus niet met het daar ook gesproken Hoogduits – kan ik stellen dat de etymologische verwantschap zich beperkt tot enkele honderden woorden. Daarvan laat ik er hier een aantal volgen.

MAASEIKERS	AN	D (Z.-DUITSL.)	HOOGDUITS
fiëëste ww.	feesten	festen	ein Fest feiern, feiern
huts, de	buil	hutschen (stoten)	Beule (bult)
huuëre ww.	horen, gepast zijn, moeten (verdiene)	gehören	verdienen, sich gehören
kasseer, de	kassier	Kassier	Kassierer
mök, de	mug	Mucke	Mücke
nachkéske, 't	nachtkastje	Nachtkästchen	Nachttisch
prëseere ww.	spoedeisend zijn, haast hebben	pressieren	eilen
rouf, de	korst op zweer, roof, korst	Rufe	Kruste
sjónk, de	ham	Schunke	Schinken
stek, de	stok	Stecken	Stock
tram, d'n; trémke, 't	tram	Tram(bahn)	Straßenbahn
watsj, de	oorvijg	Watsche	Ohrfeige
watsje ww.	een draai om de oren geven	watschen	jmdn ohrfeigen
zwétse ww.	kletsen, zwammen	schwätzen	schwätzen

2.2.5.5 verwantschap met het Middelnederlands

Het Oudnederlands (500-1150) kennen we enkel via een aantal oude fragmenten zoals het bekende zinnetje uit de 6de eeuw ‘Maltho thi afrio lito. (Ik meld je: ik laat je vrij.)’ Hoewel we met de middeleeuwen de tijdruimte bedoelen tussen 476 (val van het West-Romeinse Rijk) en 1492 (ontdekking van Amerika), verstaan we onder Middelnederlands de streektaalen die men hier sprak tussen 1150 en 1500. Tot 1150 sprak men immers zijn eigen dialect. Middelnederlandse teksten zoals ‘Karel ende Elegast’ of ‘Van den Vos Reynaerde’ laten zien in welke regio de schrijvers woonachtig waren.

Mijn vergelijking van het Maaseikers met het Middelnederlands maakt duidelijk dat beide erg grote gelijkenissen vertonen, wat uit een 40-tal voorbeelden hieronder moge blijken.

MAASEIKERS	AN	MIDDELNEDERLANDS
aomēzeiksël, de	mier	amete, eemte
baemp, de	beemd	beempt, bamp
bazël, de	onzin, leutertaal, gezanik	van ‘basen’ (raaskallen)
bëgaje, zich ww.	toetakelen; vuil maken; zich te buiten gaan aan eten, werken, etc.	begaden, begayen (toetakelen)
bénkelik bn.	vreesachtig, bangelijk	bangelike (angstig)
bómbarie, de	drukte, lawaai	bombaerde (stuk geschut), bombare
brök, de	brug	brugghe
brook, ’t	moerasland	broke, brouc, broec
del, de	slons, slet	delle, dille (babbelaarster)
gësjeid, ’t	grens (van percelen grond)	gescheit (grensscheiding)
gi-jge ww.	hijgen	gigen
haos, de	kous	hose (lange kous)
këstaanjël, de; kërstaanjël, de	kastanje	castaenge, kerstaenge, carstaenge
mësjj-ÿjn; mësjujn bw.	misschien	machsien (uit ‘machscien’ (kan geschieden))
sësi-js, de	braadworst, saucijs	salsijskijn, sausijskijn
sjans, de; krik, de	takkenbos, mutsaard	scanse
snówt, de	snuut	snute

stróws bn.	struis	struslike (op trotse wijze)
tappi-jt, 't	tapijt	tapiet, tapete
tejjër, d'n	bord	ta(e)ljoor, taillour (schotel voor het snijden van vlees)
twieëling, d'n	tweeling	twilinc, twelinc
vërkawd bn.	verkouden	vercout, vercoudet (van 'vercouden' (afkoelen))
vlaaj, de	taart, gebak	vlaye
vlaermóws, de	vleermuis	vledermuus (van 'vlederen' (fladderen))
vleis, 't	vlees	vleysch(e), vleesch(e)
vlooke ww.	vloeken	vlo(e)ken
vörmsël, 't	vormsel	vorminge
vówl bn.	vuil	vu(u)l, vuyl
vóws, de	vuist	vu(u)st, vuyst
vrattël, de	wrat	warte, wratte
vreeze ww.	vriezen	vr(i)esen
vreug bn.	vroeg	vro(e), vrooch
vrund(sj), de; vrënd(sj), de; vrind, de	vriend	vrient, vrunt, vre(e)nt
vuuëroeërdeil, 't	vooordeel	voreoordeel (vroeger gewezen vonnis)
waenjër, de; wieënjër, de	mannetjezend, woerd	wender, winder
waerleech, de	weerlicht	wederlicht
wëkkër, de	wekker	van 'wecken' (wakker maken)
wieërt, de	(uiter)waard	werde, wa(e)rt, we(e)rt
zaeg, de	zaag	sage
zuil, de	zuil	su(e)le, suyl(e)

2.2.5.6 verwantschap met het Vroegnieuw Nederlands

Met het Vroegnieuw Nederlands bedoelen we ons Nederlands zoals we dat spraken tussen 1500 en 1700. Hier is het vooral Kiliaen (Cornelis van Kiel, 1529-1607) die ons met zijn ‘Etymologicum Teutonicae linguae sive dictionarium Teutonico-Latinum’ een schat aan woorden heeft nagelaten. Hoe meer we in onze taalvergelijking opschuiven naar de 21ste eeuw, hoe duidelijker we bijvoorbeeld de gelijkenissen zien tussen het Nederlands (en het Maaseikers) van nu en dat van de 16de en 17de eeuw, het Vroegnieuw Nederlands. Die evolutie illustreren we met een 70-tal voorbeelden.

MAASEIKERS	AN	VROEGNIEUWNL.	AN-VERTALING
alick bn.	volledig, geheel	allick, allicken	geheel
aomër(t)e mv.	gloeiende kooltjes	ameren	gloeiende kooltjes
baktand, de	maaltand, kies	baecktrand	kies
bëhej, 't	drukte, ophef	behaai, bohaai	pocha
bejje ww.	betten	baeyen	betten
bëzej, 't	begrip, besef	visouwe	begrip
bi-jze, birze ww.	bijzen (gew.), biezen	biesen, bijsen	gek rondlopen
blaete ww.	blaten	bleeten	blaten
boeëtèrmèlk, de	karnemelk	botermelck	karnemelk
boeëtèrstan, de	karnton	stande	kruik
brieëm, de	braam(struik)	breme, braeme	braamstruik
buize ww.	zuipen, veel drinken	buysen	onmatig drinken
bujjël, de	zak	buydel	beurs, zak
dazële ww.	duizelen	daesen	bazelen, raaskallen
deil, d'n; dèn, d'n; neer(e), de	dorsvloer	dele	vloer
dieërse ww.	dorsen	dersschen	dorsen
doeëjër, d'n	dooier	doder, door	dooier
dörve ww.	durven	darren	durven
fis, de	bunzing, fret (gedomesticeerde vorm van de bunzing)	visse	bunzing, fis

gaerd, de	vishengel	gheerde	roede
gaje ww.	bevallen, aanstaan	gaeyen	behagen
gäöf, de	(rivier)grondel	govie	grondel
gaws, de	gans	goese	gans
gëlaeg, 't	erf (van een hoeve)	gheleghe	landhuis
geméch, 't	geslachtsdeel van een man	ghemachte	mannelijke geslachtsdelen
gréllig bn.	erg, fel, zeer	grellich	schurftig
groos, de	grasveld	groeze, groes	grasperk
hannëkësnès, d'n	rommeltje	hanneken	ekster
huts, de	buil	hutsen	schokken
kabbótse, 't; këbótsëmoos 't	kabuiskool	kabuyskoole	kabuiskool
kaeke ww.	schreeuwen	keken	kletsen
kannaj, de	feeks	kanaelie	uitschot
klis (Fr. réglisse), de	zoethout	calissië (oud-Fr. reclisse)	kalissenhout
kni-jp, de	knipmes, zakmes	knijf	mes
knoeërs, de	kraakbeen	cnorsel	kraakbeen
knuuëfëre ww.	mopperen	cnoteren	morren
kösteek, de	kussenovertrek	tijcke	hoofdkussen
lébbere ww.	veel en gulzig drinken	lapen	likken
lëwejt, 't	lawaaï	lauweyt	lofzang
lits, de	elastiek	litse	strik
maaj, de	made	maye	worm
maar, de	nachtmerrie	ma(e)re	nachtspook
machóchël, de	dikke slons	machachel	slons
mëssëm, de	mesthoop	messijngh	mestvaalt
mëteerie, de	etter	materie	pus

móffële ww.	smullen	moffelen	wangen en mond bewegen
moolj, de	deegtrog	moelge	baktrog
neeringe ww.	herkauwen	ericken	herkauwen
nistël, de	veter	nastel	snoer
oe(ë)jévaar, d'n	ooievaar	odevaer	ooievaar
pitse ww.	nijpen	pinssen	knijpen
póchël, de	rug, bochel, bult	boechel	bochel
pöl, de	jonge kip (jong meisje)	poellie	jonge kip
puine mv.	kweekgras	peen	kweekgras
pumpële ww.	veel drinken	pimpel	glaasje
punjër, de	unster	pundel	tegengewicht
raekël, de	rammelaar	rekel	straathond
ri-jjère ww.	rillen	rijderen	beven
rupsële ww.	oprispen	rupsen	oprispen
sjébbig bn.	armoedig	schabbigh	schurftig
sjévaak, 't	lelijk ding of persoon	schavack	balkwerk
sjróbbe ww.	schrobben	sch(r)obben	wrijven
slóns, de	slons	sloore	slons
spi-jje ww.	spuwen, braken	spijghen	spuwen
spi-jkër(d), de	duiventil	spijcker	korenzolder
stujte ww.	pochen	stuyten	opscheppen
tagke ww.	twisten	tegghen	twisten
tantëfaer, d'n	bemoeial	tantafaire	drukdoener
tejjër, d'n	bord	telluer, talioor	eetbord
tujjère (m.b.t. vee) ww.	(m.b.t. vastbinden aan een paal) tuieren (gew.)	tuyeren	vee vastbinden aan een paal
vlöm, de	visgraat	v(l)imme	visgraat

vunkêlhout, 't	aanmaakhout	vonckhout	aanmaakhout
wieëgësji-jt, de	strontje	wegh-schijte	strontje
zaod, de en 't	zaad	saemen	zaad

2.2.5.7 etymologie van Maaseiker woorden

Tijdens mijn studie van het Maaseikers zocht ik m.b.t. DGMD, deel I, systematisch naar de etymologie van elk van de 13.000 woorden, wat voor het merendeel van onze woorden ook lukte. Ter illustratie beperk ik me hier tot slechts vijf typisch Maaseiker woorden.

2.2.5.7.1 kaanjël: dakgoot

Latijn: *canalis* (pijp, goot, kanaal); *cana* (buis, pijp)

Frans: *canal* (kanaal (buis, pijp))

Oudhoogduits: *chanali*

Middelhoogduits: *kanel*

Middelnederlands: *kandel, kaniel*

Vroegnieuwlands: *kanjel, kajel, kaynel*

Duits (Rijnlands): *Kandel, Kändel, Kaunel*

Duits (Zwitsers): *Dachkännel*

2.2.5.7.2 sjëldi-j, sjaldi-j(ke): achterplaats

[Is een plaats achter het woongedeelte (voorhuis) van een stadswoning) en een plaats waarlangs vaak een met dakleien (schaliën) overdekte (door)gang loopt naar het achterhuis. Een achterplaats die lucht en licht gaf aan woonhuis en achterbouw en waar een pomp met gootsteen stond. In MSK was de plaats gekasseid en – de (door)gang buiten beschouwing gelaten – onoverdekt.]

Oudfrans: *shailhie* (met leien geplaveide ruimte)

Frans (Luikerwaals): *hayève* (achterplaats of plaats tussen twee huizen)

Frans: *écaille* (schaliën)

Nederlands (gew.): *schaliën* (dakleien)

2.2.5.7.3 kammëzaol: vestje, kamizool, jakje

Laatlatijn: *camisia* (hemd)

Italiaans: *camiciula* (flanellen hemd)

Frans: *camisole* (mouwloos hemdje)

Hoogduits: *Kamisol* (kamizool)

2.2.5.7.4 kazzëkin(ke): kort, gebreid damesjasje

Frans: *casaquin* (kort vrouwenjasje), *casaque* (korte jas)

Spaans: *casaca* (pak, korte jas)

2.2.6 PARALLELLIE TUSSEN DE MAASEIKER EN DE DUITSE WOORDENSCHAT

Het zal de gebruiker van dit woordenboek niet ontgaan dat op nagenoeg 60 procent van de lemmata het Duitse equivalent volgt. Voor u als lezer de maker van dit boek een buitenmaats grote germanomanie zou toedichten, dient u te weten dat voor die keuze goede gronden bestaan vanuit taalhistorisch perspectief.

Het waren immers de Ripuarische Franken die zich in de vijfde eeuw n. Chr. bij de Germaanse invallen op beide oevers van de Maas hebben gevestigd. Grosso modo kunnen we zeggen dat ze in onze contreien tussen Venlo en Eupen neerstreken. Van hun taal draagt onze streektaal anno 2017 voor een stuk nog steeds de kenmerkende eigenschappen.

Toeristen die onze mooie Maaslandse regio aandoen, beluisteren met enige verbazing en bewondering onze toontaal, waarin stoot- en sleptonen op een wondere manier harmoniëren. Een taal waarin ze niet enkel de Rijnlandse ‘Mundart’ (tongval) maar ook een reeks andere taalspecifieke eigenschappen uit het Rijnlands menen te herkennen. En ja, hun aanvoelingsvermogen laat hen daarbij niet in de steek. De frappante gelijkenissen tussen ons Maaslands en het Rijnlands, met name het Duits tussen Bad Honnef (ten zuiden van Bonn) en de Nederlandse grens, zijn legio. Ook in het Hoogduits kun je trouwens duidelijk horen dat ons Maaslands tot de Germaanse taalfamilie behoort. Tussen ons Maaslands en het Duits is er dus vooral sprake van een genetische taalverwantschap die de centrale woordenschat betreft. Daarnaast zijn er ook de grammaticale kenmerken en gelijkenissen. (Zie ‘Kenmerken van het Maaseikers’). Als wij bijgevolg in dit woordenboek vrij scherp inzoomen op het Duits en met name op het Hoogduits en het Rijnlands, dan zal dat, vanuit de geschetste taalgeschiedenis, allicht ook niemand verbazen. In concreto hebben wij bij een identieke (woord)stam en ook bij andere vormen van relevant parallelisme tussen ons Maaseiker taalgoed en het Duitse dus niet gearzeld in de etymologie het Duitse equivalent aan onze Maaseiker dialectwoorden toe te voegen.

Zonder ook maar enigszins te willen aangeven dat wij aan vergelijkende taalstudie zouden willen doen, durf ik aannemen dat DGMD met de verwezenlijking van die doelstelling een meerwaarde betekent binnen de kring van de dialectwoordenboeken. Bij mijn weten is het voor het eerst dat bij het maken van een dialectische dictionaire de nagenoeg volledige woordenschat van een lokale taalgemeenschap op parallelie met het Duits in bredere zin onderzocht werd.

Voor een goed begrip willen wij voorts de ter aanduiding van het Duits gehanteerde terminologie preciseren. Met Hoogduits (Hd.) bedoelen wij algemeen Duits (vgl. AN) zoals dat gesproken wordt in Duitsland, Zwitserland, Oostenrijk, Luxemburg en in de Belgische Oostkantons. Hoogduits slaat dus niet op het Duits dat in het wat hoger gelegen bergland van Zuid-Duitsland gesproken wordt.

De term Nederduits gebruiken we anderzijds zowel in de betekenis van ‘de taal van het eerder vlakke Noord-Duitsland’ als met de betekenisinhoud ‘de Noord-Duitse dialecten en met name de Saksische volkstaal van Noord-Duitsland (ook wel Platduits genoemd)’.

Ook van de term ‘Rijnlands’, waarmee we de taal van de ca. 4 miljoen inwoners van de Rijnprovincie, thans Rijnland-Palts, bedoelen, maken we meermaals gebruik. ‘Rijnprovincie’ staat overigens voor de aan de Rijn gelegen vroegere provincie van ‘Pruisen’.

2.2.7 ACTIEVE, PASSIEVE EN VEROUDERDE WOORDENSCHAT

2.2.7.1 woorden (actieve, passieve en verouderde)

Naast de 13.000 trefwoorden die ik in DGMD uitwerkte, kent ons dialect uiteraard nog tienduizenden andere woorden. Tot de laatste categorie behoren de woorden uit onze standaardtaal die we met Maaseiker klanken uitspreken.

2.2.7.1.1 actieve woorden

Tot onze actieve woordenschat behoren een 2.000-tal stamwoorden, ook wel wortels, woordstammen of grondwoorden genoemd. Van elk van deze oorspronkelijke woorden zijn meestal een aantal andere woorden afgeleid. Afleidingen en samenstellingen zijn samen met de stamwoorden goed voor een 5.000-tal woorden.

2.2.7.1.1.1 samenstellingen

Een samenstelling is een woord dat bestaat uit de verbinding van twee of meer woorden die ook zelfstandig kunnen voorkomen. Van samenstellingen die bestaan uit een determinatum (woorddeel waarvan de betekenis nader wordt bepaald) en een determinant (bepalend woorddeel; hier eerste woorddeel) volgen hier een 20-tal voorbeelden.

STAMWOORD	AN	SAMEN- STELLINGEN	AN
bèd, 't	bed	kènjèrbèd doeëdsbèd	kinderbed doodsbed
daâg, d'n	dag	magèrèndaâg vèrjaordaâg	magerendag verjaardag
deens, d'n	dienst	nachdeens zèswieëkèndeens	nachtdienst zeswekendienst
dörp, 't	dorp	bérgdörp boorédörp	bergdorp boerendorp
drówf, de	druif	taofèldrówf wi-jndrówf	tafeldruif wijn-druif
glaas, 't	glas	brillèglaas wi-jnglaas	brillenglas wijn-glas
kis, de	kist	doeëdskis sègarèkis	doodskist sigarenkist
kook, de	koek	knapkook pieëpèrkook	knapkoek peperkoek
lieëve, 't	leven	boorèlieëve kloeëstèrlieëve	boerenleven kloosterleven

loch, de	lucht	bérgloch snieëloch	berglucht sneeuwvlucht
marsjang, de	handelaar, koopman	awdi-jzërmarsjang koeëlmarsjang	handelaar in oud ijzer kolenhandelaar
mëneer, de	manier	boorëmëneere vérkesmëneere	boerenmanieren varkensmanieren
mert, de	markt	vèsmért vri-jdig(s)mért	vismarkt vrijdag(s)markt
mets, 't	mes	broeëdméts ieërpëléméts	broodmes aardappelmes
mëzi-jk, 't	muziek	dansmëzi-jk sjöttëri-jmëzi-jk	dansmuziek schutterijmuziek
muuële, de	molen	watërmuuële wënd(sj)muuële	watermolen windmolen
naolj, de	naald	dénnaolj stopnaolj	dennennaald stopnaald
paerd, 't	paard	boorëpaerd sjógkëlpaerd	boerenpaard hobbelpaard
zjëlei, de	jam	prówmëzjëlei waolbieërzjëlei	pruimenjam bosbessenjam

2.2.7.1.1.2 afleidingen

Afleidingen ontstaan door aanhechting van o.m. een voor- of achtervoegsel. Dit taalverschijnsel noemen we ook derivatie. Een 30-tal voorbeelden laten zien dat afleidingen ook in ons Maaseikers op velerlei wijze tot stand kunnen komen.

	AN	AFLEIDING	AN
baesj bn.	beige	baesjéchtig	beigeachtig
deens, d'n	dienst	deenstig	dienstig
doeëd, de en d'n	dood	doeëds	doods, akelig, eenzaam
dörp, 't	dorp	dörps	dorps
douf (doûf) bn.	doof	douvërik	doverik
dówm, d'n	duim	dujm(p)ke	duimpje

drejje ww.	draaien	drejjërig	draaierig
dujvël, d'n	duivel	dujvëlin	duivelin
fèl bn.	fel (tuk op)	fëlligheid	gehechtheid
fëmi-jlie, de	familie	fammiljaer	familiair
fówmële ww.	frommelen	gëfówmël	gefrutsel, gefriemel
fótsje ww.	bedriegen	fótsjër	valsspeler
fówtële ww.	oneerlijk zijn	fówtëlaer	valsspeler
gëbrujk, 't	gebruik	gëbrujkëlik	gebruikelijk
gëdach, 't	gedachte	gedéchtig	gedachtig
gëlök, 't	geluk	gëlökkigge	gelukkige
gëlouf, 't	geloof	óngëluifëlik	ongelofelijk
gënieëze ww.	genezen	gënieëzing	genezing
gëvaor, 't	gevaar	gëvieërlik	gevaarlijk
gëweite, 't	geweten	gëweitëloeës	gewetenloos
gieël bn.	geel	gaelsële	geel maken
ieëzël, d'n	ezel	ieëzëléchtig	ezelachtig
leef bn.	lief	leefste	liefste (zn)
lëttër, de	letter	lëttërlik	letterlijk
li-jm, de	lijm	li-jme	lijmen
lójje ww.	luiden	gëlój	gelui
muuële, de	molen	muuëlënaer	molenaar

2.2.7.1.2 passieve woorden

Voor de woorden die we wel (nog) begrijpen, maar waarvan we bij het spreken of schrijven geen gebruik (meer) maken, gebruiken we de term passieve woordenschat. Na onderzoek raam ik de passieve woordvoorraad op 2.000. Ter illustratie laat ik een 50-tal voorbeelden volgen uit DGMD, deel I.

PASSIEVE WOORDENSCHAT	AN-VERTALING
aafréddele ww.	afrollen, rollend afglijden
aafsteevële ww.	marcheren naar, benen

aafzènk, d'n	naar beneden lopende weg
aafzètsëlke, 't	stek, rank, loot
aafzówpër, d'n	klaploper, uitvreter, tafelschuimer, parasiet, profiteur
aangoeën, 't	karwei; ernstige zaak; aangenomen werk; moeilijke zaak
aofte mv.	gedroogde appels en peren (om taart mee te maken); ooft
bëdichte ww.	bestemmen, aanwijzen voor, toedenken
bëlègke ww.	een wijfjeskonijn bij de rammelaar zetten
bèlfläör, de	bellefleur (helder gekleurde tafelappel)
bëlump, 't	overleg, sluwheid, beleid
bi-jze ww.	kort maar hevig regenen; biezen, bijzen (gew.)
bówstëre ww.	hard waaien en regenen
derf bn.	ongaar, klef, onvoldoende gerezen (m.b.t. brood)
dooning, de	boerenhoeve, boerderij; nering
dówdële ww.	doedelzak spelen, doedelen; pimpelen, borrelen [Hd. <i>einen dudeln</i>]
fakkëdeere ww.	passen, overeenkomen
gëhing, 't	orgaanvlees (longen, hart, etc.) en kop, waarmee men hoofdvlees maakt(e); hengel (ketelhengel, pothengel, etc.)
gieëduip, de	nooddoop (meteen na geboorte bij stervensgevaar)
gieëje ww.	wieden (onkruid verwijderen)
gieër, de	(m.b.t. een spits toelopend stuk bouwland of strook stof) geer
gieëre ww.	in verstek samenvoegen, verstekken, schuin afzagen, schuin lopen
gran(t)sje ww.	zeuren; begerig kijken
halfër, d'n; halfërse, de	(m.b.t. een boer(in) op een pachthoeve) pachter(es)
hame, zich ww.	bij elkaar passen; hard werken, zwoegen
hampëlëman, d'n	onhandige sukkelaar, onhandige werker
häärtsje, 't	horde, taartonderlegger
hónkële ww.	sukkelen, hinken, manken, strompelen, hompelen
hoondërëbreuj, d'n	kippenbouillon

hórre mv.	varkenshersenen
huidpölf, d'n	onderkussen, peluw
hujjële ww.	luieren, zalig nietsdoen
ieëmë(r)lik bn.	mierzoet, weezoet
kaom, de	(zn.) kaam, kaamsel, schimmel (op bier) (bw.) nauwelijks, amper, bijna niet
kievëlaer, de	(m.b.t. iemand die langzaam en met enige tegenzin eet of altijd iets aan te merken heeft op het eten) kieskauwer
mémmerse, de	voedster, zoogmoeder, min, minne
nunne ww.	een middagdutje doen, een siësta houden, een dutje na de maaltijd doen, noenen (gew.)
römme ww.	(m.b.t. een kledingstuk) enger maken met plooitjes
rospëteere ww.	ruziën, twisten, tegenpruttelen
ruffële ww.	(uit)rafelen
savvee, de	nonsens, onzin, zottenklap, kul, zever
sawspanne ww.	babbelen, gezellig praten, kletsen, keuvelen
sëmaris bw.	tenslotte, alles bij elkaar, samengevat
sjavvane ww.	heen en weer lopen (op straat vaak)
sjawwële ww.	wauwelen, kwaadspreken
sniffële ww.	lichtjes sneeuwen; motregen, miezeren
tantëfaer, d'n	bemoelial, tantefeer (gew.), druktemaker
ujlëpot, d'n	Keulse stenen pot
valdër, de; breerke, 't; fëkke, 't; vëkke, 't	poortje in de omheining van een wei
vërdówwë ww.	verteren (van voedsel); (fig.) lijdzaam toelaten of ondergaan
vërgieëri-jpe ww.	(m.b.t. fruit) niet afrijpen, niet tot volle bloei komen [Oudfrans <i>verger</i> (boomgaard)]
vernëbbele (eemës) ww.	iemand klein krijgen
vërsjawwële ww.	zijn tijd verpraten (verbeuzelen)
wi-jm, de	teen, twijg, wis

2.2.7.1.3 verouderde woorden

Woorden die uit de tijd zijn, die niet meer tot ons taalgebruik behoren en die we (meestal) ook niet meer kennen of begrijpen, maken deel uit van de categorie verouderde woordenschat. Dit woordpakket raam ik na onderzoek op een duizendtal woorden. Uit DGMD koos ik een 70-tal voorbeelden.

VEROUDERDE WOORDEN	AN-VERTALING
alp, de	schoep van een watermolen; vleugel in een wanmolen; arm in een wasmachine
aomër(t)e mv.	gloeiende kooltjes
aomërtëi-jzër, 't	strijkijzer, gevuld met gloeiende kooltjes
äörtsje, 't	oortje, munt van 0,5 cent
assëbak, d'n	vuilnisbak waarin assen gegooid werden
assëkar, de	vuilniswagen die assen ophaalde
awddènk, 't	grotendeels verbrande kooltjes
baljówne ww.	hevig te keer gaan, razen, tieren
barëbènje ww.	(m.b.t. gebarsten of gebroken aardewerk aan mekaar hechten) krammen; kletsen
bëlejje ww.	nazien, schouwen
bëljot, de	warmwaterzak, bedverwarmer
blaoke ww.	damp of walm verspreiden
blöspot, de	doofpot
bóddëman, de	bullebak, boeman, bietebauw, berenbijter
britse ww.	op het achterwerk slaan (zoals o.a. onderwijzers dat deden)
brómmës, de	dikke erwtensoepp
brówsële ww.	drop in een fles met water schudden
dieërsvlieëgël, d'n	dorsvleugel
drieëmël, d'n	(m.b.t. een draderig element in voedsel) vezel, draad
ëllëwinkël, d'n	stoffenwinkel
ënsëlaer, d'n	witter, zaniker, zeur(piet), muggenzifter
fantunte mv.	streken, grillen, verzinsels, flauwe complimenten

fłóws, de	voorwendsel, uitvlucht, foeffe, smoesje
fómpël, de	vervelende, schijnheilige en listige vrouw
fósjël, de	vals muntstuk
fujš, de	melkfabriek, melkerij (gew.)
gëbik, 't	lelijk gezicht
gëruif, 't	lang haar (klaar voor de kapper)
gëwès bn.	stellig, krachtig, gewis
görg bn.	vaal, zwak, teer, goor, bleek, ellendig
gréllig bn.	erg, fel, zeer, akelig, lelijk
hankëtöpótsj, de	slordige vrouw; slecht geklede vrouw
haol, d'n	(m.b.t. getakt ijzer of ketting boven het vuur) haal, hengel
hówf, de	lapje leer (om op scheur in schoen te zetten)
huid, 't	hoofd
huidsjaal, de	schedel
hujjëlpot, d'n	soort beenwarmer; kouwelijke lui aard
huts, de	mallejan, boomkar; buil
ieëvëlaers bw.	eigenlijk
i-jjël bn.	met veel tussenruimten, ijl
jaagsmaal, de	iemand die altijd onderweg is
kaafmuuële, de	kafmolen (= wanmolen)
kallot, de	kalot (mutsje dat een geestelijke op de kruin droeg); klerikaal; lid van de vroegere partij van de klerikalen
kawdwammëse ww.	gezellig bij het vuur zitten
këmi-jzëbroeëd, 't	kommies, commiesbrood, soldatenbrood
këmi-jzëkieës, de	komijnkaas (kaas van vooral afgeroomde melk met komijnzaad erin)
klamp, de	stapel, hooischelf, mijt (zonder dak)
knówt, de	vrek, gierigaard, krentenkakker
koustër bn.	koosjer, kousjer, geschikt, geoorloofd, betrouwbaar

kówtëvildër, de	klein mes om te villen (m.b.t. jongenstaal)
kwaodkènd(sj), 't	mindervalide kind, gehandicapt kind
maagwaal, de	lekkerbek, fijnproever, gourmet
maakmoos, 't	gemaaktheid, onnatuurlijkheid, gekunsteldheid
meensj, de	meent, gemeentegrond, meentgrond
motting, de	geheime bewaarplaats voor fruit [D. (Zwi.) <i>Mütach</i> (voorraad fruit)]
neere, de	dorsvloer (synoniem met 'dèn' en 'deil')
rabbot, de	smulpartij, zuippartij, slempartij
rouwkoup, de	(m.b.t. spijt over een gesloten koop) rouwkoop
sjónkëkieëtël, de	hamketel
sjrómp, de	wasbord, viool; oude vrouw
spaaipot, de	warmwaterkruik
spónsëduuëske, 't	sponsdoosje, sponzendoosje
spuuëlreis, de	huwelijksreis
stóppër, de	schopje om paardenbloemen uit te steken
stouw bn.	belust, begerig, dol, gesteld
tawpe ww.	nonchalant slenteren
tóngël, d'n	tondel, tonder
tóngëlpot, d'n	tondeldoos, tondelpot
vits, de	gekloven tak
waelmood, de	welgesteldheid, overvloed; zelfingenomenheid
wanmuuële, de	wanmolen
wansjöpsël, 't	gedrocht
walstaons, 't	uiterlijk fatsoen (<i>Iech doon 't vuur -</i>)
zunsjël, de	sintel, sinter, sinder

2.2.8 REGISTERS OF TAALLAGEN IN DE MAASEIKER VOLKSTAAL

Met registers of taallagen bedoelen we het niveau of de stijl van taalgebruik, passend voor een aantal situaties. Zo heb je o.a. het (in)formele taalgebruik en de schrijftaal.

De kracht van het Maaseikers zit in de volksmond.

De kracht van het Maaseikers zit zonder meer in de volksmond. Het is uitgerekend die mond die rijk is aan beeldende uitdrukkingen waarin de dialectspreker over nagenoeg alle facetten van het bestaan zijn meestal ongezoeten en ook altijd humoristische mening geeft. Sentimentele, morele, religieuze, medische, juridische en sociale aspecten, alle komen in dat idioom aan bod. Denk bijvoorbeeld – i.v.m. de eerste categorie – aan onze scheldwoorden, waarvan ik er zo'n 1.300 verzamelde en opnam. Deze collectie treft u overigens in deel 2 van DGMD in een apart hoofdstuk aan, met definitie trouwens.

Schimptaal is een wezenlijke component van onze woordenrijkdom.

Het is bij dit bijzondere, karakteristieke taalsegment dat ik graag even stil zou willen staan. Enkele vragen dringen zich op. Hoe gaan de wat fijnvoelende Maaseiker taalgebruikers met dit taalaspect om? Wellicht zullen ze een beetje gruwen bij gelijk welke vorm van schimpkreten of schimptaal. Hoonwoorden ga je dan al vlug associëren met verruwing en ontaarding. Toch meen ik dat deze bedenking geen reden mag zijn om dit belangrijk bestanddeel van ons Maaseikers te negeren.

Wel kun je je afvragen hoe en waarom dit uitgebreid scala aan schimpwoorden een wezenlijk element is gaan uitmaken van ons Maaseikers. Een buitengewoon boeiend actieterrein voor beoefenaars van de taalsociologie!

Laten we ons dus, zoals ik al aangaf, niet blindstaren op dit enigszins excentrieke en buitenissige deeltje van ons taalgoed. Beter lijkt het me deze iets triviale taal te beschouwen als een wezenlijke component van onze woordenrijkdom. Anders doen we aan niet minder dan woordenzifterij, wat absoluut uit den boze is, zeker binnen het bestek van een woordenboek.

Maaseikers grotendeels vrij van schuttingtaal.

Ook wie met zin voor kiesheid door het leven gaat, zal beseffen dat omgangstaal weinig van doen heeft met schuttingtaal. Die laatste taallaag draait namelijk rond drieletterwoorden. Obscene woorden dus, die het 'van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal' (nieuwste uitgave, 2015), toch een algemeen gerespecteerd boekwerk, nochtans de revue liet passeren, wat alleen al uit streven naar volledigheid ook zo hoort.

Voor dat soort onwelvoeglijke woorden en indecente termen hoeft de wat kiesere gebruiker van ons woordenboek evenwel niet te vrezen. De simpele reden daarvoor is dat ze in ons Maaseikers weinig voorkomen.

Maaseikers overwegend gebaseerd op gemeenzame vocabulaire.

Helemaal anders is het gesteld met gemeenzame of informele taal. Daarvan is ons dialect helemaal doorspekt.

Gemeenzame of informele taal reserveren we voor mensen die kort bij ons staan. En dan nog enkel als we er op vertrouwelijke voet mee verkeren. Met een buur die zich torenhoog boven ons

verheven voelt, gaan we geen gemeenzaam gesprek aan, laat staan dat we dat gesprek zouden doorweven met gemeenzame uitdrukkingen. Ook tegenover een hogergeplaatste letten we wel op onze woorden. Uit voorzichtigheid en uit schrik een slechte indruk na te laten, onthouden we ons van alles wat de andere als plat, brutaal of gemeenzaam zou kunnen ervaren en waarmee we onszelf onderuit zouden kunnen halen. Gemeenzaamheid veroorloven we ons dus enkel in een sfeer van vertrouwelijkheid, (ziels)verwantschap of familiariteit. Dat laatste in de betekenis van ongedwongen omgang.

Ook vulgaire taal hoort thuis in een woordenboek.

Een laatste taalelement waaraan ik enige aandacht wil besteden, is dat van het platvloerse woordgebruik, dat dus niet synoniem is met schuttingtaal. In vulgaire taal gaat het meestal over termen die in direct verband staan met het uro-genitale. Alles dus wat betrekking heeft op de uitscheiding en de voortplanting, waarbij woorden als ‘kloeët, bujjël en kónt’ niet van de lucht zijn. Denk bv. ook aan de talrijke samenstellingen en uitdrukkingen met deze woorden. Merkwaardig is dat deze woorden tot de 16de eeuw geen negatieve bijklank hadden.

De enige verklaring die steek houdt voor deze betekenisovergang, is dat moraalridders van diverse pluimage deze termen vanaf de 17de eeuw langzaam maar zeker een negatieve, haast perverse connotatie hebben bezorgd. Een gevoelswaarde die we zijn gaan associëren met banaliteit en platvloersheid. Nu goed, op elke hoek van de straat kunnen we constateren dat we daar alvast lang niet altijd de majeure toonsoort laten klinken. Hoge ethische opvattingen en verheven denkbeelden, verwoord in een hoog taalregister, zijn daar eerder zeldzaam. Alleszins hoort ook deze categorie woorden in een woordenboek absoluut thuis.

Dagelijks taalgebruik is het ijkinstrument.

Om kort te gaan: het is ons huidig dagelijks taalgebruik dat beslist wat geoorloofd is en wat niet: de bewoordingen, constructies en woordvormen, de taal dus waarvan wij ons bij het gewone spreken bedienen.

Dat moet het ijkgereedschap zijn waarmee je bepaalt wat in een dialectwoordenboek komt en wat niet. *En dat ijkinstrument is onze Maaseiker volkstaal, de taal van het gewone volk, onze omgangstaal dus.*

Stijl van DGMD moet op één lijn komen met onze volkstaal.

Naast de vraag naar de op te nemen woordenschat stond ik dus voor een tweede keuzevraag, met name de stijlvraag. Hoe gaat dit woordenboek klinken? Na enig wikken en wegen heb ik – allicht heel anders dan in deze tekst – gekozen voor een ongekunstelde stijl, ongedwongen, natuurlijk en direct, helder, klaar en eenvoudig.

Mocht u intussen de bedenking hebben gemaakt dat DGMD op die manier toch wel dicht bij u staat, dan kan ik u geen ongelijk geven. Dat was namelijk uitdrukkelijk de bedoeling. Herkenbaarheid en authenticiteit waren immers de achterliggende uitgangsprincipes waarop ik het leeswoordenboek grondde.

2.2.9 WOORDBETEKENISSEN

Van de 12.000 Maaseiker woorden die ik op hun betekenis onderzocht, nam ik in DGMD, deel I, de woordbetekenis(en) op.

2.2.9.1 woorden met slechts één betekenis

Een relatief beperkt aantal woorden verwijst naar slechts één handeling, gebeurtenis, zaak en zo meer. Uit DGMD, deel I, nemen we enkele voorbeelden over.

aafpruuëgële (overg.; pruuëgële aaf, h. aafgëpruuëgëld) [Hd. *verprügeln*], aafsmieëre, aafrosse, aaframmële, aafbénsele, aafbésseme, aafdëksële, aafrosse, aaftujjère, aafdruuëge, aafbuuërstële, aafvaeme, aaftrówve, vlieëgële, kërnoffële, rezjeménge; afranselen, afrossen, aframmelen, een pak slaag geven: *in mi-jnën ti-jd zoeëte de jung nêteurlik ouch zoe(ë) vól streekën es 'ne bók vól kuuëtële, mer toch hoofdës-te neet te vööl ówt te spoeëke, want dao stóng alti-jd waal eemës gëreid vuur diech aaf te pruuëgële; es-te 'n óngënieëjig pak slaeg höbs gad, höbbe ze diech aafgëpruuëgëld; tón ze dae lieëlikkën dósj* (doeshond, hier fig. 'sufkop' of 'stomkop') *aan 't aafpruuëgële woeëre, sjrieëfde dae vuur pen en ènk.*

rampënoo (m.; -s; -ke) [zeer sterk veroud.; klemtoon op 1ste lettergreep; Jean Ramponneaux (18de ieëw) gaf zijn naam aan dit woord; Fr. *rampenot* (filter), Fr. (Waals) *ramponô*], koffiefilter, koffiezak: *es sómmigge de koffië opsjódde, doon ze koffië in 'ne rampënoo en sjódde dao heit watër op.*

rëbbedépke (o.; -s; -), levendig, klein kind: *sjoeën vuur te zeen es-te bómpa zujs wuilëse* (kinderachtig stoeien) *es-tër ze kleikënd(sj), det leef rëbbedépke, aan 't póchëlen is* (op de rug draagt).

rènkoeëve (m.; -s; uuëvënsje) [Hd. *Ringofen*], ringoven: *in 'ne rènkoeëve, dae ówt vërsjilligge rènkvörmigge aanein gëbówde kómpartëmènte bëstuit, kóns-te mèt mindër stoeëkës bieëtër brikke bakke.*

rèsj (m.; -e; -ke) [Mnl. *rusch, risch*, D. (Rijnl.) *Rüsch*], **1** (gras)zode: *es-tën in 'n wei 'n kówl wils make, mós-tën ieërs de rësjën ówtstieëke mèt 'n sjöp; 2 (uitdr.) es iech miech saovës e zjëneevërke drènk, slaop iech wi-j 'ne rësj; es-tën óngër de rësj ligks, ligks-tën in de graáf.*

reubëzaod (m.; g. mv.; g. dim.) [verzamelnaam], raapzaad: *'n zaodreub is e bitsje 'ne lómpërik mèt e good hart, mer es-te reube wils ougste, mós-te reubëzaod zejje.*

2.2.9.2. woorden met meerdere betekenissen

De meeste woorden verwijzen naar voorvallen, daden, voorwerpen, aangelegenheden, toestanden, onderwerpen, enz. Soms loopt het aantal betekenissen zelfs in de tientallen. Hierna laten wij enkele voorbeelden uit DGMD, deel I, volgen.

doeës (v.; doeëze; duuëske), **1** [Mnl. *dose*, Hd. *Dose*], doos: *Trees is wild(sj) van 'n doeës*

prëlinne; **2** [Hd. *Dose*], stopcontact: *mörge geit de man van d'n èllëntrik de doeëze zëtte*; **3** [Hd. *Dose*], blik: *mèt zoe 'n groeëte doeës sërdinnën höbs-te d'ne bówk vol*; **4** minachtend voor 'vrouw': *di-j aw doeës hunk (hink) miech de kael ówt*; **5** vulg. voor 'vrouwelijk schaamdeel': *kut*; **6** scheldnaam (vulg.): *di-j (zeik)doeës haef ferm sti-jpën óngër häöre pispot*; **7** bak, bajës, pëtoet, prëzóng, përzóng; gemeenz. voor 'gevangenis': *dae kloëtmazzjaor (-mazzjoor = lomperik) haef 'ne maond(sj) in de doeës gëzieëte*; **8** gemeenz. voor 'bed': *sómmigge minse goeën saovës neet nao bèd (lègke zich neet in bèd), mer di-j krówpën in hun doeës of di-j goeën nao hun koeëj*.

kas I (m.; -te; këske), **1** [Mnl. *caste* (magazijn), D. (Zdl., Oostr., Zwi.) *Kasten* (meubel)], *kast*: *oos kat ligk gaer oppe kas, ómdét dao häör voor inligk; de tejjëre rammëlde bi-j de aerdbaeving ówt de kas*; **2** (mijntaal) ophaalkooi, lift: *in de pöt haws-te kaste mèt veer vërdeepe woe 72 man (4 X 18) inkoste; in 'nën angëre kas waerde de koeële nao boeëve gëbrach*; **3** (pej.) [Hd. *Kasten*], televisie, kijkkast: *klein kënjër zittën allëwi-jl oore vuuër det këske*; **4** [Hd. *Kasten* (groot bouwsel)], groot huis: *waat 'ne kas van 'n hóws!*; **5** [Hd. *Kasten*], bijenkast: *'n kaar neume we ouch 'ne bi-j(j)ëkas of 'ne kas*; **6** bordeel: *in daen (hoeëre)kas zitte waal tieën huuërkës*; **II** (m.; -se, këske) [Hd. *Kasten*], **1** broeikas: *in mieërt höbbe wieë al slaaj in de kas; in 'ne kawwe kas wuuërt neet gëstoeëk*; **2** geldkist, geldkoffer, bergplaats voor geld: *wi-jvööl zit in de kas?; we höbbe niks in kas*; **3** oogkas: *z'n ouge ligke deep in z'n kasse*; **4** [Fr. *caisse*, Hd. *Kasse*], kassa: *mi-jn ma zit in d'n Albert Heijn aan de kas*; **5** [Hd. *Krankenkasse*], ziekenfonds: *in de vëkansie ginge vreugër vöööl kënjër mèt hunne (zeekë)kas nao Zwitsërland*; **III (uitdr.)** *tón de zoeën ówt de kas kwoeëm (zich als homo uitte), joeëg dae z'n awwërs daomèt oppe kas (maakte hij zijn ouders daarmee boos); de mós neet zoe(ë) d'ne kas opvrieëte, je moet je niet zo ergeren; dae laege pëtroeën vaeg z'ne kas aan allës, hij geeft om niets*.

man (m.; -ne en men; mén(ne)ke) [Gotisch *manna*, Mnl. *man*, Eng. *man*, Hd. *Mann*], **1** volwassen man: *nów ooze zoeën twuntig is, is het 'ne man gëwoeëre*; **2** knaapje, jongetje, zoontje: *oos (klein) manne zeen aan 't sjotte*; **3** de gewone man: **(uitdr.)** *de kleine man (de man in de straot) is dao neet mèt opgëzat, mèt det vuurstël van de blawwe*; **4** mannelijk dier: *Ramzës (Ramses), oos kat, is 'ne man (meestal: e ménke); 't ménke (de man) van de geit is de bók*; **5** God: *dae man van hi-jboeëve reegëlt allës*; **6** poppetje, menselijk figuurtje: *Lëwi-jke, ooze kleine, duit niks es mén(ne)kes teikëne*; **7** persoon: *mèt wi-jvöööl man zeet gieë? wieë zeen mèt man gënóg, wij hebben niemand meer nodig*; **8** stekker: *Tjeu, wils tiech 't ménken ins in 't wi-jfke (contrastekker) stieëke?*; **9** [veroud.], kwakzalver: *we zeen nao 't mén(ne)ke van Hoensbroek gëwaes, vuur te weitën of oos bómma d'r nog boeëvënop geit kómme (nog zal herstellen)*; **10** (samenst.): *'n vrouw op 'ne mansfits – de fits van 'ne mansmins dus – mèt 'n mansbóks en e manshummën aan, is gei zich; mer det is al te lichëlik mer manskâl en dus kâl van de manskieërëls, de mansluj of 't mansvolk, di-j daovuur nog gein mówlemännën of hón(d)skloeëtémén zeen*; **11 (uitdr.)** *diech bès m'ne man, jou moet ik hebben, jij bevalt me, ik deel jouw mening; det zeen gëmaakde mén(ne)kes, dat is doorgestoken kaart; dat zijn foeefjes (smoesjes); jij weet dat jij schuld eraan hebt, maar je wendt verontwaardiging voor; de's 'ne man, hij is een flinke man (hij is niet als een kind); dae Zjef wilt alti-jd de man zeen, in de kijker lopen; Lom waas nëteurlik weer de man, de grote Jan; waat zeen det vuur men, vreemde snuiters?; 't is e (!) raar man, een vreemde kerel, een rare vogel; Zjërom is e (!) vi-js man, hij is onberekenbaar; buimke groeët, ménke doeëd, als de boom groot is, is de planter van de boom al(lang) dood; 'ne man is zoe(ë) awd es tër zich veult, 'n vrouw zoe(ë) awd es ze d'r ówtzujt; det*

is 'ne peemël van e ménke, een licht, mager persoontje; in d'n trouw tösse man en vrouw geine bieëtère lak es kien(d)sjèskak, kinderen versterken de huwelijksband; hae is vuur de manne (ménnekes), hij is homofiel; de's 'ne man van neet vööl (van m'n kloeëte, van niks), hij is een waardeloos personage); **12 oud Maaseiker knierijdersliedje:** 'Róbbe, dóbbe, dób, mi-jne man is gëkómme. Róbbe, dóbbe, dób, waat haef-tër gëbrach? Róbbe, dóbbe, dób, 'n hóws vol kënjer. Róbbe, dóbbe, dób, 'ne stal vol rënjër. Róbbe, dóbbe, dób, 'ne koffiepote. Róbbe, dóbbe, dób, 'nën dëksël drop!' (Opgetekend door mevr. Reinhilde SLOOTMAEKERS-DEVISÉ).

nès (o. en m.; -tër; -ke) [heeft 'nès' een negatieve gevoelswaarde (connotatie), dan heeft het een mannelijk genus; Lat. *nidus*, Mnl. *nest*], **1** [Fr. *nid*, Eng. *nest*, Hd. *Nest*], vogelnest: *de zwélfkes bówwën elk jaor e nèskën óngër de kërnisj* (dakgoot); **2 jongens roofden vroeger eitjes uit de vogelnesten:** 'Vreugër haolde de k(w)aojóngës de eikës ówt de nèstër; bloeëze ze ówt en vaemde ze wi-j krallën in (in 'ne vaam). Daobi-j ging 't uuver de meistën en de bëzunjërste soeërte eikës.'; **3** '[Hd. (inf.) *Nest*], bèd; bed: *es det zówplépkën oppe lappën is gëwaes, ligk-tër tot middig mèt z'ne zate kop in z'ne nès*; **4 familie:** *Lëwi-jkën is e vwajoekën en hae is përtang ówt e good nès; es-tën ówt e ri-jk nès bès, höbs-te lichëlik d'n vot volhange mèt goud* (dan leef je wellicht in weelde); **5 groot gezin (minachtend):** *Giel is einën ówt e groeët nès, want 't waas dao van 'bónk, eedër jaor e jónk*'; **6 janhagel, uitschot, minderwaardig volk:** *Laen, det wawwëlgaat, zaet det dae (vraemde) nès hi-j niks kan kómme doon en det wieë dao gein jing (jung) mèt höbbe, waat karreemao (beslist) sjaele zeivër is*; **7 politieke familie (denigrerend):** *Zjaen, dae ówt e roeëd nès kump, zaet det de blawwën en de tsjeevën h'm kónne ritsbómmële*; **8 verwaand meisje:** *Bel, det hoevaerdig nès, is e kokkèt dènk, mer 't haef 't waal hoeëg in (de bol)* (maar is wel erg ingenomen met zichzelf); **9 nare, ellendige toestand:** *ómdét iech daen hieële nès al lang kótsmeug waas, zeen de stöp miech doeërgëslage* (ben ik over mijn toeren geraakt); **10 (h)annëkësnès;** wanorde: *es-te vi-jf mënjute d'n kónt höbs gëdrejd, make di-j jung d'r 'nën échte nès van*; **11 warnest, warwinkel:** *mèt al di-j reegëlkës haef d'n dirrëktäör d'r zoe(ë) 'ne nès van gëmaak, det 'n kat t'r häör jónge nimmieë in trökvunk*; **12 bouwvallig huis:** *tón ze bi-j dae puinëbeur d'n hieële nès hawwe platgëgoeëjd, zag dae sjotse (leukerd) langs z'n naas ëwëg: 'Eedër hujskën haef ze krujske.'*; **13 niet meer door kinderen bewoond huis:** *nów de kënjër 't hóws ówt zeen, kónne wieë in dit laeg nès neet good mieë oozën drej vënge*; **14 omgeving, etc.:** *ze höbbën hi-j d'n hieële nès vol bëtóng gëgoeëjd; maak neet zoe(ë) van d'nën tak, want de maaks d'n hieële nès wakkër; ze brieëkën hi-j d'n hieële nès aaf*; **15 jongen van één worp:** *mèt det nès hun(d)sjës kóns-tën alle hón(d)sgëzeike (alle vi-jfgësjj-jts) get opvaege*; **16 rotzooi:** *aom(ë)zeiksëlnèstër, wëspënèstër (mispëlënèstër), mówzënèstër of rattënèstër; 't is allëmaol 'nën dikke nès*; **17 (uitdr.) dae sopsi-jmës kump op e bëbreujd nès**, hij trouwt met een vrouw die zwanger is van een andere man; *hae haef häör op 't nès* (in verdachte omstandigheden) *gëtrappeerd; hawt d'ne nès*, boze reactie als iemand je iets wil geven.

trèkke ((on)overg.; trok, h. gëtrokke) [o.t.t.: 2de pers. enk. *trèks* (*truks*), 3de pers. enk. *trèk* (*truk*); Lat. *trahere*, Mnl. *trecken*], **1** [D. (Rijnl.) *trecken*], leven: **(uitdr.)** *bómpa geit 't neet lang mieë trèkke*, hij staat kort bij de dood; **2 te voorschijn halen:** *d'n arbietër trok 'n roeëj kaart*; **3 trekken:** *mót iech tiech ins aan d'n oeëre trèkke?; 't paerd trèk de kar*; **4 bolwerken, betalen:** **(uitdr.)** *det kan d'n awwe (de brówne) neet trèkke*; **5 uittrekken:** *d'n tantis haef miech 'nën tand gëtrokke*; **6 loten:** *wieë höbbe nummër zës gëtrokke*; **7 een foto maken:** *kóns-te miech ins trèkke?; 8 opvoeden: **(uitdr.)** *di-j höbbe dao get groeët gëtrokke; wi-j mën de kënjër trèk, zoe**

haef mën ze; **9** zich behelpen: **(uitdr.)** *de kènjër kónnën al hunne plan trèkke*; **10** fokken: *van di-j teef trèks-te sjoeën jónge*; **11** optrekken, versnellen: *d'n tuf trèk good*; **12** inhaleren: *trèk neet zoe op d'n lónge mèt di-j siggrèt (sëgrèt)*; **13** ontvangen: *wi-jvääöl trèks-te daovan?*; *wi-jvääöl pree trèks-te?*; **14** intrekken: *'t watër trèk in de moór*; **15** laten duren: *trèk 't neet te lang*; **16** telen: *op dae grónd kóns-te gein unne trèkke*; **17** een aftreksel maken: *tee mós-te laote trèkke*; *de koffie is aan 't trèkke*; **18** mank lopen: *hae trèk mèt e bein*; **19** helpen genezen: **(uitdr.)** *ze höbbën h'm t'rdoeër gëtrokke*; **20** tappen: *we goeën de wi-jn op flësse trèkke*; **21** zich begeven: *we trèkke nao de Provvaos (Provence)*; **22** een tocht maken: *volgënde vëkansie goeën we trèkke*; **23** tochten: *'t trèk hi-j in dit trèkgaat*; **24** samentrekken: *de wónj trèk*; **25** lijken: *det trèk t'r neet op*; *det trèk op gein kloeëte (op geinën örgël)*; **26** masturberen; **27** geen zin hebben: **(uitdr.)** *hae trok t'r neet aan vuur mèt nao de zieë te goeën*; **28** duren: *det trèk zich lank*; **29** kwaad spreken: **(uitdr.)** *wi-j di-j roddëlaers ós t'rdoeër trèkke!*; **30** rekken: *dae pëstoeër trèk de mës nogal lank*; **31** verwijderen: *ze höbbe Baerke z'n ammandële gëtrokke*; **32** [D. (Rijnl.) *trecken* (gelijken op)], aarden naar: *Gónnëke trèk sterk op z'ne pa*; **33** maken: *trèk neet zoe'n gékke mówle*; **34** aantrekken: *'t Van Eyckjaor haef hieël get volk gëtrokke*; **35** dol zijn op: **(uitdr.)** *es-tën örgës neet aan trèks, bës-te dao neet sjuuëtig op*; **36** niet goed beklant zijn: **(uitdr.)** *dae winkël trèk nimmieë*; **37** krommen: *di-j plank is gëtrokke*; **38** luchtstroom doorlaten: *de staof trèk good*.

2.2.10 WOORDPAREN

Soms bestaat er tussen twee woorden een verwantschap die van semantische, etymologische of andere aard kan zijn. Dan spreken we van woordparen.

In mijn voorbeelden, een 25-tal, beperk ik me tot woorden die vaak verward worden. Alle voorbeelden komen uit DGMD, deel I.

aafloop [Hd. *Ablauf*], afloop, einde, ontknoping.

aafloop (päös), afvoerbuis, afvoerleiding, afvoerpijp.

äörtsje [van ‘oord’ = het vierde deel van iets, ook van munten], munt van 0,5 cent.

häärtsje [Mnl. *horde*, D. (Rijnl.) *Hurde* (gevlochten schijf voor gebak), Hd. *Hürde*], horde, soort onderlegger.

fejn [Lat. *finis* (het hoogste), Mnl. *fijn*, Fr. *fin*, Eng. *fine*, Hd. *fein*], fijn, top, leuk, lekker, prettig, heerlijk.

fi-jn [Lat. *finis* (het hoogste)], niet grof, dun, smal, fijn; lang en sierlijk; goed (‘*n fi-jn naas*’).

fëtui [Fr. *fauteuil*, D. (Oostr.) *Fauteuil*], fauteuil, armstoel, leuningstoel, leunstoel.

fëtuj [Lat. *fattuere*, Fr. *foutu* (volt. deelw. v. ‘*foutr*’)], kapot, versleten; afgemat.

hoeëre [Eng. *horn*, Hd. *Horn*], (zn.; (m.b.t. een dier) hoorn; (bn.) hoornen.

hoeërn (m.b.t. een blaasinstrument) hoorn; (m.b.t. een duif) mannetjesduif, hoorn.

kaanjël [Lat. *canalis* (pijp, goot, kanaal)Mnl. *kaniel*, *kandel*, D. (Rijnl.) *Kandel*, *Kändel*, *Kannel*], dakgoot, afvoerbuis.

kërnisj [Lat. *cornu* (hoornvormig iets), Eng. *cornice* (lijst, lijstwerk), Fr. *corniche*], lijstgoot, daklijst, dakgoot, kroonlijst, kornis (gew.).

krop [Mnl. *croppe*, Hd. *Kopf*], (m.b.t. slaplanten) krop.

króp [Fr. en Eng. *croup*, Hd. *Krupp*], kroep.

lieëvëndig [Mnl. *levendich* (levend)], opgewekt; fel; hevig; helder; fris; helemaal; druk.

lieëvëntig [Hd. *lebendig*], levend.

masäör [Fr. *ma sœur*], zuster, non; (m.b.t. de respectvolle aanspreking t.a.v. religieuzen) ma sœur.

massäör [Fr. en Eng. *masseur*, Hd. *Masseur*], masseur.

mot [Mnl. *mot(te)*, Eng. *moth*, Hd. *Motte*], mot, nachtvlinder.

mót [D. (Neder-Rijns *Mot* (nevel)], mist, motregen.

neetëldoek (strammaendoek) [stofnaam; Hd. *Nesseltuch*], neteldoek.

neetëläendoek: doek uit neteldoek.

poeës, **1** (ti-jdjse): periode, poos; **2** [Eng. *pause (break)*, Hd. *Pause* (pauze)], pauze.
poos, **1** pose, schijn, onnatuurlijke houding; **2** lichaamshouding, poos.

poozeere [Fr. *pauser*, Eng. *to pause*, Hd. *pausieren*], pauzeren.

pozzeere [Fr. *poser*, Eng. *to pose*, Hd. *posieren*], poseren.

pottër [van 'oppotte' (vrekking opsparen)], gierigaard.

pöttër (pötman, kaolpöttër, óngërgróndër), mijnwerker.

rang [Hd. *Rang*], rang, positie in hiërarchie.

rank [Kil. *rancke*], afdruk van een pot, glas, etc.; (m.b.t. een peul) schil, hauw van bonen of erwten; (m.b.t. ogen) rand (onder ogen).

ri-jje (ri-jge) [Mnl. *rien*], (m.b.t. een schoen) rijgen.

ri-ÿje: rijden; sinterklaasgeschenken brengen; (in uitdr.) mèt zich laote ri-ÿje, uuvër de tóng ri-ÿje, etc.

rouf [Lat. *rumpere* (breken), Mnl. *roven*, Hd. *Raub*], roof, het roven.

roûf (roeëf) [Mnl. *rove*, *roof*, Kil. *roof(ken)*, D. (Zdl.) *Rufe*, D. (Keuls en Rijnl.) *Ruff*], wondkorst, roof.

ruike [Mnl. *roke*, *rooc* (rook), Hd. *räuchern*], (m.b.t. in de rook hangen) roken.

rujke [Mnl. *ruken*, *rieken*, Hd. *riechen*], ruiken, rieken; een aangename geur afgeven; stinken.

sjoor (sjówl) [Hd. *Schauer*], onweers-, hagel- of regenbui.

sjoôr [Kil. *schor(e)* (oever), Eng. *shore*], schoorwal; rammel, slaag.

sjrabbe [D. (reg.) vnl. Noord-Duitsl. (*schrappen*), Hd. (*Möhren schaben*)], schoonschuren, afkrabben, schrapen.

sjrappe [Mnl. *schrappen*], schrappen, verwijderen, doorhalen.

sloeët [van 'slówte'; Mnl. *slot*, Hd. *Schloss*], slot.

sloe(ë)t [Mnl. *sloot*], sloot, gracht.

sni-jje [Mnl. *snee*, *sneeu*, Hd. *schneien*], sneeuwen.

sni-ÿje [Mnl. *sniden*, Hd. *schneiden*], snijden.

tieën [Mnl. *tee*, *toe*, Eng. *toe*, Hd. *Zehe*], teen.

tie(ë)n [Mnl. *tien*, Eng. *ten*, Hd. *zehn*], tien.

toe(ë)g (bëfèt, tap, tapkas): tapkast.

toog [Lat. *toga*, Lat. *tegere* (bedekken)], soutane, toga, toog.

2.2.11 WOORDKENMERKEN

M.b.t. de duizenden trefwoorden in DGMD, deel I (zie ald.) bepaalde ik niet enkel de lexicale categorie (de woordsoort), maar gaf ik, waar nodig, ook de nodige specificaties.

2.2.11.1 substantieven

Van de ca. 6.000 substantieven gaf ik het woordgeslacht, de pluralis en het diminutief.

baog (m.; bääg; bäägske)

poe(ë)t (m.; puu(ë)t; puu(ë)tsje)

rènk (m.; ring; ringske)

vaam (m.; vaem; vaemke)

vóws (v.; -te; vujsje)

Typische Maaseiker substantieven vindt u p. 86

2.2.11.2 adjectieven

Hiervan nam ik in deel I van DGMD (zie ald.) de trappen van vergelijking op. Bovendien gaf ik m.b.t. de ca. 1.700 bijvoeglijke naamwoorden het gebruik van de stoot- én de zangtoon, althans als beide tonen, afhankelijk van de functie in de zin, verschillen.

Trappen van vergelijking

gëzònd	gëzònnër	gëzón(d)ste
good	bieëtër	bèste
jóng (jónk)	jóngër	jóngste
roeëd	roeëjër	roeëdste
väöl	mieë	meiste

Stoottoon en zangtoon (als gez., bw. en als bn. vóór een onzijdig enkelvoudig zn.)

douf	doûf
dul	dûl
gael	gieël
hel	hêl
hol	hól
króm	krôm̄p

Typische Maaseiker adjectieven vindt u p. 95

2.2.11.3 werkwoorden

Op pagina 136 vindt u een lijst met sterke, gemengde en onregelmatige werkwoorden, koppelwerkwoorden en hulpwerkwoorden. Van deze werkwoorden gaf ik zowel in de o.t.t. als in de o.v.t. de volledige vervoeging.

Typische Maaseiker werkwoorden vindt u p. 99

2.2.11.4 andere woordsoorten

De zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden en de werkwoorden bracht ik bijeen in categorieën. Ook andere woordsoorten (bijwoorden, voornaamwoordelijke bijwoorden en voegwoorden) groepeerde ik, wat verdere eventuele bestudering vergemakkelijkt.

Van elk van deze woordsoorten vindt u voorbeelden p. 111

2.2.12 KLANKNABOOTSINGEN

Uiteraard hebben wij in ons dialect ook woorden die (natuur)geluiden nabootsen. De woorden hieronder zijn daarvan voorbeelden.

KLANK-NABOOTSING	ETYMOLOGIE	AN-VERTALING
baaf, de of tw.	nabootsing van het geluid van een klap	baf; klap, klets, slag, baf, pats
bébbele ww.	[Lat. <i>babulus</i> (kletser), Fr. <i>bavarder</i> (kletsen)]	kletsen, keuvelen
bëklatëre ww.	[Mnl. <i>clateren</i> , Eng. <i>to clatter</i> (kletteren)]	bewateren, wateren op, bespatten
bónk, de		harde slag, doffe stoot, stomp
bórrre ww.	[Mnl. <i>bernen</i> (branden), Hd. <i>brennen</i> (branden)]	hevig branden
bówze ww.	[Kil. <i>boesen</i> (hard kloppen), D (Rijnl.) <i>bausen</i> (stoten), Nederduits (<i>búsen</i>), Hd. <i>bumsen</i> (dreunen, bonzen, kloppen)]	bonzen, beuken, kloppen; razen (vd wind); slaan
brabbële ww.	[Eng. <i>to babble</i> (babbelen, keuvelen), Hd. <i>brabbeln</i> (brabbelen, mompelen)]	mompelen, onverstaanbaar spreken, brabbelen
dóffe ww.	[Mnl. <i>doffen</i> (slaan), Kil. <i>doefen</i> , D. (Rijnl.) <i>duffen</i> (stoten, slaan), D. (Nd.) <i>duffen</i> (stoten, slaan)]	stompen, porren, stoten, bonzen, doffen
fówmële ww.	[Eng. <i>to fumble</i> (morrelen aan), D. (Nd.) <i>fummeln</i> (rondtasten), Hd. <i>fummeln</i> (frutselen)]	prutsen, knoeien, frutselen, friemelen, frommelen, strelen, betasten
hómmële ww.	[Hd. <i>Hummel</i> (hommel)]	donderen

hummère ww.	[freq. van Mnl. <i>hummen</i> (kuchen), Eng. <i>to give (a) hem</i> (kuchen)]; betekenisevolutie van 'kuchen' naar 'hinniken'	hinniken [Lat. <i>hinnire</i> (hinniken)]
käöke ww.	[D. (dial.) <i>köken, köcken</i>]	kokhalzen
klók, de; brók, de	[Hd. <i>Glucke</i> (kloek, klokhen), Hd. <i>glucken</i> (klokken, tokken (van de kloek))]	klokhen, klok, kloek
kwakkért, de	[D. (Rijnl.) <i>Quackforsch</i>]	kikker, kikkvors
maeke ww.	[' <i>maek</i> ' is geluid van een geit; Hd. <i>meckern</i> (vitten, kankeren)]	mekkeren, blaten, blèten; mopperen, kankeren, zeuren, huilen, zaniken, leuteren
neeste ww.	[Mnl. <i>fniesen, niesen</i> , Eng. <i>to sneeze</i> , Hd. <i>niesen</i>]	niezen
pratsj, de	[D. (Rijnl.) <i>Pratsch, Pretsch</i>]	modder, slijk; vieze brij, kleverig eten
prót, de	[van ' <i>pruiëtële</i> (pruttelen)'; Mnl. <i>protelen</i> (pruttelen), Vnnl. <i>protel</i> (dof geluid), Fr. (Waals) <i>prote, proute</i>]	prot (gew.), wind, veest, scheet
róchële ww.	[Hd. <i>röcheln</i> (een rauw keelgeluid maken)]	rochelen, reutelen

2.2.13 KRACHTTERMEN

Haast alle vloeken zijn een verbastering van ‘sacré nom de Dieu’ of van ‘Dieu’.

De betekenissen gaan in het AN van ‘verhip’ (van ‘verhippen’ (naar de maan/duivel lopen) en ‘alle machtig’ (uitroep van verbazing of verbijstering) naar ‘godverdomme’, een echte vloek die boosheid, afschuw of afkeer uitdrukt. In het Maaseikers kunnen we aan onze verrassende ervaringen en negatieve gevoelens lucht geven met niet minder dan een 30-tal krachttermen, waarvan de meeste overigens varianten van bastaardvloeken zijn. Ik som ze hierna alle op.

(h)akkërdjuuë (hakkër = sakker [Fr. *sacré*])
 gëdoeme
 godvërdoeme, godvërdomme
 kërnóndëdjuuë
 miljaar (toch)
 miljaardëdjuuë
 miljaardëmiljaar
 miljaardëmiljaardëdjuuë
 miljaardëmiljaardëmiljaar
 miljaardënonóndëdjuuë
 móndzjie(ë), mëndzjie(ë) [verbastering van Fr. *mon Dieu*]
 nóndëdikke (uitroep van verbazing, ongeduld, e.a.), (AN) verhip
 nóndëdjuuë
 nóndëdomme
 nóndëd(z)jów
 nóndëgodmiljaar
 nóndëmiljaar
 nóndëpëtat
 nóndëpie
 nóndëtonnaer
 sakkërellëmènt (verbastering van ‘sakkrëmènt)
 sakkërnóndëdjuuë
 téd(z)juuë, dëdjuuë
 vërdomme [Hd. *verdammt (noch mal)*]
 vërdoorie [uit ‘God verdore je’; ‘verdoren’ = dwaas (maken)]
 vërdjuuë

2.2.14 VARIANTEN VAN WOORDEN

Zoals de meeste talen kent ook het Maaseikers van honderden woorden één of meerdere varianten. Meestal kun je ze koppelen aan een wijk, andere keren aan een leeftijdsgroep en ook wel eens aan een situatie of een bevolkingsgroep. Van dit belangrijke taalgegeven volgen een 25-tal voorbeelden.

MAASEIKERS (het woord in vet is niet per se toonaangevend)	AN	VARIANTEN IN HET MAASEIKERS
äörve , ww.	erven	ërve , örve
baevërt , de	bedevaart	baejvaart , baevaart, baewieëg
bérvës bw.	blootsvoets	bérreves , bérvoots
bisbabël , de	meikever	biezëbabël , bizzëbabël, misbabël
bitsje , 't	beetje	bietsje , butsjë
braombieëre mv.	braambessen	braomërte , broomële
gielis , de	(Barg.) buik	geelis , gielës, géllis
kannaj , de	loeder, feeks, kenau, virago	kannaalje , kë(r)nalie, knaje
kiskënade , de	blufferige drukte	kiskënadisse , kiskënage
përzómpsie , de	verdenking, vermoeden	përzómpsi-j , prëzómpsie, prëzómpsi-j, prëzumpsie, prëzumpsi-j
sakkosj , de	handtasje, tas	sëkosj , sjakkosj
säöts , de	doetje, sukkel	suuëts , suuëtsël, suuëts(ël)ke
sibbëdeijus , de	sukkel, onnozelaar, sul	sibbëdaejës , subbëdeijus, zëbëdeejus
sjajëlik bn.	schadelijk	sjaajlik , sjajëlik, sjaelik
sjaldaes , de	steekvlieg, daas, paardenvlieg, (blin) daas	blënjaes , blinjaes, sjëldaes, sjildaes
sjallot , de	sjalot	sjarlot , sjëlöt
sjangërneere , (zich) ww.	ergeren, bedroeven, chagrineren	sjaggërneere , sjaggrëneere, sjaggrieneere, sjangrëneere, sjangrieneere

sjébbig bn.	sjofel, armoedig	sjabbëtig, sjabbig, sjéppe(n)tig
spikkêlasie, de	speculaas	spikkêlasi-j, spiklasie, spiklasi-j
tejjër, d'n	(eet)bord	tejjël, tëleur
tuitël, d'n	tuit, schenktuit	täötël, teutël
tuuëts bn.	tureluurs, dol, afgemat, knettergek	täöts, teut(s), tuuët
verdëstruuweere ww.	vernielen	vërannëweere, vëreenëweere, verénjeweere, verénneweere, vërsjanjëneere, vertésteleweere, vrénjeweere
vërsnóp bn.	neusverkouden	vërsnówf, vërsnup
wieënjër, de	woerd	aenjër, ieënjër, waenjër

2.2.15 SYNONIEMEN

Uit een onderzoekje naar het gebruik van synoniemen in het Maaseikers blijkt dat synonymie geen primair kenmerk is van ons dialect. Toch vond ik vooral van enkele honderden werkwoorden, substantieven en adjectieven enkele of meerdere (vrijwel) gelijkbetekenende woorden. Wij laten een 40-tal voorbeelden volgen.

MAASEIKERS	AN	SYNONIEMEN IN HET MAASEIKERS
aafgank, d'n	diarree	d'n dunne, kómgaw, pratëlësjj-jt, rétteketét, sjj-jtëri-j, slingërsjij-jt
aafjakkëre, zich ww.	zich afmatten, zich uitputten	aafmaore, zich; aafpeigëre, zich; hame, zich
aaflókse ww.	afluizen, ontputselen	aaflówze, eemës get; aafstruipe, eemës get; aaftróγκële, eemës get
aaftujjëre ww.	aframmelen	aafbénsele, aafbésseme, aafbuuërstële, aafdëksële, aafdruuëge, aafpruuëgële, aaframmële, aafrosse, aafsmieëre, aaftrówwve, aafvaeme, rezjeméngë
aantujjële, zich get ww.	zich slordig kleden	aanfóddële, zich get; aanpóngële, zich get
as(t)rant bn.	brutaal, vrijpostig	néppe(n)tig, ónbësjóf, vrech
bësjij-jte ww.	bedriegen, benadelen, belazeren	bëlumpe, bëtókke, bëtóppe
blaggäör, de	snoever, opschepper	stoefër(d), stófbujjël, stóffër, stófkónt, mówleëman
bleik bn.	bleek	blas, flets, vaal
boeënëstaak, de	lang mens	lang lat, (lange) zwik, slókdêrm
bówtëbësseme ww.	buitengooien	bówtëbëzjoeëre, bówtëjasse, bówtëkeigële
breerke, 't	poortje in de omheining van een wei	fëkke, valdër, vékke
dèn, d'n	dorsvloer	deil, neer, neere

dri-jfnaat bn.	drijfnat, druipnat	doeërnaat, kléddernaat, klétsnaat, klinedeernaat, mèsnaat, stróntnaat, zeiknaat
gëvrentël, 't	gewroet, hard labeur	gëmaor, gëwouf
gëwiks bn.	leep, geslepen	fënistig, fiejaes, lieëp
greune, de	vrek, gierigaard, inhalig persoon	bieës, bieëstëwage, értentëllër, hapsjaar, koesj, pin, séntepie(ë)r, séntepitsër, tówgënejde, tówwë, vérke, vérkeskop
hón(d)sgëzeike, alle uitdr.	om de haverklap	vi-jfgësjj-jts, alle; vi-jfgëzeiks, alle; vijfvoots, alle
inkómme, 't	wedde	kezém, pree, trèk
karrësèl, de	draaimolen carrousel	paerdsjèskarrësèl, paerdsjèsmuuële
kwatsje ww.	zwammen, kletsen leuteren	bakkëse, kwébbele, naaswatëre, neeringe, nostëre, zaege
maore ww.	ploeteren	pówjakke, sjörge, travvakke, vlocëje, vrentële, vruuëtële, wouve, z'ne nistël aafdrejje
mèdein bw.	aanstonds, zo, onmiddellijk	dierék, drek, sëbi-jt, voeërt
mi-jnwirkër, de	mijnwerker	(kaol)pöttër, óngërgróndër, pötman
mótrieëngële	motregen	neetsële, niezële
mówldër, de	kletsmeier, kletsmajoor	kálmieëkër, mówljanës, pratëlaer, pratëlkónt, pratëlvot, mówlëmieëkër
nachpos, de	nachtdienst in de mijn	nachsich, (op)vólpos, tie(ë)noorëpos
ówt(g)litse ww.	uitglijden	ówtsjampe, ówtrótsje, ówtslaere
ówtpótse ww.	uitschelden	ówtbujjële, ówtmake, ówtsji-jte
plékkónt, de	plakker	plékker, plékplaostër
pófbieës, de	pofklant	pófbóks, póffër, pófkónt

pómpaaf bw.	doodmoe, bekaf	békaaf, doeëdmeug, hón(d)smeug, pówpop, stikképot
pratsj, de	slijk, knats	knatsj, moddër, sli-jk
pruuëgël, de	rammel	kladze, klétse, motte, pétte, pieëzjël, poeëk, rammël, slaeg, zwaars, zwens
sjans, de	takkenbos	krik, möttërd
staofi-jzër, 't	stoofhaak, (stoof) pook, rakel(ijzer)	kueëtëri-jzër, raochëli-jzër, staovënhaok
taatsj, de	babbelkous	appëlklats, klatsj(kónt), kwakël, mooswi-jf, praatsj, pratël
uuëvërbreeve ww.	anoniem aanklagen, verraden	uuëvërdrage, uuëvërklats, uuëvërsjri-jve
vërnaolieësigge ww.	verwaarlozen	vërnaolieëstigge, vërneegliezjeere
zeivëraer, de	wauwelaar, kletsmeier, kletsmajoor	(dikke) blaos, lulbroor, zeivërjanës, zeivërkloeët, zeivërkónt, zeivërlap
zjëneevërke, 't	borrel(tje)	borrëlke, dröpke, klaore, sjnaps, wawwëlwatër, wittëke

2.2.16 SCHIMPWOORDEN

Schimpwoorden zijn wezenlijke componenten van onze woordenrijkdom. Daarom onderzocht ik ons Maaseikers op dit bijzonder karakteristieke taalsegment en kwam tot een lijst van ca. 1.300 scheldwoorden. Uit deze lijst, die eveneens in dit boekdeel is opgenomen, volgt hier slechts een greep. Bij elk van de honderden scheldwoorden formuleerde ik een eigen definitie.

MAASEIKER SCHIMPWOORD	AN-SYNONIEM	AN-DEFINITIE
aangëkleide peekëlhieëring	graatmager mens	persoon die vel over been is
boorëkarhèngs	boerenhengst	lomperd van plat en ongemanierd gedrag
brats	straatloopster	vrouw die al te veel de straten afloopt
druuëge pittërijannës	droogkloot, droogstoppel	vent die saai en weinig opgeruimd is en die monotoon praat
giftigge kni-ÿn	nijdig mens	persoon die vlug giftig wordt of nijdig reageert
hoeërëntókkër	hoerenloper	man die regelmatig naar de hoeren loopt
kakmieëkër	geurmaker	persoon die altijd wil opscheppen en dus een braniemaker of bluffer is
kâlmieëkër	praatjesmaker	persoon met veel praatjes en fantasie
lui fi-j(j)oeël	luie vrouw	vrouw die bijzonder vadsig door het leven gaat
sjöddëlkónt	schuddegatje	kort, dik vrouwtje; vrouw met ongewoon dikke, vaak disproportionele derrière
slaajmówl	slabek, slaaibek	persoon met een (al te) goed mondwerk, die bovendien al te vrijmoedig is en graag scheldt
slabbërmówl	mors(e)pot, morskont	persoon die tijdens het eten morst en zo o.a. tafellaken en/of vloer bevuilt
tówta	zeur(kous)	vrouw die meestal over pietluttigheden aanhoudend en vervelend praat
trëkplaostër	plakker	persoon die van geen weggaan weet
wënd(sj)bujjël	opschepper	grootspreker, die met zijn gesnoef en gebluf uitpakt

2.2.17 VLEINAMEN

Op mijn zoektocht naar schimpwoorden en troetelnamen moest ik vaststellen dat er in ons Maaseikers ongeveer vijftien keer meer scheldwoorden dan vleinamen bestaan: ca. 1.300 scheldwoorden en nog geen honderd koosnamen. Van de laatste categorie heeft overigens vrijwel geen enkele betrekking op mannen, een vaststelling waarmee je als socioloog of psycholoog wel iets kan ondernemen. Uit de lijst met vleinamen volgen er hier een aantal.

MAASEIKER VLEINAAM	AN-SYNONIEM
(sjoeën) bieësjje, 't	mooi meisje, beauté
biezjoeke, 't	snoesje, lieveling
boelëke, 't	lief baby'tje
èngëlke, 't	engeltje (van een kind, vrouw)
leef huipke, 't	schattig baby'tje
leef mujske, 't	lieve vrouw
leef pri-jke, 't	lief kind, lieve vrouw
poeske, 't	(m.b.t. een meestal aantrekkelijke (jonge) vrouw) poes
poezëwoefke, 't	lieveling, lief meisje, lieve vrouw
pupke, 't	snoesje, liefje, schatje
sjalëvaegërke, 't	(m.b.t. kinderen) deugnietje, rakker, guit, schalk
sjattëbout, de	schat (van een baby, kind, vrouw, man)
snóbbëlke, 't	(m.b.t. een kind, vrouw) liefje, schatje
vuuëlëke, 't	dartel kind(je)

2.2.18 ADJECTIEVEN M.B.T. KARAKTEREIGENSCHAPPEN EN GEESTESGAVEN

Wie de taal bestudeert, bestudeert ook de mens. Door zijn taal laat de mens zich immers kennen. Omdat wij de kenmerkende innerlijke hoedanigheden van een mens meestal in adjectieven vatten, keek ik welke bijvoeglijke naamwoorden het Maaseikers m.b.t. gemoed of inborst kent en vond er een kleine 200. Uit deze lijst laat ik er een aantal volgen.

MAASEIKER ADJECTIEF	VARIANT OF SYNONIEM	AN-SYNONIEMEN
achtërröks	achtërdówms	achterbaks, geniepig, stiekem
ambëtant	vërvaelend	beroerd, vervelend, onhebbelijk
fënistig	gëwiks	geraffineerd, vernuftig, sluw
gëdwieë	mètgaond	inschikkelijk, volgzaam, toegevend
geer	bieës	vrekkig, inhalig, hebzuchtig
goodgëmoods	goodgëzind	welgemoed, goedgemoeds, vol goede moed
klook	prónt	fiks, flink
kollëri-jk	kollaerig	opvliegend, driftig, lichtgeraakt, choleric
krappëleus	gëmein	laag, gemeen, schofterig
lieëvëndig	vievig	opgewekt, vitaal, levenslustig
maf	gëtik	dwaas, gek, onwijs
mismeujëtig	mismeujig	neerslachtig, mismoedig, bedrukt
nëppetig	asrant, vrech, ónbësjóf	onbeleefd, brutaal, vrijpostig, driest
ónbësjóf	óngëmëneerd	onbeschoft, grof, ruw
opgëlaote	zeenewéchtig	zenuwachtig, verwachtingsvol, onrustig
oprötsig	zjëlóws	afgunstig, na-ijverig, jaloers
rëzëlujt	rizzëlujt	vastberaden, resoluut, ronduit
sjaggri-jnig	malkóntént	ontevreden, korzelig, zeurig, zuur, chagrijnig
sji-jtërig	kaal	aanstellerig, komedianterig, gemaakt
skruppëleus	präsi-js, përsi-js	nauwgezet, accuraat, nauwlettend

2.2.19 ADJECTIEVEN M.B.T. HET VOORKOMEN

2.2.19.1 qua uiterlijk voorkomen en lichaamsconditie

Nooit eerder waren mensen meer bekommerd om hun welbevinden en fysieke verschijning. Denk bijvoorbeeld aan schoonheidsinstituten, plastische chirurgie en zo meer. Ik bracht daarom de adjectieven die verband houden met het voorkomen, het uiterlijk, bij mekaar, en keek o.a. naar gedrag, houding, kleding en lichaamsconditie. Van de ruim honderd bijvoeglijke naamwoorden die ik terzake vond, geef ik er hier een twintigtal.

MAASEIKER BN (bijv. naamw.)	AN-SYNONIEMEN
aafgëlaef	krachteloos, uitgeput, afgeleefd
booréchtig	boers, zoals bij de boeren
gësjeijëld	met een scheiding in het haar
gëzwank	lenig, soepel, veerkrachtig
illëgant	modieus, sierlijk, gecultiveerd
klook	mooi gekleed, fiks, flink
kokkèt	sierlijk, verleidelijk, koket
kortgëstujk	kort en breed gebouwd, gedrongen
krénelik	ziekelijk, ongezond, flets (bleek en bloedeloos)
kruuëpël	mank, kreupel, mismakkt
leps	pips, lusteloos, bleek, zwak
mankëmèntig	gebrekkig, sukkelachtig
ónsjieënis	nietig, onooglijk, geschonden, misvormd
ówtgëtieërd	uitgeteerd, sterk vermagerd (door ziekte of honger)
prónt	knap (van figuur), welgevormd, bevallig
sjrankël	schraal, mager
sjraol	schraal, mager, armoedig

2.2.19.2 qua geestestoestand

De in maatschappelijke en economische opzicht snelle ontwikkeling heeft de meesten in onze westerse landen ongetwijfeld tot een grotere behoeftebevrediging gebracht. Ons welzijn en zeker onze geestelijke gezondheid blijken evenwel lang niet altijd gelijke tred te hebben gehouden met die gunstige evolutie. De ruim vijftig adjectieven die ik rond ‘sombere geestesgesteldheid’

op een rijtje zette, zijn dan ook zeker niet verouderd. Ik geef er hier een vijftal.

MAASEIKER BN (bijv. naamw.)	AN-SYNONIEMEN
gëtroeëje	beledigd, geaffronteerd, gekrenkt
malkóntént(erig)	misnoegd, ontevreden
mismeuj(ët)ig	moedeloos, neerslachtig, mismoedig
ówtërein	de kluts kwijt, onthutst, ontsteld
vëraltëreerd	in de war, ontsteld

2.2.20 TYPISCHE (REPRESENTATIEVE) MAASEIKER SUBSTANTIEVEN

Zelfstandige naamwoorden of substantieven kun je indelen in soortnamen, eigennamen, stofnamen, voorwerpsnamen en in abstracte en concrete naamwoorden. Ze zijn de woordsoort die in een taal het grootste aantal woorden telt. Ca. zesduizend trefwoorden van de 13.000 in DGMD, deel I, zijn dan ook substantieven. Daarvan koos ik voor dit hoofdstukje de 200 voor het Maaseikers meest representatieve. Dat betekent helemaal niet dat die elders, meestal onder een andere vorm, niet zouden voorkomen (wat ook blijkt uit de etymologie). Wegens de vernederlandsing van onze dialecten zullen een aantal van deze substantieven, zeker voor de jongere lezer, niet meer herkenbaar zijn.

MAASEIKER SUBSTANTIEF	ETYMOLOGIE	AN-SYNONIEMEN
(h)assënoeët, de	[Hd. <i>Haselnuss</i>]	hazelnoot
aangoeën, 't	[Mnl. <i>aengaen</i>]	karwei, ernstige zaak
aanstèl, 't	[Hd. <i>Anstellerei</i>]	aanstelleritis, drukte, aanstellerigheid
aanstuuëtsje, 't	[Hd. <i>Anstoß</i>]	verwittiging (bij een ziekte)
aanvéld, 't	[Mnl. <i>aenvilt, aanvelt</i>]	aambeeld, aanbeeld
aanwérk, 't	net als in 'aanstuuëtsje' betekent 'aan' hier 'begin'	begin van een (groot) werk
albëstèl, d'n	[Mnl. <i>bestel</i> (bestuur)]	alweter, wijsneus, bemoeial
aomërte mv.	[Kil. <i>amerighen</i> (vonken)]	gloeiende kooltjes, houtskool
bakmoolj, de	[Vnml. <i>backmoeylen</i>]	slordige vrouw
bëdènk, 't	van 'bedenken' (overwegen)	overweging, beraad, bedenken
bëhej, 't	[Vnml. <i>behey</i> , D. (reg.) <i>Buhei</i>]	poeha, koude drukte, rumoer om niets
bëljot, de	[Fr. <i>bouillotte</i>]	warmwaterzak, bedverwarmer, bedkruik
bëlump, 't	van 'luimen' (scherp kijken)	overleg, beleid, sluwheid
bérgeménke, 't (spuuële)	betekent 'verborgen man'	verstoppertje (spelen)
bërwi-jn, de	[Mnl. <i>winde</i> (windsel)]	dun, sterk koordje
binnëfis, de	[Lat. <i>beneficium</i>]	winst, voordeel, benefice

bizzëbabël, de; bisbabël, de	[Fr. (Waals) <i>bissábalowe</i>]	meikever
blaofiks, de	[Fr. <i>blanchir</i> + <i>fixe</i>]	witsel, witkalk, loodkalk
blaok, de	[Mnl. <i>blaec</i> (gloed)]	rook, walm
bodding, de	[Mnl. <i>poding</i>]	pudding, broodpudding
boetsje, 't; sëgrëttëstumpke, 't	[Fr. <i>bout</i> (uiteinde)]	sigarettenpeukje, eindje sigaret
bóf, de	[Fr. <i>bouffe</i> (eten, maaltijd)]	beet, hap; gelijkspel
bómbarie, de	[Mnl. <i>bombaerde</i> (stuk geschut)]	drukte, lawaai, ophef
braomërte, de; broomële, de mv	[Mnl. <i>brame</i> , Hd. <i>Brombeere</i>]	braambessen
brats, de	[Kil. <i>berschen</i> (zich haasten)]	straatloopster (gew.), straatmeid
brëgang, de	[Fr. <i>brigand</i> (schurk, boef; vlegel, deugniet)]	deugniet, kwajongen, vlegel
breuj, de	[Kil. <i>broeye</i> , Vnnl. <i>brue</i> , Hd. <i>Brühe</i>]	vleesnat, bouillon
broeëtsj, de; broeëdzjël, de	[D. (Rijnl.) <i>Braatsch</i> , Hd. <i>brüten</i> (uitbroeden)]	zwerende uitslag, wondroof
bufke, 't; (zie 'bóf)	[Fr. <i>bouffe</i> (eten, maaltijd)]	klein (lekker) hapje
deséng, d'n	[Lat. <i>designare</i> (afbeelden)]	dessin, patroon
dommësti-jk, d'n	[Lat. <i>domesticus</i> (bediende)]	bediende, huisknecht
draen, d'n	[Mnl. <i>drone</i> (dar)]	dar, mannetjesbij
drejjël, d'n	van 'drejje'	(spiraalvormig) excrement
échel, de	[Mnl. <i>egele</i> , Kil. <i>echel</i>]	bloedzuiger; drinkebroer, dronkaard
eikäörke, 't	[Mnl. <i>eencor(e)n</i>]	eekhoortje
ëllëwinkël, d'n; stóffëwinkël, de	waar met de el gemeten werd	stoffenwinkel
ënsëlaer, d'n; vreijëlaer, de	[Hd. <i>hänseln</i> (plagen)]	vitter

fantunte mv.	van ‘fontagne (hoog dameskapsel)’ m.b.t. Melle de Fontagne	streken, grillen, verzinsels, flauwe complimenten
fégkel, de	[Eng. <i>fag</i> (wat los hangt)]	flard, rafel; vod, lomp, versleten kledingstuk
fej, de	[Kloosterlatijn <i>famen</i>]	honger
fësi-jn, de	[Mnl. <i>fasceelhout</i> (dikke stokken)]	vlechtwerk tussen ingeheide palen
fi-j(j)oeël, de	[me. Lat. <i>vidula</i> (viooltje)]	viool; driekleurig viooltje
fi-j(j)oeëlä-mattrie(j)aole mv.	verbastering van ‘violier’ en Lat. <i>matthiola</i>	violier
fiks, de	[Hd. (vulg.) <i>Fick</i> (coïtus, nummertje)]	rokkenjager, vrouwenloper
flërësi-jn, ’t rummëtik, de	[Mnl. <i>fledercijn</i> , Kil. <i>flercijn</i>]	reuma(tiek), jicht, flerecijn
flóws, de	[Hd. <i>Flausen</i> (smoesjes)]	voorwendsel, uitvlucht, smoesje, foeffe
fluitërd, de; fluitkie(ë)s, de		kwark, wrongel, fluit(kaas)
fómpël, de	[D. (Rijnl.) <i>Fumme</i> (dikke vrouw), D. (Oostr.) <i>Fummel</i> (domme gans)]	vervelende, schijnheilige en listige vrouw
fósjël, de	[Hd. <i>fusche(l)n</i> (bedriegen)]	vals muntstuk
fujs, de; mèlkëri-j, de	verkorting uit ‘centrifuge’	melkfabriek
funkël, de	[Lat. <i>feniculum</i>]	venkel
futsj, de	van ‘centrifuge’	karnemelk, afgeroomde melk
gaansj, de; gaws, de	[Mnl. <i>gaent</i>]	gans; dom, onnozel meisje
gaarstigge, de	[Kil. <i>garstigh</i>]	vieze man
gallóng, de	[Gr. <i>galon</i> , Hd. <i>Galon</i>]	galon, tres, uniformversiersel
gëbik, ’t		lelijk gezicht
gëbónt, ’t	[Kil. <i>ghebondte</i>]	gebinte, bint; balkwerk

gēduild(sj), 't; gēdöld(sj), 't; passjénsie, de	[Mnl. <i>gedult</i>]; van 'dulden'	geduld
gēhich, 't		gevest van een degen, sabel of dolk
gejboum, de	[Mnl. <i>gay, gaey</i> (gaaivogel) + ' <i>boum</i> ']	gaaiboom (bij het ' <i>gejsjeete</i> (gaaischieten)')
gēkääök, 't	klanknabootsend	gekokhals
gēnaevèkènd(sj), 't	' <i>kènd(sj)</i> ' van ' <i>naeve</i> '	achterneef, achternicht
gēpieërsde kop, de	[Hd. <i>Presskopf</i>]	hoofdkaas, preskop
gērols, 't; gēraos, 't	van ' <i>rolse</i> (stoeien)'	geraas, geschreeuw
gēspón, 't	[Mnl. <i>gespan</i> (liefdesbetrekking)]	vrouwelijke geslachtsdelen
gētrèk, 't	van ' <i>(op)trèkke</i> (opvoeden)'	vervelend mens, (lelijk) getrek
geudsje, 't	van ' <i>good</i> ' (landgoed)	landgoed
gēvrunj, de	van ' <i>vrund(sj)</i> '	vrienden
gieëduip, de	[Mnl. <i>ga, gee</i> (snel)]	nooddoop
gieëhóngër, de	[Mnl. <i>ga, gee</i> (snel)]	geeuwonger
gooddoons, 't	' <i>good</i> ' + ' <i>doon</i> '	voldaanheid, tevredenheid, voldoening
gootigheid, de	van ' <i>good</i> '	goedheid
graen, de	[Deens <i>gran</i> (green)]	grove den, pijnboom, green, spar
gri-jske, 't	van ' <i>gri-js</i> '	grijsbrood
gritsël, de; reekske, 't	[Kil. <i>gritselen</i> (harken)]	hark
hanëkieëne mv.	van ' <i>kieënje</i> ' (kernen), hanenklootjes'	rozenbottel, vruchten van de hondsroos
hankëtëpótsj, de		slordige vrouw; slecht geklede vrouw
hastëkówt, d'n	[Mhd. <i>Kute</i> (kuiltje), D. (reg.) <i>Kute</i> (putje)]	plaats waar het spek ligt in de spekpannenkoek
hóddël, d'n	[Eng. <i>huddle</i>]	knoeiboel, geknoei

hómmëlbieësjje, 't; dóndërbieësjje, 't	van 'hómmële (donderen)'	donderbeestje, trips
hoon, de; mv. hoondër(e)	[Mnl. <i>hoen</i> , Hd. <i>Huhn</i>]	kip
hówf, de	[Mnl. <i>huve</i> , <i>huyve</i>]	lapje leer (om op een scheur in een schoen te zetten)
hówsdook, d'n	<i>hows</i> + <i>dook</i>	dweil
hówshawwërsje, de; hówshejjërsje, de	<i>hóws</i> + <i>hawwe</i>	huishoudster
huseer, d'n; wiesjee, de	[Fr. <i>huissier</i>]	deurwaarder
huts, de	[Mnl. <i>hutsen</i> (schudden)]	buil; mallejan, boomkar
imbeel, d'n	[Mnl. <i>inbeeldinge</i>]	inbeelding
invieziebëlke, 't	[Fr. <i>invisible</i>]	haarspeldje
kabbao, de	[Sp. <i>gabán</i> , Fr. <i>caban</i>]	lange regenjas met kap; schoudermantel
kablëmènt, 't	[Fr. <i>câblage</i>]	bekabeling, kabelkluwen
kadzjël, de	[D. (Rijnl.) <i>Katsche</i> (kerf)]	spaander; papiersnipper
kaer, de	[Mnl. <i>kerne</i> , <i>keerne</i>]	vruchtenpit
kâlmieëkër, de; mówldër, de	<i>kâl</i> + <i>mieëkër</i>	praatjesmaker, blaaskaak, opsnijder
kammëzaol, de; kammëzäölke, 't	[Laatlat. <i>camisia</i> , Fr. <i>camisole</i> , Hd. <i>Kamisol</i>]	vestje, jasje, kamizool
kaom, de; käämke, 't	[(vulg.) Lat. <i>cama</i> (vlies op wijn)]	kaam(sel), schimmel op bier
kasjpoesjaer, de	[Fr. <i>cache-poussière</i>]	stofjas
kattëgi-jsmës, de; kattëgismës, de	[Gr. <i>katëchismos</i>]	catechismus
kazële; sajële ww.	[D. (Rijnl.) <i>quaseln</i>]	kletsen, keuvelen
kazzëkin, de; kazzëkinke, 't	[Fr. <i>casquin</i>]	kort, gebreid damesjasje
këbótsëmoos, 't; këbóts, de	[Lat. <i>caput</i> (hoofd), Mnl. <i>cabouts</i>]	kopkool, kabuiskool, kropkool

keur, de	[Fr. <i>cour</i> (binnenplaats); Fr. <i>cour de récréation</i>]	binnenplaats; speelplaats; plaats waar de toiletten zijn
këvi-j, de	van ‘ <i>quelle vie</i> ’; <i>vif</i> (levendig)	levenslust, dynamisme
kievëlaer, de	[Mnl. <i>kevel</i> (kaak)]	kieskauwer
kli-jje mv.	[Mnl. <i>klije, kleyje</i>]	zemelen
knari-jvuuëgëlke, ’t; knajëvuuëgëlke, ’t	[Sp. <i>canario</i> (vogel)]	kanarie
knujjël, de	[Hd. <i>Knäuel</i> (kluwen)]	problemen, (ge)knoei, knoeierij, knoeiboel
kómplèt, ’t; sträöfke, ’t	[Mnl. <i>copelen</i> (koppelen), Fr. en Eng. <i>couplet</i>]	strofe, couplet
kwaodkènd(sj), ’t	<i>kwaod</i> (niet gezond)	mindervalide kind
laggaanje, ’t; laggaer, ’t	verb. van ‘ <i>la guerre</i> ’	lawaaï, herrie, keet, bonje
leezëvèt, ’t	vet uit de ‘ <i>lees</i> (lies)’	reuzel, varkensvet
leidoon, ’t	[Mnl. ‘ <i>lei</i> ’ van ‘lijden’]	deernis, medelijden
lówzégéngske, ’t; -paad, ’t; sjeijël, de	<i>lóws</i> + <i>gank</i> (<i>géngske</i>)	haarscheiding, luizenpaadje
maar, de	[Mnl. (<i>nacht</i>) <i>mare</i>]	nachtmerrie
maerëzeik, de	[Mnl. <i>mer(r)ie</i> , Eng. <i>mare</i>]	slap bier
malkónténterigheid, de	[Fr. <i>mécontentement, mal</i> (slecht)]	misnoegen, ontevredenheid
malläör, ’t	[Fr. <i>malheur</i>]	ongeluk(je), gebrek, malheur
malsjaos, de	[Fr. <i>malchance</i>]	ongeluk, tegenspoed, pech
mankazje, de	[Fr. <i>manque, manquage</i>]	gebrek, tekort
mansbóks, de		herenbroek
mattant, de	[Fr. <i>ma tante</i>]	lastig vrouwmens
mëlóng, de; mëlóngsteïn, de	[Oudfrans <i>moulon</i> , Fr. <i>moellon</i>]	breuksteen
mémmești-jpër, de; téttezjaer, d’n	[D. (Keuls) <i>Memmetipper</i> ; mem (borst)]	bh, bustehouder
mëmoorie, ’t en de	[Fr. <i>mémoire</i>]	geheugen

mërieël, 't; mëri-ij, 't	[Mnl. <i>morellen</i> (bij dit spel werd vaak vals gespeeld)]	omhaal, drukte, complimenten, kabaal
mëssëm, de; mëshoup, de	[Kil. <i>messem(e)</i>]	mestvaalt, mesthoop
mëteerie, de; matteerie, de	[Lat. <i>materia</i>]	etter, pus
métsgaat, 't	gat bij het 'mëtse'	kattenluik, poezendeurtje
mieërés(t), de; res, de	<i>mieër res</i> (meer rest)	meerrest, rest, overige, overschot
mispël, de; wèsp, de	[Lat. <i>vespa</i> , Oud-saksisch <i>waspa</i> , D. (Thürings) <i>Wispe</i>]	wesp
moeër, de	[Vnnl. <i>moer</i> , Hd. <i>Möhre</i>]	wortel
moesjke, 't	uit 'amorce' (klappertje) en 'cartouche'	klappertje, amorce
mómmër(t), de	[Mnl. <i>mombaer</i> (voogd)]	voogd
mónnarsji-j, de	[Gr. <i>monnos</i> + <i>archein</i>]	monarchie
moodwil, de	[Mnl. <i>moetwille</i> (<i>moet</i> = gemoed), Hd. <i>Mutwille</i>]	(boos) opzet, moedwil, kwaadwilligheid
mót, de; mis, de	[D. (Nederrijns) <i>Mot</i> (nevel)]	mist; motregen
naer, de	[D. (Nd.) <i>Neer</i>]	draaikolk; tegenstroom, neer
naobërlóng, de	<i>naobër</i> (buurt)	buurjongen
naobërse, de	<i>naobër</i> (buurt)	buurvrouw
nieëgëlkës mv.	Mnl. <i>negelkin</i>	nagelbloem, anjelier; wilde seringen
ni-jpëkóndër, de	[Gr. <i>hupochondrion</i> (onderlijf)]	hypochonder
nostër, de; ostër, d'n; patërnostër, de	[Lat. <i>pater noster</i> (onze vader)]	rozenkrans; gebedenreeks, paternoster ['Paternoster (= Onzevadergebed)' is met hoofdletter]
oeëpëkónt, de	'oeëpe (open)' + 'kónt (slaat op de persoon)'	iemand die de deur bij herhaling niet sluit

öfloodëli-jk, 't	<i>ölf, oore en li-jk</i>	overleden bemiddeld persoon voor wie een plechtige kerkelijke begrafenisplechtigheid wordt gehouden om 11 uur
ómsténj mv.	[Hd. <i>Umstände</i>]	omstandigheden; drukte, misbaar
óngërbèngël, d'n	[Mnl. <i>onderbinden</i> (onderling verenigen)]	het fijne van de zaak, diepere achtergrond
óngërerènj, 't	<i>óngër + ènj</i>	voeteneinde
óngësi-jfër, 't; óngësi-jfërte mv.	[Hd. <i>Ungeziefer</i>]	ongedierte, schadelijke insecten
ónras, de	<i>ón + ras</i> (rust), van 'raste (rusten)'	onrust, ongerustheid; erg beweeglijk kind
óntlèk, 't	Mnl. <i>ontleggen</i> (van zich afzetten)	verontschuldiging
ougëndoktër, d'n	<i>oug + doktër</i>	oogarts
ougsbraoj, de	[Hd. <i>Augenbraue</i>]	wenkbrauw
ougsplump, de; plump, de	[D. (Rijnl.) <i>Plump</i> (wimper)]	wimper
ówtbèngël, d'n	Ned. (gew.) uitbindsel	oplossing, uitsluitel, opheldering, ontknoping
ówtërsjank, d'n	[Mnl. <i>zanke</i> (punt)]	uiterste punt; vroege voorjaar
ówtvloëg, d'n; ówtslaag, d'n	'vloëg' van 'vleege'	huiduitslag
paljee, de	[Fr. <i>palier</i>]	overloop (van een trap)
pannësjop, de; pannëfëbrik, 't	[D. (Nd.) <i>Schupp</i> (afdak), D. (Hd.) <i>Schuppen</i> (loods (berging), afdak)]	pannenfabriek, pannenbakkerij
päös, de; kaanjël-pi-jp, de	verbastering van 'bujs'	regenpijp (tegen muur)
pejkës, de; pi-j(j)e, de mv.	[Vnnl. <i>pye-wanten</i> (winterhandschoenen), Laatmnl. <i>pie</i> (kledingstuk van grove wollen stof)]	vuisthandschoen, want (gew.)

përzómpsie, de; prëzómpsi-j, de	[Lat. <i>presumptio</i> , Vnnl. <i>presumptie</i>]	vermoeden, argwaan; veronderstelling
pétte, de, mv.; pruuëgël, de	klanknabootsend	rammel
pieërel, de	[Fr. <i>perle</i>]	parel
piezjël, de	van 'peezërik' (gedroogde varkenspenis)	rammel
póchël, de; króf, de	[Vnnl. <i>boechel</i> , D. (Nd.) <i>Puckel</i> ((hoge) rug)]	bult, bochel, hoge rug
pófbieës, de; pófbóks, de	van <i>póffe</i> (poffen)	pofofant
póngël, de	[Mnl. <i>pong</i> (zak)]	prul; slordige kleren
prizzëmeere ww.	[Fr. <i>présumer</i>]	veronderstellen
rëboelie, de	[Fr. <i>rabouiller</i> (het water troebel maken om vis te kunnen vangen)]	herrie, heibel
rëvaernagël, de	[Fr. <i>river</i>]	klinknagel
rëwi-jn, de	[Fr. <i>ruine</i> , Hd. <i>Ruine</i>]	ruïne, bouwval; puinhoop
riddënasie, de; rizzënasie, de	[Fr. <i>raisonnement</i>]	redenering, redenatie, betoog
rosdómp, de	'roer (riet)' + 'dommen (een dof geluid maken)'	roerdomp
rummëtik, de	[Fr. <i>rhumatisme</i>]	reuma, reumatiek
sëpi-jtsje, 't		zwezerik
sjaldi-j, de; sjëldi-j, de	[Kil. <i>schaldsye</i>]	achterplaats
sjarlëtang, de	[Fr. <i>charlatan</i>]	kwakzalver, oplichter, bedrieger
sjeijël, de; lówzëpaad, 't	[Hd. <i>Scheitel</i>]	haarscheiding
sji-jt, de	[Hd. <i>Scheiße</i>]	opschepperij, stoef
sjówl, de; sjoor, de	Mnl. <i>schuyr</i> (onweersbui)]	regenbui, onweersbui
spënnëgëwieëf, 't	<i>gëwieëf</i> (web)	spinnenweb
sproonsjël, de; sproonsël, de	[Mnl. <i>sprot(e)</i> , Hd. <i>Sprosse</i>]	sproet

sprunk, de; sprónk, de	[Eng. <i>spring</i>]	bron
strank, de; rögkēstrank, de	D. (Rijnl.) <i>Strang</i> , D. (Keuls) <i>Röckstrang</i>	ruggengraat
ténderdējot, d'n; ténterjot, d'n	[Fr. <i>teinture d'iode</i>]	jodiumtinctuur
tittēleerie(j)óm, d'n	verb. van ‘ <i>delirium (tremens)</i> ’	delirium, dronkemanswaanzen
trówf, de	(m.b.t. de kaart) [Mnl. <i>truuf</i> , Fr. <i>triomphe</i>]	slaag, troef; zin (animo); troef (in kaartspel)
tujjēl, d'n	[D. (Nd.) <i>tüdern</i> (in de war brengen, haspelen)]	tod, onverzorgd kledingstuk
unjēr, d'n	[D. (Rijnl.) <i>Undern</i> (middagdutje)]	siēsta, middagslaapje
vaarleis, de	[Lat. <i>lira</i> (akkervoor), Mnl. <i>leis</i> (spoor)]	karrenspoor, karspoor, wagenspoor
védzel, de	[Hd. <i>Fetzen</i> (lap, reep, flard)]	rafel, reepje, snipper
waggóng, de	[Hd. <i>Waggon</i> , Eng. <i>wag(g)on</i>]	wagon, spoorwagen
wieëgēsji-jt, de	[Vnnl. <i>wegh-schyte</i>] (het strontje was volgens het volksgeloof een straf voor ‘in de kerk plassen’ en voor ‘zijn behoefte doen op een openbare weg’)	strontje, gerstekorrel

2.2.21 TYPISCHE (REPRESENTATIEVE) MAASEIKER ADJECTIEVEN

Woorden die een hoedanigheid (eigenschap) van een zelfstandig woord (substantieven, gesubstantiveerde werkwoorden, zelfstandig gebruikte bijvoeglijke naamwoorden of zelfstandige voornaamwoorden) aanduiden, noemen we adjectieven. Ze kunnen in een zin de functie hebben van een bijvoeglijke voor- of nabepaling, naamwoordelijk deel van het gezegde of bijwoordelijke bepaling. Tot mijn tevredenheid stel ik vast – ik meende altijd dat het aantal veel kleiner was – dat ik niet minder dan een kleine 1700 typische Maaseiker adjectieven bijeen kon brengen, wat verdere studie ter zake vereenvoudigt. (Typisch betekent hier ‘representatief’.) De adjectieven bestaan uiteraard ook elders onder dezelfde of een andere vorm. Als voorbeelden geef ik er een 90-tal, waarop ik telkens een synoniem, een variant of de etymologie laat volgen.

MAASEIKERS	SYNONIEM, VARIANT OF ETYMOLOGIE	AN-VERTALING OF AN-OMSCHRIJVING
aanhoeëlig	leef	aanhalig, knuffelig, lief doend
aansprieëkëlik	aan + sprieëke	aanspreekbaar, bereid tot een gesprek
affreus	vreisëlik	lelijk, vreselijk, afschuwelijk
alieëwëtig	(al)ieëwig	permanent, voortdurend, blijvend
as(t)rant	vrech	onbeleefd, vrijpostig, brutaal
bénkelik	vreisëlik; óngëluifélík	vreesachtig, vreselijk, groot
bluuë	bësjaemp	beschaamd, schuchter, bleu
bówsgék	raadgék	knotsgek, erg dwaas, ongewoon gek
bruuëstig (m.b.t. een varken)	töchtig (m.b.t. een koe)	tochtig, bronstig; (m.b.t. varkens) berig
démpetig	démpig	aamborstig, kortademig, astmatisch
derf	neet gaar	klef, onvoldoende gerezen (brood), ongaar
dómpëtig	dómpig	muf, vunzig, dompig, mistig
érmelik	érmzieëlig	armzalig, schamel, pover, miserabel
fënistig	gëwíks	geraffineerd, gewiekst, vernuftig, sluw, listig

fiejaes	fjaes	onnozel maar toch sluw
fiksvaerdig	gëreid	kant en klaar
fókswild(sj)	bówsgék	wild, ruw, onstuimig, verbijsterd
fónkëlnów	vónkëlnów	splinternieuw, volstrekt nieuw
gaarstig	[Kil. garstigh]	(m.b.t. vetten en oliën) ranzig
geer	bieës	gierig, vrekkig, inhalig
gëfif	slum	pienter, intelligent, slim, bijdehand, wakker
gëngig	gënjig	soepel; gangbaar; goed passend
gësjieënd	gësjónje	ontsierd [letterlijk 'geschand']
gëtroeëje	gëblammeerd	getreden, besprongen; (fig.) beledigd
gëvieërlik	gëvaorlik	gevaarlijk
gëwiks	fënistig	geslepen, sluw, gewiekst, gehaaid, slim
gëzègkëlik	[Mnl. <i>geseggen</i> (zeggen, beschrijven)]	gezeglijk, inschikkelijk, gehoorzaam
gëzwank	[Mnl. <i>swanc</i> (buigzaam)]	lenig, soepel, veerkrachtig
gleujëntig	stikheit	brandend heet, gloeiend
görg	vaal	zwak, teer, goor, bleek
gruuëts	fjaer	fier, trots; verwaand
hénjig	prónt (flink)	handig, vaardig; fors, flink, mooi
héppetig	happëntig	happig, begerig, gretig, inhalig
ieëmë(r)lik	[van 'jiemërlík' (flauw)]	mierzoet, weezoet
i-j(j)ël	[uit 'ijdel' (leeg)]	met veel tussenruimten; kil (wegens te lichte kleding)
kejje(r)lik	van 'kaw'	kouwelijk, gevoelig voor koude
keps	[D. (Rijnl.) <i>kaps, kips</i>]	blut, platzak
kollëri-jk	kollaerig	opvliegend, driftig, lichtgeraakt
kómvë nabël	[Fr. <i>convenable</i>]	geschikt, gepast, passend, redelijk

kóntraer	kóntrarie	tegenstrijdig, tegen(over)gesteld, onderling strijdig
krappëus	gëmein	laag, gemeen, schofterig
krénkelik	[Hd. <i>kränklich</i>]	ziekelijk, kwijnend, sukkelend
kruuëtëlik	puntëlik; léstig; dillëkaat	puntelijk, nauwgezet; al te kieskeurig; korzelig, lastig; delicaat, kwetsbaar
kwébbel	[afl. v. D. (Nd.) <i>Quabbe</i> (weke massa)]	overgeefachtig
kwetsj	[Vnnl. 'quaps']	beurs, overrijp
leps 1 leps 2	vërsjaald bleik	(m.b.t. bier) veschaald; ongezond, pips, lusteloos, zwak; verlept, verslenst
lieëp	fënistig	gehaaid, handig, slim, gewiekt
mismeujig	[afl. v. 'mismood'; Mnl. mismoedich]; mismeujëtig	neerslachtig, mismoedig, bedrukt
mörg	mörrig	sappig; overrijp; murw, gedwee, mak
mottig	vówl	vuil, vies; ongesteld, onwel, misselijk; onzindelijk
naolieësig	neegliezjént	verzuimachtig, nalatig, onachtzaam
nëppe(n)tig	astrant	snibbig, onvriendelijk, kortaf, onaardig
ónbësjóf	óngëmëneerd	onbeschoft, grof, ruw
óngënieëjig	van 'gënaoje (genade)'	erg, geweldig, ongenadig, hevig; onbarmhartig
óngepérmeteerd	[Lat. <i>permittere</i> (toelaten)]	onbehoorlijk, ongehoord, onveroorloofd
óngëraaj	mismaak	mismaakt, gehandicapt, misvormd
óngëstieëdig	ónzieëkër	onstabiel, ongestadig, onbestendig
ónsjieëinig	[Hd. <i>unscheinbar</i> (miezerig)]	geschonden, misvormd, onoglijk, nietig, onsmakelijk, lelijk
óntgrónd	vówl	erg vuil

opgêzat	kóntént	tevreden, ingenomen met
oprötsig	zjêlôws	afgunstig, jaloers
ordéntelik	fatsównlik	wellevend, ordelievend, fatsoenlijk
ówtgëhik	[Mnl. <i>utehicken</i> (uitbroeden)]	uitgekookt, sluw, gehaaid
partëkleer	[Fr. <i>particulier</i>]	privaat; wonderlijk, mooi
pëni-jbël	pi-jnlik	smartelijk; pijnlijk; moeilijk
përli-jtig	[D. (Rijnl.) <i>Pernitsch</i> (brutale, nuffige vrouw)]	nuffig, aanstellerig, verwaand; koket, elegant (maar wat kinderachtig)
pówpzaat	smaorzaat	bezopen, stomdronken, lazarus
prónt	sjoeën; fjaer	mooi, knap (van figuur); flink, fier
raozëntig	hieël kwaod	doldriftig, woedend, razend, wild
rëzëlujt	rizzëlujt	vastberaden, resoluut; ronduit, openhartig
richtig	richdig	waar, echt, rasecht
ri-jf	goodgaefs	mild, goedgeefs
sjaemël(tig)	érmeujig	behoefstig, arm, pover, armzalig
sjéppe(n)tig	sjabb(ët)ig	armoedig, sjofel
sji-jtërig	kaal	aanstellerig, gemaakt, komedianterig
sjöbbëtig	sjuuëtig	bereidwillig, geneigd, belust op
sjówwërëchtig	ri-jjërëchtig	huiverig, rillerig, beverig
slicë	vrieë; zoôr	stroef; wrang, zuur
stieëg (m.b.t. paard)	töchtig (m.b.t. koe)	hengstig, tochtig, paardig
stouw	sjuuëtig	gek, belust, begerig, dol, gesteld
täöts	tuuët(s)	tureluurs, suf, afgemat, dol, uitgeput
vénjig	hénjig	vinnig, levendig, handig
vëraltereerd	gëpak	ontroerd, ontsteld, in de war
vërdóf	bëdómp	muf, onfris, min of meer stinkend

vërsnup	vërsnówf	neusverkouden (met irritatie van de neusslijmvliezen)
vievig	vief	levendig, kittig, pittig, kwiek, energiek
vrech	as(t)rant	brutaal, grof, bruto
vrieë	groeëf; slieë	ruw, wreed, grof; scherp, zuur, wrang
waeljig	ri-jkëlik; wölps	weelderig, overvloedig, rijk, luxueus; wulps, wellustig
zaomig	sap(ët)ig	sappig, mals, saprijk
zómpëtig	zómpig	drassig, moerassig, moerasachtig

2.2.22 TYPISCHE (REPRESENTATIEVE) MAASEIKER WERKWOORDEN

Werkwoorden verdelen we in zelfstandige werkwoorden, hulpwerkwoorden en koppelwerkwoorden. We beperken ons hier tot de zelfstandige werkwoorden. Ter verdere bestudering bracht ik er 1.800 bij mekaar. Daarvan volgen hierna de 300 meest representatieve, wat dus niet betekent dat ze elders niet zouden voorkomen.

MAASEIKER WERKWOORDEN	SYNONIEM OF ETYMOLOGIE	AN-SYNONIEMEN OF OMSCHRIJVINGEN
aafbäöre	bäöre	(m.b.t. een boord aannaaien) afboorden, boorden
aafbuuërstële	aaftujjère	afranselen, aframmelen
aafdrénke, eemës	aafzówpe, eemës	op iemands kosten drinken, klaplopen
aafkloeëte (get)	aankloeëte (get)	aanrommelen, aanmodderen
aaflébbere	aaflékke	(m.b.t. tot een liefdespartner) aflikken
aafmäöre, zich	aafpeigère, zich	zich zwaar vermoeien, zich afmatten
aafpruuëgële	aafsmieëre	aframmelen, afrossen, een pak slaag geven
aafstri-jje	aafstraeve	ontkennen, loochenen, tegenspreken
aaftrèkke	trèkke	fotograferen, een foto maken
aafzwénze	aafpruuëgële	een pak rammel geven
aandrage	vëraoje (verklikken)	verklikken; berichten; te berde brengen; aanbrenge
aanfóddële, zich	aanpóngële, zich	zich slordig kleden
abbuumeere	[Fr. <i>abimer</i> (beschadigen)]	beschadigen, toetakelen, ruïneren
akkërdeere	[Fr. <i>accorder</i> (overeenstemmen)]	overeenkomen, accorderen; bijeen passen
badzjële	kazële	kletsen, babbelen, gemoedelijk praten
bakkëse	[Mnl. <i>backe</i> (onderkaak)]	roddelen, kwaadspreken (Nl. ouwebeppen, ouwebetten)
balkëneere	lëwejt make	fuiven; razen, tieren; lawaai maken

barëbënge	badzjële	(fig.) kletsen, babbelen; (lett.) krammen
batte	[Lat. <i>battuëre</i> (slaan)]	de oever versterken, kribwerk plaatsen, kribben
bëgaje (zich)	[Mnl. <i>begayen</i> (toetakelen)]	afranselen; toetakelen; overdreven handelen; (zich) bevuilen; zich afmatten; in zijn broek doen
bejje	[Mnl. <i>betten</i> (met warm water betten)]	betten, bevochtigen
bëmówle	bakkëse	roddelen, over de tong laten gaan
bëndigge	[Hd. <i>bändiggen</i> (intomen)]	temmen, intomen; bedwingen, overweldigen
bënumme, zich	gëdrage, zich	zich gedragen
bësneete	misneete	bekopen, ontgelden
bëtókke	bëdreege	bedriegen; beliegen
bëtóppe	bëtókke; vërleije	bedriegen; (een meisje) verleiden
bi-jze	hel rieëngële; birze	kort maar hevig regenen; (m.b.t. runderen) gek rondlopen (met de staart omhoog), bijzen (gew.), biezen
blankëteere	[Fr. <i>blanchir</i> (wit maken)]	wit maken (van gordels, gymschoenen, etc.)
blëtsje	blatsje	klikken, verklikken, verraden
bómmële	béngële	bengelen, heen en weer slingeren
bórre	[Hd. <i>brennen</i> , Eng. <i>to burn</i> ; (met metathese van de 'r')]	hevig branden (m.b.t. een kacheltje)
bössële	érvele, póngële (m.b.t. een kind)	(een kind) wiegend dragen; in schoven binden
böttële	spaje mèt de reek; pówjakke	spitten met een riek; (niet planmatig) zwoegen, hard werken
bratse	jatse	steeds op straat lopen, rondzwerfen
brónke	[Kil. <i>broncken</i> (misnoegd kijken)]	pruilen, mokken, chagrijnen, ontstemd zijn over
buize	[Kil. <i>buysen</i>]	zuipen; onmatig drinken

débbere	[D. (Rijnl.) <i>dappërn</i>]	trippelen; met kleine, vlugge stapjes lopen
dèksële	van antwoeërd deene; aafwikse (aframmelen)	de mond snoeren; aframmelen
ènsële, zich	vreijële, stéchele	bekvechten, ruziën, onenigheid hebben
érvele	póngële, bössële (van 'érvel (armvol)')	op de armen dragen, met de armen omsluiten
fisternéle	[D. (Keuls) <i>fisternöllen</i>]	knutselen, uit liefhebberij iets maken of in elkaar zetten
flóppe, ze	sjrik hóbbe	bang zijn, schrik hebben
fódzjële	[D. (Rijnl.) <i>fuschen</i> , <i>futschen</i>]	knoeien, bedriegen, oneerlijke middelen gebruiken
fóffële	bëgaffële	prutsen, heimelijk bezig zijn; frauderen, wegmoffelen
fótsje	fówtële	oneerlijk spelen, vals spelen
fówtëre	sjandale	mopperen, kijven, schelden, vloeken
fówtse	faatsje	hard slaan
frómmële	[D. (Rijnl.) <i>frimmeln</i> , Hd. <i>fummeln</i>]	prutsen, friemelen, frutselen, morrelen
gëbieëre	[Kil. <i>ghebaeren</i>]	gebaren (maken); veinzen; laten blijken
gètte	vaege	hard (weg)lopen
gibbëre	[Eng. <i>to gibber</i> (snateren)]	giechelen, lachend babbelen, giebelen
gieëje	[Mnl. <i>geden</i> (wieden)]	wieden, onkruid verwijderen
gieëre	[Hd. <i>gehren</i>]	verstekken, schuin lopen, schuin afzagen
gi-jge	hi-jge	(m.b.t. hoorbaar en moeilijk ademen) hijgen
göbbële	[D. (Rijnl.) <i>jöbbele</i>]	overgeven, braken
gran(t)sje	gri-jtsje	zeuren; begerig kijken
grejje	grabbële	grijpen, graaien

gruuëmële	krujmële	(ver)kruimelen, (af)brokkelen
hame, zich; hame	van zn. ‘haam = gareel’	bij elkaar passen; hard werken, zwoegen
hampële	[D. (Nd.) <i>hampeln</i> (spartelen, wiebelen)]	onhandig omgaan met, met moeite dragen, sjouwen
hawflappe	hawf + lap (schoenzool)	halve zolen zetten (onder een schoen)
hómmële	klanknaboetsing	donderen
hónkële	[D. (Rijnl.) <i>hunkeln</i> (wankelen)]	(m.b.t. niet goed gaan) sukkelen, hinken, mank lopen, strompelen, hompelen
hummëre	klanknaboetsing	hinniken
ieëzële	pówjakke	hard werken; als een ezel werken
jaomëre	lémmenteere	jammeren, weeklagen
jatse	D. (Rijnl.) <i>jatzen</i> ; van ‘gats (steeg)’	gehaast lopen; langs de straten lopen, op stap gaan
jénse	plaoge, traetëre	uitdagen; plagen; sarren, treiteren
jónkëre	[D. (Keuls) <i>junkereren</i>]	(m.b.t. honden) janken; huilen; zeurderig huilen
jówdasse	jujdasse, traetëre	pesten, tergen, treiteren, judassen
kaanjële	afgeleid van ‘ <i>kaanjël</i> (regenpijp)’	hard regenen; luid urineren; hevig zweten
kaeke	kieëke	schril wenen; schreeuwen
kalle	[Vnnl. <i>kallen</i>]; sprieëke	spreken, praten
käöle	afl. v. ‘ <i>koeële</i> (kolen)’	smeulen, gloeien
käöre	strieële (strelen)	strelen; beoordelen, keuren; inspecteren
kawdwammëse	wammëse (luieren)	zijn benen vlak bij de kachel warmen
kërnóffële	afl. v. ‘ <i>kërnóffël</i> ’ (helleveeg)	afranselen, toetakelen
kievële	[Mnl. <i>kevel</i> (kaak, kinnebak)]	kieskauwen, treuzelend en met enige tegenzin eten
klarke	róchële	kwalsteren, rochelen, slijm opgeven

klatsje	aandrage; bakkëse	verklikken, overbrieven; roddelen, kwebbelen, kletsen
klónt(sj)ëre	knuddële	klonteren, stremmen, tot klonters worden
knöddële	van ‘ <i>knóddël</i> ’ (meelbal)	knoeien, knoeiwerk leveren
knocërse	[Mnl. <i>knersen</i> , Hd. <i>knirschen</i>]	knarsen, knarsetanden
knuuëtëre	[Hd. <i>knötern</i>]	kneuteren, zaniken, kniezen, brommen
koejëneere	kójjëneere	treiteren, koeioneren, pesten
kopkeikële	[Hd. <i>kegeln</i> (buitelen)]	kopjeduikelen, buitelen, tuimelen
korte	hélpe; krumpe	baten, helpen; inkrimpen, korter worden
kówtële	tówse	ruilen; oneerlijke ruilhandel bedrijven
krawake	[D. (Nd.) <i>kranewake</i> (waken als een kraanvogel)]	slecht slapen, wakker liggen; onvast slapen, sluimeren
krénke, zich	[Mnl. <i>crenken</i> , Hd. <i>sich kränken</i>]	(wederkerend) zich verongelijkt voelen, boos worden, zich gekwetst voelen
krittëkeere	[Gr. <i>kritikos</i> , Fr. <i>critiquer</i>]	kritiseren, kritiek uitoefenen
krujje	gieëje (wieden)	kruiden; wieden
krumpe	[Mnl. <i>crimpen</i>]	enger worden (van stof), krimpen, zich samentrekken
krumpkónte	krómplicke (zich tekortdoen)	zeer spaarzaam leven, zuinig leven
kuffële	[Hd. <i>knutschen</i> (minnekozen)]	minnekozen, knuffelen, vrijen
kujme	[Mnl. <i>cumen</i> (kreunen), Kil. <i>kuymen</i> (zuchten)]	kreunen; zuchten; moeilijk ademen
kuuëtële	kietële	kriebelen (minder sterk dan ‘kietelen’)

kwaeke	[Hd. <i>quäken</i>]	jammerend schreeuwen, jengelen, blëren
kwatsje	wawwële; bakkëse (roddelen)	zwammen, zwetsen, kletsen, uitkramen; roddelen
kwëlle	[Mnl. <i>quellen</i> (opzwellen)]	zwellen, uitzetten, opzwellen, uitzetten
lampètte	lébbere, buize, zówpe	veel alcoholische dranken drinken
móffële	[Kil. <i>moffelen</i> (de mond bewegen)]	behaaglijk eten, smullen
mónke	mótse	mokken, pruilen
mótse	mónke; fówtse	mokken, pruilen; slaan
näöle	[D. (Rijnl.) <i>nölen</i>]	kankeren, mopperen, vitten, zeuren
neeste	neeze	niezen
neetsële	niezële	miezeren, motregenen
nichële	nieëgële	nagelen, (vast)spijkeren
niezële	neetsële	motregenen, miezeren
nistële	[Kil. <i>nestelen</i> (de snoeren vastbinden)]	inrijgen
nostëre	näöle; bieëje	zeuren; (Barg.) bidden
numme	pakke	pakken, nemen
nunne	unjëre	een middagdutje doen
nutse	[Hd. <i>nützen</i>]	baten, van nut zijn, nutten, nut opleveren
ómböttële	[D. (Nd.) <i>buddeln</i> (woelen, wroeten)]	omwoelen, omspitten
opsjikke	[Hd. <i>(zu)schicken</i>]	opsturen, verzenden, versturen, toezenden, toesturen
opsjódde	[Hd. <i>aufschütteln</i>]	opschudden; (m.b.t. koffie) zetten
opspuuële	rikklammeere	razen, reclameren, uitvaren
opstuuëke	[D. (Rijnl.) <i>aufstochen</i>]	opstoken, aanzetten tot, opruien
ówtbëlle	ómbëlle, ómroope	omroepen, uitbellen (gew.)

ówtblajëre	róndblajëre	rondbazuinien, overal vertellen, wereldkundig maken
ówtbujjële	ówtpótse	uitkafferen, uitschelden, uitfoeteren
ówtbuuërstële	[Hd. <i>ausbürsten</i>]	uitborstelen
ówtëreindoon	ówtlëgke	uitleggen, uit de doekjes doen
ówtglitse	ówtlitse, ówtrótsje	uitglijden, glijdend vallen
ówthujjële	ówthujjëre	uitzieken, zijn ziekte laten uitvieren
ówtjówwe	[Vnnl. <i>jouw</i> (geschreeuw)]	uitjouwen, beschimpen, uitjoelen, op boegeroep trakteren
ówtlumpe	[D. (Rijnl.) <i>limpen</i> , D. (Keuls) <i>sich lämpern</i>]	uitrekken (gew.), langer of wijder worden, rekken (m.b.t. leer, elastiek)
ówtpaole	päöl zètte	afpalen (m.b.t. een stuk grond), de grenzen aanduiden
ówtpéssere	met de 'passer' uitmeten	(m.b.t. nauwkeurig berekenen) uitrekenen, nagaan, becijferen, uitpuzzelen, uitzoeken
ówtpótse	ówtsji-jte	uitschelden, een uitbrander geven
ówtprakkëzeere	bëdënke	uitdenken, bedenken, plannen
ówtspikkëleere	ówtloore	bespiegelingen houden, loeren op (bv. een gunstige gelegenheid)
parreere	[Fr. <i>parrer</i> (tonen)]	goed uitzien; schijnen, lijken
përleje	[D. (Rijnl.) <i>parleien</i> , Fr. <i>parler</i>]	redeneren, palaveren
péssere	van het AN-woord 'passer'	(met de passer) uitmeten; berekenen; kromliggen, bekrimpen
pirke	pikke	met kleine hapjes eten
póchële	póchël (rug); [D. (Nd.) <i>bucheln</i>]	(op de rug) dragen, sjuuwen
póngële	érvele, bössële	(een kind) wiegend dragen; dragen; prullen
pópperëlle	van 'pópperél (tol)'	neuken; tolleren (met een tol spelen)

pówdële (zich)	poedële	onder handen nemen; (wederk.) plassen, in water spetteren, zich wassen
prakkëzeere	naodènke	prakkiseren, overwegen, piekeren, nadenken, zich zorgen maken
préttele	klanknabootsing	pruttelen
pri-jke	[Mnl. <i>priken</i> (pronken)]	pralen, pronken; het gunstige moment afwachten om iets te vragen (stoeën pri-jke)
prizzëmeere	[Fr. <i>présumer</i>]	veronderstellen, aannemen, vermoeden, presumeren
prótse	bëtale, blooje	(vulg.) betalen
prottëkollle	[Fr. <i>protocole</i> (verslag)]	tegenspreken, aanmerken, afkeuren, iets te zeggen hebben
prówme	slènje	verzwelgen, opslokken
punjëre	waoge	wegen, het gewicht schatten
raochële	[Mnl. <i>raken</i> (harken)]	poken, rakelen
rappëleere (zich)	[Fr. <i>rappeler</i> (in herinnering brengen)]	herinneren; (wederk.) zich herinneren
rénge	[Mnl. <i>ranke</i> (lange, dunne spruit)]	peulen
rëvaere	[Fr. <i>river</i> (aaneenklinken)]	aaneenklinken (van bv. twee platen)
rezjeméngé	aafbésseme, aaftujjëre	aframmelen, afrossen
riggëleere	[Fr. <i>regulariser</i> (in orde brengen)]	schikken, ordenen, reguleren, ordentelijk doen verlopen
ri-jjëre	sjujvëre, sjóvvëre	rillen, sidderen, huiveren, bibberen
ritsbómmële	[rist (koordje) + bommelen (heen en weer bewegen)]	hangende heen en weer bewegen
rizzëneere	riddëneere	raisonneren, redeneren, discussiëren, overleggen
róffe	ri-jte	rukken, trekken
rolse	[D. (Rijnl.) <i>rölsen</i>]	stoeien, wild spelen

römmе	inpakke	enger maken (m.b.t. een kledingstuk)
rospëteere	[Fr. <i>rouspéter</i> (kankeren)]	ruziën; tegenpruttelen, twisten
roste	[Hd. <i>rosten</i>]	roesten
rouve	rujzële	ruien, ververen; verharen; vervellen
ruffële	[D. (dial.) <i>Reifel</i> (rafel)]	(uit)rafelen
rujzële	rouve	ruien, ververen; verharen; naalden verliezen
rumpsële	rumpële	rimpelen, kleuren, fronsen
rupsële	[Kil. <i>rupsen</i> , D. (Keuls) <i>röpsе</i>]	oprispen
sawspanne	sawwële	gezellig praten, babbelen, kletsen, keuvelen
singële	zungële	tintelen, singelen (gew.)
sjachëre	sjachële	pingelen, sjachelen (gew.), sjacheren
sjafte	van ‘schoften’ (eten tijdens een werkonderbreking)	schaften (gew.), schoften (veroud.)
sjammëteere	[Fr. <i>escamoter</i> (wegmoffelen)]	wegmoffelen, stelen
sjampe	[Hd. <i>schimpfen</i>]	schampen, schimpen; glippen, glijden
sjandëleere	sjénje	schenden, schandvlekken
sjangërneere, zich	sjaggërneere	chagrineren, ergeren, bedroeven; (wederk.) zich ergeren
sjappeere	[Fr. <i>échapper</i>]	ontsnappen (aan); genezen
sjavvane	[Mnl. <i>schaven</i> (zich wegscheren)]	heen en weer lopen, veel op straat lopen
sjawwële	wawwële	wauwelen; kwaadspreken
sjikke (zich)	[Hd. <i>schicken</i>]	sturen, zenden; gelegen komen; op pruimtabak of kauwgom kauwen; (wederk.) zich aanpassen
sjille (zich)	ówtmake (deren)	schelen; (wederk.) (in leeftijd) verschillen

sjoeëje	[Vnnl. <i>scho(o)yen</i>]; bieëdële	schooien, bedelen
sjoeëne	[Hd. (<i>ver</i>) <i>schonen</i>]	verschonen, ontzien, sparen
sjóngële	sjónkële; sjödde	hossen, dansend voortgaan, feestelijk rondgaan; (m.b.t. kaarten) schudden
sjörge	sjörrigge, maore	woelen (in bed); hard wroeten
sjówme	sjujme	schuimen
sjówwëre	sjujwëre, ri-jjëre	huiveren, beven, rillen
sjrankële	[D. (Rijnl.) <i>schrankeln</i>]	hinken, mank gaan, moeizaam lopen
sjravële	[Mnl. <i>schravelen</i> (met de poten krabben)]	moeilijk te been zijn, schuifelen; woelen (in bed); wiebelen (van kinderen)
sjujfële	sjówfële	kiskassen, keilen, slifferen
slichte	nevenvorm van 'slechten'	gelijkmaken, gladmaken; afgraven; beslechten
slóbbëre	sloddëre	(op)slobberen, opslurpen; fladderen, ruim en slordig hangen
smachte	[Hd. <i>schmarotzen</i>]	klaplopen, parasiteren
smatsje	smakke	smakken
smichële	smikkële	smikkelen, snoepen
smölsje	smölte, smulsje	smelten
sniffële	[D. (Rijnl.) <i>schniffeln</i>]	motregen; lichtjes sneeuwen
snutte	snówte	snuiten
solfëre	[Lat. <i>sulfur</i>]	zwavelen, zwavel verspreiden
spange	van 'spang' (speld)	spelden, omspelden; opspelden, vastspelden
spi-jje	spujje; kótse	spuwen; braken
staole	stale	bijeen passen; lijken op, gelijken, lijken
stéchele	vreijële, vreigële	steggelen, vrij hard twisten

stékke	AN stekken (vastgrijpen)	(vast)grijpen, pakken; (m.b.t. takjes afsnijden en wortel laten schieten) stekken
stokke	zich vërlaotën op; bli-jve stieëke	bouwen op, zich verlaten op; vastlopen, haperen
stökkëre	lappe (m.b.t. stof)	verstellen (met een lap stof)
stouwe	dwènge (dwingen)	dwingen; voortdrijven (van vee)
straeve	[Mnl. <i>streven</i> (redetwisten)]	bekvechten, twisten
stuike	stuuëke, stujke	(op)stoken, opruien
stujte	opsjöppe	bluffen, pochen, snoeven, grootspreken
stuppële, zich	stumpële	struikelen
suppe	[Eng. <i>to sip</i> (nippen)]	nippen, sippen (gew.)
tétsje	tówke	slaan, kletsen (met de vlakke hand)
tirvële	[Mhd. <i>zirben</i> (wervelen)]	snel ronddraaien, wervelen, tollen, rondtollen; niet stil kunnen zitten
tóbbële	klómmële	klommelen, prutsen, broddelen
tókke	[Mnl. <i>token</i> (slaan)]	een tikje geven
tónke	tówke	vrij hard slaan
tówmële	[Hd. <i>taumeln</i> (tuimelen)]	vallen, struikelen, tuimelen
traochële	[Vnnl. <i>trocheln</i> (licht naaien)]	driegen (voorlopig vastnaaien met losse rijgsteken)
trappeere	[Fr. <i>trapper</i> (vangen in een val)]	betrappen
travvakke	[Fr. <i>travailler</i> (werken)]	keihard werken
tréngleere	tréntele, tréngle	treuzelen, talmen, dralen
trénseneere	traetere	plagen, kwellen
trökdoon	trökbrènge	terugbrengen; een tegenprestatie leveren
trómpeere, zich	vërdaole, zich	zich vergissen, dwalen, het mis hebben

trówwe	aafrosse	slaan, aflossen; (m.b.t. kaarten) aftroeven, overtroeven
trówwe	vêrtrówwe	vertrouwen
tuine	parreere	doen schijnen, eruitzien, een bepaalde indruk geven
tuitële	drênke	drinken (koffie)
tujjële	aanfóddële, zich get	slordige kleren aantrekken
tunke (steeds onpersoonlijk)	vènge	dunken
tuppe	tóppe	knippen; evenaren
twaere	[Mnl. <i>twe(e)rn</i> (gedubbeld garen)]	opklossen, opwickelen, opwinden, tweernen, twijnen
vaege	sjoeënmake	reinigen, schoonmaken; (beken) zuiveren; lopen (hard)
vaore	opkómme	tegenvallen, vreemd voorkomen, onaangenaam raken
väärtrêkke	väär (vuuër de zjuusj) + trêkke	dagvaarden, voor het gerecht dagen
veere	[Hd. <i>feiern</i> (feesten)]	feesten, vieren, fêteren, huldigen
vêrassuureere	[Fr. <i>assurer</i>]	verzekereren, garanderen
vêrbradzjële	vêrkloeëte	verbrodden, verknoeien, verbroddelen
vêrdaole, zich	trómpeere, zich	verdolen, verdwalen; (wederk.) zich vergissen
verdêstruuweere	[Lat. <i>distruère</i>]	stukmaken, vernielen, verwoesten
vêrdoon (zich)	vêrknoeëje	verspillen, verknoeien, verdoen, opmaken, verkwisten; zich verdoen, zelfmoord plegen
vêrdówwe	vêrdawwe	verteren; verwerken, te boven komen
vêrdutse	vêrdujdëlikke	verdietsen; uitleggen
vêrêkke	vrêkke	te sterk rekken; vergaan van; niet schelen; stikken; vertikken
verêkskuuzeere, zich	[Fr. <i>excuser</i> , 's <i>excuser</i> (<i>de</i>)]	verontschuldigen, excuseren; zich excuseren

v(e)rénjeweere	verdéstruuweere	vernielen
vërfótsje	[Hd. <i>verpfuschen</i>]	verknoeien; vervuilen; oneerlijk verkopen; van de hand doen
vërgruuëmële	[Hd. <i>zerkrümeln</i>]	kruimelen, verkrumelen
vërhatsbatse	vëróbz(j)akke	beschadigen, vernielen
vërhöffe, zich	zich vërèkke	zich vertillen
vërkènjëre	vëркиn(d)se	kinds worden, dementeren
vërkloeëte	vërklómmële	verklungelen, verknoeien, verkloten
vërkni-jze, zich	[Mnl. <i>vercnesen</i> , <i>vercnisen</i> (kwellen)]	wegkwijnen, door verdriet verteerd worden, zich verkniesen
vërknoówe	vërwirke	verwerken, (psychisch) verduwen
vërlappe	vërpatsje	verkopen
vërmassëkreere	massëkreere	totaal vernielen, verknoeien
vërnaolieësigge	vërneegliezjeere	verwaarlozen, veronachtzamen
vërneegliezjeere	vërnaolieësigge	verwaarlozen, nalaten, verzuimen
vërnuuëke	[D. (Rijnl.) <i>vernöken</i>]	bedriegen, verneuken, bedotten
vëróbz(j)akke	vër(h)atsbatse	vernielen, beschadigen
vërónnötte	vërknoeëje; bëgaje	verknoeien; vervuilen, vuil of smerig maken
vëroordëneere	[Fr. <i>ordonner</i> (verordenen)]	bespreken, overleggen; verordenen, verordineren
vërsjangëlëneere, zich	vërsjangrëneere	zich ergeren, zich boos maken
vërslakkëre	tot slak(ken) worden	verwelken, verslensen, verslakken
vërspricëke (zich)	[Hd. <i>versprechen</i>]	beloven; (wederk.) zich laten ontvallen
verstieëke	[Hd. <i>verstecken</i>]	verstoppem, verbergen
vërwaege	bëwaege	bewegen
vëspere	bieëje	(Barg.) bidden
veuge (zich)	good ówtkómme; zich good bënumme	geschikt zijn, gelegen komen; (wederk.) zich passend gedragen, zich schikken

vizzëteere	[Fr. <i>visiter</i>]	bezoeken; visiteren; inspecteren; onderzoeken
vlieëgële	aafpruuëgële; dieërse	aflossen; dorsen
vówlikke	[Hd. <i>faulenzen</i> (luilakken)]	luilakken, luieren, nietsdoen
vreijële	stéchele, vreigële	ruzie zoeken, ruziën, bekvechten
vreute	vreutële, wouve	zich afsloven, zwoegen
vunkële	[Hd. <i>funkeln</i>]	met vuur spelen
waaje	[Mnl. <i>waden</i> , Lat. <i>vadere</i> (gaan)]	waden; vissen met treknet
waerleechte	bliksëme	bliksemen
watsje	[D. (Oostr.) <i>watschen</i> (m.b.t. meppen)]	meppen; geluid dat je hoort als je schoenen te groot zijn (geen AN-equivalent)
wëkke	stérreliezeere, inmake	wekken, steriliseren (van groenten en fruit)
wëngële	[Mnl. <i>winden</i> , Hd. <i>umwickeln</i>]; wënjële	omzwachtelen
wouve	maore	hard werken, wroeten; veel eten
wuilëse	[D. (Keuls) <i>Wäules</i> (kwibus)]	kinderachtig stoeien
zabbëre	lótse, zabbële	sabbelen, zabben (gew.)
zawwële	zébbele	zaniken, zeuren
zébbele	zawwële	zeuren, zaniken
zeike	pisse; zawwële (zeuren)	urineren; stortregenen; zeuren
zi-jje	zaeve	zeven, ziften
zjatse	brakke	uithuizig zijn, rondzwerven, rondzwalken
zówke	zujge	zuigen
zumpe	janke, blaete	huilen, (snikkend) wenen; zeuren
zungële	singële	tintelen, zinderen, trillen
zwaanjële	[Hd. <i>schwindeln</i>]	zwijselen, duizelen

2.2.23 TYPISCHE (REPRESENTATIEVE) MAASEIKER BIJWOORDEN, VOORNAAMWOORDELIJKE BIJWOORDEN EN VOEGWOORDEN

Een bijwoord of adverbium geeft een nadere precisering over een werkwoord, een ander bijwoord, een bijvoeglijk naamwoord of een telwoord. Ter verdere bestudering groepeerde ik de enkele honderden Maaseiker bijwoorden, waarvan ik hier de meest typische laat volgen. Enkele voegwoordelijke bijwoorden en voegwoorden laste ik in de lijst in.

MAASEIKER BIJWOORDEN, VGWOORDELIJKE BIJWOORDEN EN VOEGWOORDEN	SYNONIEM OF ETYMOLOGIE	AN-SYNONIEMEN
allëbonnäär	proffi- <i>jsi-j(j)at</i>	goed gedaan, goed zo, geluk gewenst
allëwi-jl	<i>nôw</i>	tegenwoordig, momenteel, vandaag de dag
altëlichëlik	<i>lichëlik, alzëlieëve</i>	hoogstwaarschijnlijk, zeer waarschijnlijk
alzelieëve	<i>alti-jd; altëlichëlik</i>	altijd, steeds; hoogstwaarschijnlijk
angërs	het achtervoegsel ‘s’ maakt van ‘angër’ een bijwoord	anders, op een andere manier; in het tegenovergestelde geval; overigens, trouwens
avëntów	<i>sóms, sómti-jds</i>	af en toe, nu en dan, soms
bëkans	<i>haos, bënao</i>	bijna, haast, op weinig na, om en nabij
bënao	<i>bëkans, ómzègkës, haos</i>	bijna, haast, zo goed als
bënkëlik	<i>vreisëlik</i>	zeer erg, vreselijk, in erge mate
bënnëkort	<i>ieërsdaags</i>	binnen korte tijd, eerdaags, eerstdaags, weldra, eerlang, vandaag of morgen
bërves	[Eng. <i>bare foot(ed)</i> , <i>bare</i> (naakt, bloot)]	blootsvoets, met/op blote voeten
bëstig	(<i>hieël</i>) <i>good</i>	best, zeer wel, heel goed
bëti-j	<i>pëti-j</i>	bijtijds, vroeg, ten behoorlijken tijde

bieëstig	(hieël) slech	zeer, beestachtig, heel slecht, onbeschaamd
dao	gun(d)s, daojëroppës	ginds, daarginder; er
daojëroppës	gun(d)s, dao	ginds, daarginds, ginder
daovanaaf	aaf = afgezien	daar zeg ik niets van, daarvan afgezien
daovuuër	tërvuuër, tërvuuëre	daarvóór, eerst, voorheen, van te voren
daovuur	daoróm	daarom
daozijs	tónéffe	zonet, zojuist, zo-even, zopas
dèk	(veroud.) dèks; dèks, mësjujn	dikwijls, vaak; soms, misschien
dèks	mësji-ÿn, sóms	misschien [Es-te dèk(s) zouds meine...]
dén	[Mnl. <i>dan(ne)</i>]	dan
doeërdëbot	doeërğaons	doorgaans, gewoonlijk, in de regel
doeërënti-jd	mèttërti-jd	met de tijd, op de duur, gaandeweg
doeërëwég	heemëlop	flink, zeer, erg, in sterke mate, hevig
doeërëwieëg	gëmeinlik, gëwuuënlik	doorgaans, meestal, gewoonlijk
doeërğaons	doeërdëbot	doorgaans, gewoonlijk, in de regel, meestal
dón	tón, dów	toen
dów (veroud.)	dón, tón	toen; [En dów? En toen?]
drek	voeërt, mèdein	dadelijk, meteen, onmiddellijk, direct, ogenblikkelijk, terstond, aanstonds
eedërskie(ë)r	eedëre kie(ë)r	telkens, telkenmale, telkenmaal
éffe	éffekes	eventjes, even, een korte tijd
einmaol	eimaol	eenmaal, eens, ooit
ésprés	verésprés	expres, moedwillig, voorbedachtelijk
ëwég	oeërówt	weg, vertrokken, verdwenen
gaer	[Oostmnl. <i>gradich</i> (graag)]	graag, gretig, met plezier, gewillig

gaw	[Mnl. <i>ga</i> en <i>gaww</i>]	spoedig, gauw, snel
gēmeinlik	meistal, gēwuuēnlik	doorgaans, in de regel, meestal, gewoonlijk
gun(d)s	gunje	ginds, daar, ginder
gunje	gun(d)s	ginds, daar, ginder
haos	bēkans, bēnao	haast, bijna
hawvērwieēge	hawfwieēg	halfweg, halverwege
heemēlop	doeērēwég	ten volle, geheel en al, volkomen
heivērs	[Hd. <i>heimwärts</i>]	huiswaarts, naar huis
hi-j	[Oudsaksisch <i>hir</i> , <i>her</i>]	hier, op deze plaats
hi-j en dao	[Hd. <i>hier und da</i>]	hier en daar, op enkele plaatsen, op verschillende plaatsen
hi-jjēróm	hi-jjēroppēs	hierheen, naar hier, hiernaartoe
hi-jjēroppēs	hi-jobbaan	hierheen, hiernaartoe, naar deze plaats
hi-jnaotów	hi-jjēroppēs	hierheen, naar hier, hiernaartoe
hi-jobbaan	hi-jjēroppēs	hierheen, hiernaartoe, naar deze plaats
houpénal	tēn hoeēgste	ten hoogste, maximaal, volgens de ruimste rekening
ieērs	[Mnl. <i>ierst</i>]	eerst
ieēvēlaers	eigēlik	eigenlijk
impassant	[Fr. <i>en passant</i>]	in het voorbijgaan, en passant; terloops
indērti-jd	vreugēr	vroeger, destijds, ooit eens
innēgang	tēgēli-jkērti-jd	terzelfdertijd
ins	oeēts	ooit, eens
inti-jds	inti-j	bijtijds, op tijd
karreemao	veerkéntig	ronduit, vierkant, beslist, zonder omwegen
krék	prēsi-js, pērsi-js	juist, goed [De's krek)]
krieē	kaom	nauwelijks [Iech waas krieē bi-j ós...]
kuteegaal	gēli-jkwi-j	om het even

kwansi-js	[Mnl. <i>quansijs</i>]	schijnbaar, quasi, kwansuis
lès	uuvèrlès	onlangs, kort geleden
lichèlik	altèlichèlik, alzèlicève	waarschijnlijk, denkelijk, allicht
mèdein	drek	ogenblikkelijk, onmiddellijk, terstond
mèsjujn	mèsji-ĵn	misschien, wellicht
naostègang	naodègang	na elkaar
naovènant	[16de eeuw <i>na avenant</i> (naar verhouding)]	overeenkomstig, navenant
nej	[Mnl. <i>neuwe</i>]; nejjèrnoeëds	nipt, op het kantje
noeëj	[Mnl. <i>no(o)de</i>]	met tegenzin, ongaarne, node
noeëtsnimmieë	noeëts neet mieë	nooit meer
nörgës	ontkennend; n(e) + örgës	nergens
ob`n angèrt	örgës angèrs	elders, op een andere plaats
obbénaal	huuëgstës	hooguit, hoogstens
oeërówt	ëwég	weg, vertrokken, verdwenen
óméntóm	óngèvieër	ongeveer, omstreeks, om en om
ómzègkës	bènao	bijna, zo goed als, als het ware, (om) zo te zeggen
óngèr	[Oudeng. <i>under</i>]	beneden [De kènjèr slaopèn óngèr)]
óngèreik (neet)	gaarówt (neet)	helemaal (niet)
óngèrwi-ĵl tot	tèrwi-ĵl	terwijl
óngèvieër	óméntóm	ongeveer, omstreeks
oppèndeur	op d`n deur	op de duur, uiteindelijk
oppèrnów	opnów	opnieuw, andermaal, wederom
oppèsraag	drek	ogenblikkelijk, terstond, meteen
örgës	[Mnl. <i>ergens</i> , Hd. <i>irgendwo</i>]	ergens; in enig opzicht; op zekere plaats
pèrsi-js	prèsi-js	precies, exact
pèti-j	bèti-j	bijtijds, vroeg, ten behoorlijken tijde

raedëlik	tamëlik	redelijk, tamelijk, nogal, vrij
ram	hieëlëmaol	helemaal [De bóks is ram vërslicëte]
ratsj	hieëlëmaol	helemaal [D'n dikkook hawwe ze ratsj op]
reurës	óngëvieër	ongeveer, zowat, om en bij
saer	[Hd. <i>seit</i>]	sinds
saerdów	saer + dów (toen)	sindsdien
séffes	voeërt, drek	dadelijk, aanstonds
sëmaris	Lat. <i>summa summaris</i> (alles bij mekaar)	tenslotte, alles bij mekaar, samengevat
sërtów	suurtoe	vooral, bovenal, in het bijzonder
sjampës	[AN schampen = zijdelings strijken langs]	rakelings
sóms	avëntów	soms, af en toe
stapvoots	lansëm	stapvoets
stillëkës	zaoch; maotig	zachtjes; matig; vreedzaam
stillëkësaan	lansëmaan	langzaam, stilletjesaan
strak	bënnëkort	straks, over korte tijd
tamëlik	raedëlik	tamelijk, redelijk, nogal
tëgooj	prësi-js; good	goed, zoals het hoort, op gepaste wijze, nauwkeurig
tërvuuër	daovuuër, tërvuuëre	daarvóór, eerst, voorheen, van te voren
tërwi-jle det	tërwi-jl	terwijl, gedurende de tijd dat
tieëge	tieënge	tegen (ongunstig gezind)
tón	dón	toen; vervolgens; op het ogenblik dat
tóndërti-jd	indërti-jd	indertijd, ooit eens, vroeger
tónëffe	daozyus	zonet, zojuist, zo-even, zopas, zojuist
tössëbei	tössëdoeër	ondertussen; tussendoor, tussenbeide
tössëdoeër	tössëbei	tussendoor, ondertussen, tussenbeide

trök	[Mnl. <i>te rugge</i> ('te' geeft richting aan)]	terug; achterwaarts
ummër (en alti-jd)	alti-jd, ummërtów	altijd, steeds, voortdurend
ummërtów	ummër (en alti-jd)	altijd, steeds, voortdurend, immertoe
ungëlstëboeëve		ondersteboven
uuvëral	[Hd. <i>überall</i>]	overal, alom
uuvërdaâg	doeërendaâg	overdag
uuvëréndweer	hieër en trök	heen en terug, heen en weer
uuvërhoup	[Mnl. <i>over eenen hoop</i> (op een hoop)]	omver, overhoop
uuvërti-jd	uuvërlès, lès	onlangs, kort geleden
vanallein	ówt z'n eige	vanzelf, spontaan; moeiteloos
vandan	ówt, vanaaf	vandaan, uit [Woe kums-te vandan?]
vandëlieëve	oeëts, oeëjt	ooit
vaneigës	vanzëlfsprieëkënd	vanzelf [Det sprik vaneigës]
vanleevërlei	lansëmaan	langzamerhand, allengs, beetje bij beetje, van lieverlede
vanvãörs	(van)tëvuuëre	van tevoren, vooraf, eerst, op voorhand
vanzëlieëvëneet	noeëts	nooit
vas	zieëkër	zeker; stellig [Hae kump vas]
veerklawwës	met de vier klauwen (van bv. een paard)	in galop, ijlings, vierklauwens
vërèks	vrèks	erg, verrekt, verrekte
verésprës	ésprës	expres, moedwillig, voorbedachtelijk
vlaakaaf	karreemao, veerkéntig	vlakweg, glad, rondweg
volówt	volle bak, hël	ten volle, voluit, volop, ongehinderd
vrèks	vërèks	erg, verrekt, verrekte
vreugër	indërti-jd	vroeger, eertijds, voorheen
vuuër	[Mnl. <i>vore</i>]	vóór (gunstig gezind)
vuur	óm	om (doel)

vuurieëvëvääöl	vuur d'n ieëvëvääöl	onverschillig, om het even, lusteloos
vuurwaat	woe(ë)vuur	waarom
waeggaonje	waeg (mv. van 'wieëg') + onv. deelw. van 'goeën'	bij het terugkeren
wagëwujd	zo wijd als een wagen; [Hd. <i>wagenweit</i>]	(m.b.t. een open deur) wagenwijd
wènt(sj)ërdaags	swènt(sj)ërs	op winterdagen
wi-j	-; tón, dón; -	zoals; toen; hoe
woenaotów	AN waarnaartoe	waarheen
wujdëwég	[Hd. <i>weit weg</i>]	ver weg, ver verwijderd

2.2.24 IDIOMATISCHE UITDRUKKINGEN IN HET MAASEIKERS

Met uitdrukkingen bedoel ik de karakteristieke Maaseiker idiomatische taalverbindingen. In DGMD, deel I, hanteerde ik deze term dan ook als overkoepelende aanduiding voor alle Maaseiker spreekwoorden, gezegdes, zegswijzen en uitdrukkingen. Van de ca. 10.000 uitdrukkingen die ik in DGMD, deel I, opnam, geef ik hier van elke categorie slechts één voorbeeld. Sommige van deze aparte formuleringen zijn gekend in het grootste gedeelte van ons Nederlands taalgebied, andere in een beperkte Limburgse kring en nog andere enkel in Maaseik. In dit tweede deel van DGMD neem ik een lijst op van enkele duizenden specifiek Maaseiker uitdrukkingen, die meestal kort en krachtig zijn.

2.2.24.1 spreekwoorden

Spreekwoorden zijn qua vorm vrijwel onveranderlijk. Ze bevatten een waarheid of wijsheid. Ze zijn kort, krachtig, origineel, beeldend en speels. Ze bestaan vaak uit twee delen, waarbij het eerste deel een oorzaak of voorwaarde geeft en het tweede een gevolg of conclusie.

Zèt 'ne kwakkërt op 'ne gouje stool, hae sprunk toch weer in z'ne (moddër)pool. Mensen blijven gehecht aan hun heimat (geboortestreek, etc.), ook als ze het elders beter hebben; mensen geven hun gewoontes niet vlug prijs.

2.2.24.2 gezegdes

Een gezegde is een vaste verbinding van woorden en heeft een figuurlijke betekenis. Het gezegde bevat geen werkwoord en vormt nooit een zin op zichzelf.

Op 't heilig oug. Naar schatting.

2.2.24.3 zegswijzen

Ze hebben een figuurlijke of metonymische betekenis. Ze vormen op zichzelf een zin. Ze zijn onveranderlijk en hebben een onpersoonlijk onderwerp als 'het', 'dat', 'er'.

Het zeen de dikste vérkes di-j ówt d'angërën hunnën troeëg ieëte. Rijke mensen zijn nog het gierigste.

2.2.24.4 uitdrukkingen

Het zijn vaste woordverbindingen en ze hebben een figuurlijke betekenis. Ze bevatten een persoonlijk (!) onderwerp (in tegenstelling tot de zegswijzen) en een werkwoord.

Ze haef e kènd(sj) oppe póf. Zij heeft als ongehuwde vrouw een kind.

2.2.24.5 spreuken

Een spreuk is een kernachtig geformuleerde uitspraak die wil vermanen of die een levenswijsheid meegeeft. Men onderscheidt o.a. zeispreuken en weerspreuken.

2.2.24.6 zeispreuken (apologische spreekwoorden of wellerismen)

Zeispreuken zijn spreuken die iemand anders in de mond worden gelegd. Ze stellen meestal de dwaasheid van anderen aan de kaak. We noemen ze ook apologische spreekwoorden omdat ze een korte anekdote met een moraal lijken.

‘Awwërdóm geit vää, ‘ zag ’t jónk, en hae loeët vadër mèt de krówkar sjör(rig)ge.

2.2.24.7 weerspreuken

Weerspreuken, die onder de noemer volkswijsheid of -geloof thuishoren, willen ons zowel informeren over het weer op korte termijn als over de weersgesteldheid tijdens een vaste periode van het jaar. Dat ze niet echt betrouwbaar zijn, kan iedereen vaststellen.

Es ’t mèt Pis-Greet (10 juni) rieëngëlt, wuuërt t’r zès wieëke gëzieëgënd. Als het met Sint-Margriet regent, regent het zes weken.

2.2.24.8 typisch Maaseiker uitdrukkingen

Dit zijn uitdrukkingen die enkel de Maaseiker dialectspreker in de mond neemt of begrijpt.

Hae ligk achtër Zjanke Maan(t)sje. Hij ligt op het (oude) kerkhof. (Zjanke Maantje woonde bij de ingang van het kerkhof)

2.2.25 IDIOMATISCHE MAASEIKER UITROEPEN

Eigen aan de mens zijn zijn stemmingen, hartstochten, neigingen en zijn geestelijk gevoel. Uitroepen van vreugde, verbazing, ontgoocheling en nog een hele reeks andere emoties zijn daarvan het gevolg. Hoe die gemoedsstemmingen in het Maaseikers klinken, kunt u hieronder lezen.

2.2.25.1 uitroepen van vreugde, verwondering, verrassing en verbazing

Alaaf! (uitroep van goedkeuring of begroeting op carnavalsfeesten)

Allè(h), jóng! Kom nu!

Allëbonnääör! Goed zo! Goed gedaan! Geluk gewenst! [Fr. *à la bonne heure* (op het juiste uur)]

Ammaj! Nounou!

Bing nel! Niet te geloven!

Dao! Wel, wel!

Dé(h) nów! Daar dan!

Dé(h)! Wel, wel!

Dé(h), waat tunk tiech! Wel, wat vind je?

De's e sterk stök in 'n aw bóks! Dat is verrassend!

Det bëstuit neet! Dat is ondenkbaar!

Iech stóng d'r paaf van! Ik was overdonderd!

Jommaar, jommaar, jommaar! Neen, zo niet!

Jussës! Juzzës! Juttët! Jizzës! Jassës! Foei, jakkës!

Jussës, Marrantëla, Joeëbieëk! Jezus, Magdalena, Jozef!

Jussës, Marrantëla, Joeëzop! Jezus, Magdalena, Jozef!

Juzzës, kènjër! Lieve hemel!

Juzzës, Marrantëla! Jezus, Magdalena!

Juzzësminsgënaoje! Goede genade!

Kènjër, godsgënaoje! Lieve hemel!

Kóm zoegét tieëge! Dat zal je overkomen! Kom dat tegen!

Minsëleef! Menslief! (uit verbazing of medelijden))

Nae toch! Hoe bestaat het!

Nów geis-te këpot! Dat is om het te besterven!

Vrèk Zjeng! Wel verdraaid!

Waas-te miech dao zègks! Wat je me nu zegt!

Waat is te doon? (Antw.: Dao wuuërt 'n bëgi-jn gëgeisëld)

Waat mankeert tiech! Wat scheelt er!

Wazës kènjër! Lieve hemel!

Wazës mins! (vervorming van 'Jezus') Goede genade!

2.2.25.2 uitroepen m.b.t. beschimping

Aw mieëm! Oude zeur!

Giftigge kni-ÿn! Nijdiggaard!

Groeët kawf! Kalf van Mozes! Dommerik!

Kujke zóngër kop! Dwaas!
Lieëlikke bók! Koppige vent!
Nówsjieërigge naas! Nieuwsgierige!
Potvèrdommèsën apëkuuëtël! Verdraaide apenkop (vlegel!)
Rare kwant! Rare kwibus!
Valse kat! Valsaard!
Vi-js klammot! Smeerpoes!
Vi-jze pëtrocën! Rare kerel!
Vówl prut! Vuile vrouw!
Vówl tóng! Kwaadspreker!

2.2.25.3 uitroepen m.b.t. opdrachten en dwingende aanbevelingen

Aan (h)ëm! Begin te werken!
Bi-j mèt de gaffël! Kom aan tafel!
Dao mós-te geine kâl aan vërnee! Dat is veel te onbelangrijk!
De mós bi-j de hoondëre de eijër neet in hun kónt tël! Stel je verwachtingen niet te hoog!
De mós geinën haas opjage! Laat het maar rustig zo!
De mós neet in de strónt reure! Laat de zaak best rusten!
Doot de plank in 't gaat! Doe de deur dicht!
Doot neet zoe lieëlik! Ga niet zo te keer!
Doot tiech get aan, angërs kri-jgs-te 'n klets! Kleed je aan, anders word je verkouden.
Doot tiech mer gein pi-jn! Zeg je tegen iemand die aarzelend begint te werken.
Goeëj gein aw sjoon ëwég ieërs-te nówwën höbs! Kraai niet te vlug victorie!
Goeëj neet zoe de vot op! Wees minder uitbundig!
Hawt d'n mówl (de gëzich)! Zwijg!
Hawt d'ne kop! Zwijg!
Hawt kop en veut good werm! (gezondheidstip)
Hoeël (h)ëm! (uitroep bij het kienen)
Juuëdëbak! Vooruit!
Ki-jk mer good ówt des-te mèt gei pékske (h)eivërs kums! Kijk dat je niet in verwachting raakt!
Ki-jk ówt di-jn pupse! Kijk uit!
Kri-jg ówt! Bedien u!
Laot tiech neet kulle! Laat je niet foppen!
Maak tiech mer geinën dikke! Wind je maar niet op!
Num diech in ach, angërs hilt de vot kirmis! Pas goed op of je krijgt er voor je broek!
Veug tiech! Gedraag je!
Veul diech ins aan d'ne kop! Ben je wel goed snik!
Zwi-jg stil! Spreek me daar niet over!

2.2.25.4 uitroepen m.b.t. verwensing, ergernis en afwijzing

't Is sjan en óngepérmeteerd! Het is ongeoorloofd!
 Bès-tiech van de ratte gënuuëk! Ben je niet goed wijs!
 Bloeës miech op m'ne rök! Je kan me gestolen worden!
 Dao bèn iech neet héppetig nao! Daar heb ik het niet op!
 Dao bèn iech neet mèt opgëzat! Dat zint me niet!
 Dao höb iech gein jing mèt! Daar heb ik niets mee te maken!
 Dao kri-jgs-te de krélkespis van! Dat is ergerlijk!
 Dao vaeg iech m'ne kas aan! Daar geef ik niet om!
 Dao vërèks-te van! Dat is om dood te gaan!
 De höbs hi-j niks te koeke! Hier heb je niets te zoeken!
 De kóns miech de bout hagkële! Je kan voor mijn part naar de maan lopen!
 (letterlijk (Bargoens): Je kan voor mijn part uitwerpselen eten!)
 De kóns miech nao de kloeëte loupe! Je kan me gestolen worden!
 De kóns miech ritsbómmële! Ktjig de klere! Loop naar de maan!
 De moogs m'n kónt poeëne! Je kan me de reet likken!
 De's 'n ieëwigge sjan! Dat is een echte schande!
 De's nao de kloeëte! Dat is om zeep (stuk, verloren!)
 De's van d'n hónd z'n kloeëte! Dat is waardeloos!
 De's van d'n hónd z'n kónt! Dat is waardeloos!
 Det hink miech m'n kloeëtën ówt! Daarvan word ik pissig!
 Det kump tiech nog op! Daar krijg je nog spijt van!
 Det stuit wi-j 'n tang op e vérke! Dat past niet bij mekaar!
 Diech bès nog te vówl vuur te aosëme! Jij bent een luiaard!
 Diech höbs 'ne rémmel te min! Jij bent gek!
 Diech höbs hi-j d'n érten ówt! Je hebt hier niets meer te zeggen!
 Diech vungs! Je bent gek!
 En daomèt basta! Genoeg!
 Fójfój! Foei!
 Gank 'nën dikkën houp sji-jte! Loop naar de maan!
 Hawt d'ne bek! Zwijg eens!
 Iech bèn det gëzeik meug! Je gezanik ben ik beu!
 Iech sji-jt tiech get! Loop naar de maan!
 Iech wou dés-te 'nën aap kraegs! Stik!
 Iech wou dés-te de pups kraegs! Krijg de klere!
 Iech zeen diech nog neet ritsbómmële! Stik!
 Loup nao de pómp (d'n dujvël, de maon)! Val maar dood!
 M'n kloeëte! Dat zie je van hier!
 Maak det de kat wi-js! Dat geloof ik niet!
 Maak tiech ëwég! Scheer je weg!
 Mer in godshieëre naam! Lieve hemel!
 Mówl tów! Zwijg!
 Nów geis-te këpot! Dat is niet te geloven!
 Nów vërèk! Krijg de klere!

Óngër m'n ougën ówt! Verdwijs!
Stieëk tiech det mer in d'n maal! Knoop dat maar in je oren!
Tut, tut, niks te doon! Daar komt niets van in huis!
Val nôw doeëd! Val dood!
Van diech kri-jg iech de sji-jt! Jou ben ik beu!
Vërèk, (Zjeng)! Wel verdraaid!
Waat 'n stroeët! Grote mond!
Waat faelt tiech! Wat scheelt jou!
Waat höbs-te nôw ówtgëvrieëte! Wat heb je nu uitgespookt!
Waat stuis-te dao te pri-jke! Waar wacht je op!
Woe bès-tiech opgërieëte! Wat ben jij slecht opgevoed!
Woe gei(t)-ët naotów! Dat gaat (te) ver!

2.2.25.5 uitroepen m.b.t. aansporing tot geweld en dreiging

Gieëf h'm 'n mósjël! Verkoop hem een vuistslag!
Gieëf h'm 'n watsj rónð z'n oeëre! Sla hem rond zijn oren!
Gieëf h'm e pak rammël! Geef hem een pak rammel!
Houw h'm op z'n mówl! Sla hem op zijn gezicht!
Houw h'm op z'n pri-j! Geef hem een aframmeling!
Iech gaon mèt tiech ri-jje (vare)! Ik neem maatregelen (waar je nog spijt van krijgt)!
Iech weit tiech waal woeëne! Ik weet je wel wonen (om je mores te leren)!
Löps h'm óngër z'n kónt! Stamp hem onder zijn achterste!
Mót iech tiech d'n kónt ins werm make? Zal ik je een pak voor de broek geven?
Pak h'm bi-j z'n sjabbërnakke! Pak hem in de schabbernak! (Pak hem bij de kladden!)
Pak h'm mèt z'n stroeët! Grijp hem naar de keel!
Stamp h'm óngër z'ne bujjël (z'n hujve)! Trap hem onder zijn edele delen!
Stamp h'm óngër z'ne boeëjëm! Geef hem een trap onder zijn achterste!
Voeërt kri-jgs-te ze gërieëte! Dadelijk krijg je een afrossing!

2.2.25.6 uitroepen van teleurstelling, verontwaardiging en verbijstering

Allëméchtig! Allemachtig!
Bénkelik! Schandelijk!
Dae móste ze op e knón zètte! Die kan me gestolen worden!
Dao vrit d'n hónd gei broeëd nao! Dat is stuitend (ergerniswekkend)!
Dén bëduis-te diech! Dat is om in je broek te doen!
Det kóns-te diech op d'ne bówk sjri-jve! Dat betaal ik niet!
Diech bès zoe vals es 'ne katër! Jij bent een onoprecht mens!
God nog en tów! Goeje God!
Gooje nach! Lieve hemel!
Haw iech mer in m'n bóks gësjieëte! Was ik er maar nooit aan begonnen!
Höbs-te vanzëlieëve! Hoe is het mogelijk!

Iech moch li-jje det-ër op d'n héksebêrg zoeët! Ik wou dat we voorgoed van hem af waren!

Jummich, jummich, bès-te nôw hieëlëmaol op de kópke gévalle? Wel, draai je nu helemaal door?

M'ne leeve Sint-Juttëmis! Hoe is het Gods ter wereld mogelijk!

2.2.25.7 uitroepen van afkeer (weerzin jegens personen, handelingen, zaken of toestanden)

Aek! Bah! Vies!

Awwaal mérsi-j! Nou, bedankt hoor! Ik dank je feestelijk!

Bol 't aaf! Stap het af!

Det vèng iech bout! Dat lijkt me niets!

Fórt daomèt! Weg daarmee!

Gank doeër! Wat je daar zegt, kan ik niet aannemen!

Kus m'n kónt (kloeëte)! Loop naar de maan!

Lek m'n kónt! Krijg de klere! Laat me met rust!

Lek miech e maas! Lik me reet! Je kunt me de pot op!

2.2.25.8 uitroepen van berusting

't Kan miech niks mieë bómmë! Ik zet het van me af!

Det-ër! Hij doet maar!

Det-ët! Dan is dat maar zo!

Iech trèk 't miech nimmieë aan! Ik geef er niet meer om!

Laot h'm mer gëwieëre! Laat hem maar doen!

2.2.26 SPELLING MOET AANSLUITEN BIJ DE UITSPRAAK

Nadat wij ons met een **onderzoeksgroepje** – streekgenoten en mensen van buiten onze provincie – vrij lang bezig hielden met de **leesbaarheid van dialectteksten**, kwamen wij tot de unanieme **conclusie dat een dialectschrift zo nauwkeurig mogelijk moet aansluiten bij de uitspraak**. Het principe trouwens van het fonetisch schrift, waarmee iedereen die op een hoger niveau ooit taal studeerde, maar al te vertrouwd is.

Een ander argument daarvoor is dat ook niet-Maaseikenaren ons dialect moeten kunnen lezen. De belangrijkste reden evenwel waarom wij niet integraal kozen voor de gangbare Veldeke-opvatting, die dus inhoudt dat de dialectspelling tegen de AN-spelling moet aanleunen, is dat het Nederlands zeer sterk evolueert.

In de quasi-zekerheid dat het Nederlands in de Lage Landen als standaardtaal weliswaar in sterk geëvolueerde vorm nog eeuwen zal meegaan en ons dialect op middellange termijn – neem eens 100 jaar - zal verdwijnen, zou ons dialectwoordenboek van generatie naar generatie minder leesbaar worden.

De optekening van ons taalerfgoed in een tweedelig boekwerk van ruim 2.000 pagina's is immers in hoge mate bedoeld voor generaties die – juist omdat ze geen dialect meer praten – des te meer interesse zullen hebben voor hoe de taal van hun voorouders klonk en in mekaar stak.

Wat de puntjes op de sjwa betreft – in ca. 30% van de gevallen is dat nodig (zie 26.1) – is het zo dat van de lokale dialectkenners, de heren Martin Boonen en Tony Van Wijck, de eerste me sterk aanraadde op alle sjwa's puntjes te zetten en de tweede me bij herhaling dringend verzocht een oplossing te zoeken m.b.t. de leesbaarheid van die stomme (toonloze, onbetoonde) 'e'. Natuurlijk kom je dan al vlug bij die puntjes.

Zonder gebruikmaking van echte fonetische tekens – voor een breed publiek niet haalbaar – willen wij het Maaseikers in ons boek (niet per se daarbuiten) **met de letters van het alfabet en met slechts enkele diakritische tekens dan ook vlot leesbaar voorstellen**.

De sinds jaar en dag gangbare, weliswaar clichématige en wellicht enigszins gechargeerde reactie 'Wij kunnen dat niet lezen' is hiermee overigens, zo blijkt intussen, naar kracht en frequentie sterk afgenomen of zelfs verdwenen. Lezers lezen DGMD vrijwel even vlot als ieder ander boek.

Wij wijzen er tenslotte op dat het aantal in DGMD geplaatste lettertekens die de juiste uitspraak aanduiden, op amper tien procent kan geschat worden van het aantal dat bv. de bekende topdialectoloog André Stevens (1913-2001) in zijn 'Túngersë Diksjênêr' (Tongerse spelling met 7 tekens in 2 woorden) plaatst. Hoewel deze fameuze dialectoloog voor deze exacte weergave van de Tongerse uitspraak door kenners overal te lande en bovendien door de Tongenaren unaniem geprezen wordt, willen we de Maaseiker DGMD-gebruiker zo'n **lettertekensunami besparen**.

Onze spelling blijft trouwens grotendeels parallel lopen met de klassieke Veldekespelling.

2.2.26.1 ë, e, é, è en ê

*ë

om een stomme (toonloze, onbetoonde) e – ook sjwa genoemd – aan te geven

ampël of amfël (handvol)	flëresi-jn (reuma)
angërs (anders)	gëpräseerd (gehaast)
aomërte (gloeiende kooltjes)	karbëlin (carbolineum)
aomëzeiksël (mier)	kattënaot (katoenstof)
bakkëse (roddelen)	këlas (cilinderkop (van motor))
bëkal (bokaal)	këmi-js (douanebeambte)
bëkee (boekje)	lëvjee (versnellingspook)
bëlejje (nazien, schouwen)	mëri-jl (drukte)
bëljot (warmwaterzak)	mësjujn (misschien)
bëlump (overleg)	mëtjee (beroep)
bërbi-jske (kort gordijntje)	nakkëre (paarlemoeren)
bëti-j of pëti-j (bijtijds)	nostëre (onzin vertellen)
bëtik of pëtik (boeltje)	pinkës (jonge visjes)
blaffëtuu(ë)r (vensterluik)	prottëkollë (aanmerken)
dikkërke (dikkerdje)	slappëkës (slapjes)
dispëni-jbël (beschikbaar)	zilvërun (zilveruitje)
drëswaar (dressoir)	
dri-jkës (stumper)	

Let op!

Met de puntjes – de benamingen ‘deelteken’, ‘trema’ en ‘umlautsteken’ zijn hier onjuist – verloopt het lezen beduidend makkelijker; zo leert ons een onderzoekje waaraan zowel Maaslanders, andere Limburgers als enkele buitenlanders deelnamen. Ook Maaseikenaren die deze nochtans typische Maaseiker woorden niet altijd kennen, lezen ze zonder puntjes haast alle foutief.

‘e’ aan het einde van een woord is in onze spelling vrijwel altijd toonloos. Dit wetend, is het daar schrijven van de puntjes overbodig.

bënumme, zich (zich gedragen)	kiskënade (aanstellerij)
döbbële (overzitten)	klömmële (prullen)
jónkëre (huilen (hond))	mëngële (mengen)
junkërke (anjelier, duizendschoon)	pratële (kwebbelen)
kazële (keuvelen)	rëzi-jne (rozijnen)
kërnóffële (afranselen)	sjrówvële (schuren, sterk wrijvend langs iets schuren)

*e

als open 'e' in eenlettergrepige woorden zoals in het AN-woord 'pet'

berf (barbeel)	gelp (welig groeiend)
derm (darmen)	ges (gist)
ferm (flink)	leps ((m.b.t. bier) verschaald; ziekjes)

Let op!

dén (dan) als bw. met acutus

*é

als open 'é' in twee- of meerlettergrepige woorden zoals in het AN-woord 'stemtest'

démpig (kortademig)	klépbóks
éllénjig (ellendig)	klétskop (kaalkop)
fléstét (hangborst)	métselaer (metselaar)

Let op!

Staat (staan) er in een woord buiten een open 'é' ook één (of meerdere) sjwa(s), dan laten we op die sjwa(s) de puntjes achterwege. Een eenvoudige conventie die het schrijven van puntjes tot een minimum herleidt en die inhoudt dat we die 'e's' (waar geen puntjes opstaan) dof uitspreken.

aanspénjer (beginning)	mejéng (middel)
bérvés (blootsvoets)	perfék (perfect)
kéddele (versleten fiets of kleding)	rezjeméng (aframmelen)
kléffere (klimmen (in een boom))	serzjéntsje (sergeantje)
klétske (beetje vloeistof)	vuur hón(d)smerélle (vruchteloos)
<u>maar</u> : éwég, éfék	

Let op!

In samenstellingen waarin in één of elk van de samenstellende delen een als 'é' geschreven open 'é' voorkomt, geldt voor elk van de delen van de samenstelling de gewone regel.

bérgeménke (verstoppertje)	karnévalsgékke (carnavalsvierders)
birkébéssem (bezem uit twijgjes)	kattéwéske (kattenwasje)
bloomépérkske (bloemenperkje)	mémmeesti-jpër (beha)
booréknéché (boerenknecht)	Nuchélevéld(sj) (Nuchelenveld)
deerébesjérmíng (dierenbesch.)	pénnelékker (kantoorbediende)
geitévélle (bn.; geitenvellen)	prinsésseboeën (prinsessenboon)
géskénke (gistkannetje)	

Let op!

Voor afleidingen geldt voor het grondwoord (stamwoord, wortel) en het voor- of achtervoegsel de gewone regel zoals hierboven.

dazëléchtig (draaiërig)	mérsëriezeeéchtig (lijkend op glanskatoen)
kéddeleéchtig (lijkend op een versleten kledingstuk (of fiets))	pénsjenaatéchtig (lijkend op een internaat)

*è

als halfopen ‘è’ zoals in het Eng. ‘bed’ of het Franse ‘mais’

baggètèl (kleinigheid)	fienès (fijnheid, detail)
bavvèt (slabbetje, morsdoekje)	grujzëlémènte (gruzelementen)
bèlègke (geld beleggen)	karnè (Fr. ‘carnet’; aantekenboekje)
bèlfläör (bellefleur (soort appel))	kolmëjèn (Rijksmiddelbare School)
brickè (Fr. ‘briquet’; aansteker)	mènnig (menig)
dèn (dorsvloer)	mèsnaat (doornat)
deupjèske (mantelpakje)	pèlske (pelsje)
drènkës (drank; is deelsgenitief)	suuzjè (Fr. ‘sujet’; onderwerp)
èllèntrik (elektriciteit)	trottènèt (autoped)
fèrmèt (fermette)	zjèmè (Fr. ‘géomètre des mines’; mijnmeter)

*ê

als open ‘e’ met een sleptonige uitspraak

Det vóng iech hêl (bw.) van h’m.
de hel (stoottoon) Prujssisse pinhélme

Di-j paer is hêl (gez.)
’nën helle (stoottoon) kieërël

’n hêl (vóór een o. zn. in het enk.) prujmke
’n hel (stoottoon) noeëtësjaal

2.2.26.2 Andere klinkers en tweeklanken: zie hoofdstuk 4 p.21

2.2.26.3 Medeklinkers

*dubbele medeklinker

Net zoals bij de klinkers willen we met ons schrift ook hier zo fonetisch mogelijk

te werk gaan. Daarom is het dus per definitie zaak de uitspraak zo nauwkeurig mogelijk te benaderen. En al doet het schriftbeeld aanvankelijk wat vreemd aan, de leesbaarheid – daarover gaat het – wint er des te meer bij.

ammëzeere (amuseren)	knottigge (komische kerel)
avvëkaot (advocaat)	krakkieël (krakeel)
baskulleere (kantelen)	mannäövërs (manoeuvres)
bazzeere (baseren)	mazzjoorëtte (majoretten)
dirrajjäör (versnellingsapparaat)	missjënarissee (missionarissen)
dirrizzjént (dirigent)	mizzeerie (miserie)
fammiljaal (familiaal)	moddëlle (modellen)
finnømmënaal (fenomënaal)	mommènt (moment)
garrazjis (garagist)	ónappëti-jtëlikke (onapetijtelijke)
gattoo (Fr. gâteau)	ottëmëtik (automaat)
gëglazzuurd (geglazuurd)	parreere (pareren)
innein (ineen)	pollëtikkër (politicus)
kajjee (schrift, cahier)	program (programma)
kappësówn (toom)	rikklammeere (reclameren)
kappittële (kapittelen)	sjabbrang (deurstijl)
kappoo (motorkap)	tajjörke (tailleur)
karrossëri-j (carrosserie)	vërsjilligge (verschillende)
kirkëlikke (kerkelijke)	vërtrówwë (vertrouwen)
klozzul (clausule)	vuuërigge (vorige)

Let op!

In talloze AN-woorden zoals bv. ‘missionarissen’ en ‘carrosserie’ schrijven we eveneens een dubbele medeklinker. Schrijven we in ons schrift na een korte klinker, behalve de sjwa, altijd een dubbele medeklinker, dan vergemakkelijken we de spelling in aanzienlijke mate.

In de klassieke dialectspelling schrijven we eveneens talloze woorden met dubbele medeklinker. Een duidelijke regel over ‘wanneer wel’ en ‘wanneer niet’ is er daar evenwel niet.

kërnóffële (afranselen)	parrëdi-js (paradijs)
këzakkëndrejjer (weerhaan)	pattëklang (boel)
massëkreere (vernielen)	prinsësseboeën (sperzieboon)
okkazje (koopje)	prizzëmeere (veronderstellen)
óngërhawwe (onderhouden)	rammëseere (bijeerapen)
ówtspikkëleere (bedenken)	

***de ‘h’**

Hoewel we de ‘h’ nauwelijks of niet uitspreken, schrijven we ze – eventueel tussen

haakjes – toch.

(h)eivërs (naar huis)	(h)unjëre (een middagdutje doen)
(h)unje (informatie nemen)	(h)uts (mallejan)

Zou je de ‘h’ weglaten, dan zou je het verschil niet zien tussen bv.

äörtsje (oortje, cent; Mnl. o(o)rt, ord)
 häörtsje (rond taartrooster; Vnnl. hurde, D. (Rijnl.) Hurde (gevlochten schijf voor gebak)

de ‘k’ en ‘gk’*-Woorden die in het enkelvoud op een stemloze ‘k’ eindigen, krijgen in het meervoud soms de stemhebbende ‘gk’.**

’n brök	twieë brögke
’n hëk (haag)	twieë hëgke
’n mök	twieë mögke
’ne rök	twieë rögke
e bak (big)	twieë bagke

-Een enkele keer komt de stemhebbende ‘gk’ midden in een woord voor.

bagke (biggen werpen)	lëgke (leggen)
fëgkel (versleten kledingstuk)	ligke (liggen)
hëgkëweef (ongehuwde moeder)	mögkëpis (lichte regen)

de verbindings-n schrijven we*-als hiaatvulling na adjectieven die eindigen op een sjwa als het volgende woord een m. zn. is dat begint met een klinker**

’nën deepën inslaag	’nën élnjiggen aap
’nën dikkën ossëkop	m’nën awwën ottoo

-als het volgende woord een voorzetsel is dat met een klinker begint

de lajën inne kas	de krejjën aan de Maas
de koeëln óngër de basj	de lënjën oppe Mert

-als het volgende woord een onbepaald voornaamwoord is dat met een klinker begint en naar een mannelijk woord verwijst

D’n eine zaet dit en d’n angëre zaet det.

-vóór een m. zn. dat met een ‘d’ begint

'ne greunën dénnknóp	de jaorliksën diffëlee
'ne langën dóndërslaag	de kleinën däögëneet
'nën hëllen dóf	de natën dèk (bedekking)
'nën hieëlën toffën daâg	mënieër d'n dieëke
d'n dëksël (deksel)	oppën (d)oksaol
d'n dikkën dêrm	oppën dèn (dorsvloer)
d'n dikkën diksjënaer	stómmën del (dommerik)

-vóór een m. zn. dat met een -t begint

'ne wërmen trikkoo	de langën tunnël
d'n ieëwiggën twi-jfëlaer	in d'n awwën ti-jd

-vóór een m. zn. dat met een -h begint

'ne rappën hazëwënd(sj)	de gëvieërlikkën hartattak
d'n hieëlën houp	de lieëlikkën hanëkamp

2.2.26.4 Vreemde woorden

Ook vreemde woorden spellen we zoals we ze in ons dialect uitspreken. In ons schrift, waarin we zonder gebruikmaking van fonetische tekens de uitspraak zo nauwkeurig mogelijk proberen te benaderen, lijkt het ons vanzelfsprekend ook vreemde woorden volgens de hiervoor geformuleerde conventies te spellen.

akkëdeemis (academisch)	krakkëlee (craquelé)
ambie(j)aos (ambiance)	krwassaos (croissants)
angkaet (enquête)	kullienaer (culinair)
arraozjëmènt (arrangement)	lavvaasj-trie(j)aasj (mijnterm)
Azzie(j)ate (Aziaten)	leezjiepao (legipont, soort peer)
bordoo (bordeaux)	liezjëmoo (lits-jumeaux)
Bosnie(j)e-Hértsegooviena (Bosnië-Herzegovina)	lóngaomboelie (longembolie)
deegoe (degout, Fr. dégoût)	majjiezeena (maizena)
deepoo (depot, Fr. dépôt)	mérveijeu(ke) (merveilleux)
dëmiesaezao (demi-saison)	miezaomplie (mise-en-plis)
deupjès (deux-pièces)	mjoezëkël (musical)
dossénte (docenten)	Niekarragoe(w)a (Nicaragua)
faijjissëmènt (faillissement)	Parragwaj (Paraguay)
friezjied (frigide)	Seisjèlle (Seychellen)
hordäövër (hors-d'oeuvre)	sënarie(j)oo (scenario)
kammaombaer (camembert)	taedëvoov (tête-de-veau)
	térwaar (terroir)

karraontaen (quarantaine)	tietanie(j)um (titanium)
kollabboorasie (collaboratie)	tittëleerie(j)óm (delirium tremens)
kommilfoo (comme il faut)	vies plattienees (Fr. vis platinées)
koodësil (codicil)	zjieënsbóks (jeansbroek)

Let op!

In de meeste talen loopt de spelling van 'landen' parallel met de uitspraak. We zagen geen reden dat m.b.t. het Maaseikers ook niet zo te doen. Omdat de abstracte woordenschat grotendeels (voor ruim 80 %) aan vreemde talen ontleend is, kun je het niet maken voor al die woorden de AN-spelling te hanteren. Dan heb je immers geen dialect meer.

2.2.26.5 (j) en (h)

In een aantal woorden waarin we de 'j' en de 'h' nauwelijks horen, schrijven we deze letters midden in een woord – ook omwille van de herkenbaarheid van het woord – tussen haakjes.

akkazie(j)a	gëvarrie(j)eerd
bei(j)ëre	óm(h)oeëg
boeëtër(h)am	radie(j)oo
fóksie(j)a	trie(j)oo
gëdwieë(j)ër	vie(j)oolèt

2.2.26.6 deelteken in voltooid deelwoord

In tegenstelling tot de standaardtaal schrijven we in het voltooid deelwoord het deelteken niet op de derde maar op de tweede letter; op de sjwa dus, vooral omdat op de derde letter vaak al een woordteken staat.

gëammëzeerd	gëinspëkteerd
gëékseld	gëoeëlied
gëékskezeerd	gëónwaerd
gëi-jzëld	gëörf

2.2.26.7 apocope van de eind-t (t-apocope)

Na een stemloze medeklinker en na de stemloos uitgesproken 'g' spreken we de 't' niet uit. Bijgevolg schrijven we ze dan ook niet.

ch: gëstich, gich, slech, hae lach	k: hae kik, hae rouk, hae drunk, hae zunk
f: vërdóf, vërleef, bëdreuf, hae guuëf	p: hae kump, vërsnup, bëdómp
g: aafgëvaeg, aangëlag, bëzörg, hae zuig	s: hörfs, gëmöts, gërös, hae

bluuës

2.2.26.8 apocope van de eind-n (n-apocope)

De eind-n (na een sjwa) spreken we niet uit en schrijven we evenmin, tenzij het volgende woord met een klinker of met 'd', 't' of 'h' begint.

(h)aomërte (houstkool, as van hout)
oppoeëte (aansmeren)

prizzëmeere (veronderstellen)
waolbieëre (bosbessen)

2.2.27 SPELLING VAN DE WERKWOORDSUITGANGEN

2.2.27.1 IN DE O.T.T.

Regels bij de vervoeging van zwakke werkwoorden

Algemene regel

Iste pers. enk. = *stam* iech blooj
2de pers. enk. = *stam + s* diech bloojs
3de pers. enk. = *stam + t* hae, ze, het bloojt

Iste pers. mv. = *stam + e* wieë blooje
2de pers. mv. = *stam + t* gieë bloojt (ook beleefdheidsvorm)
3de pers. mv. = *stam + e* ze blooje

Let op!

Eindigt de stam op een stemloze medeklinker, op 'sj' of op een 'g', dan valt de uitgang 't' wegens de typisch Maaslandse 'apocope' in de 3de pers. enk. weg.

ch hae beech zich
f hae róf
k hae zak
p hae stop
s hae rös
sj hae lótsj
g hae huuëg (aanaarden, hogen op een bod, hoogjassen (kaartspel))

Regels bij de vervoeging van de sterke en onregelmatige werkwoorden

iech	wèn	loup	vleeg	bëdreeg
diech	wuns	löps	vlujgs	bëdrujgs
hae	wunt	löp	vlujg	bëdrujg

wieë	wëne	loupe	vleege	bëdreege
gieë	wënt	loupt	vleegt	bëdreegt
ze	wëne	loupe	vleege	bëdreege

-In de meeste van deze wwn. verandert de stamklinker (vocaal van de stam) in de 2de en 3de pers. enk..

-De 2de pers. enk. eindigt altijd op een 's', ook in inversie.

-De 3de pers. enk. = stam, als die eindigt op t, k, f, s, ch, p, sj of 'g' ('t' valt weg wegens apocope, een typisch Maaslands verschijnsel).

Ze tut zich op, ze trèk mèt e beïn, ze bli-jf in hóws, ze bieërs van de koppijn, ze wi-js nao bówte, ze lach, ze löp doeër 't hóws, hae kwatsj mer get en

ze vlujg d'n trap op.

-De 3de pers. enk. = stam + t als die stam eindigt op j, l, n, r, w.

Hae baejt, hae späölt, hae bëgint, hae vuuërt, hae houwt

-Eindigt de stam op een 'm', dan krijgt zo'n ww. een 'p'.

klömme	klöm	hae klömp
kómme	kóm	hae kump
numme	num	hae nump

-Eindigt de stam op een 'g', dan verandert die vaak in een 'k'.

sprènge	sprèng	hae sprunk
brènge	brèng	hae brunk
bènge	bèng	hae bunk
hange	hang	hae hunk

Samenvatting regels

1ste pers. enk. = NIEUWE stam

2de pers. enk. = - vaak stamklinkerverandering

- altijd stam + s

3de pers. enk. = - vaak stamklinkerverandering

- stam + t als die eindigt op j, l, n, r of w (dus niet na t, k, f, s, ch, p, g en sj)

1ste pers. mv. = noemvorm (infinitief)

2de pers. mv. = stam + t (behalve als de stam al op een 't' eindigt)

3de pers. mv. = noemvorm (infinitief)

2.2.27.2 IN DE O.V.T. (UITSPRAAK EN SPELLING)

Regels bij de vervoeging van zwakke werkwoorden

De stam eindigt op een stemloze medeklinker

In tegenstelling tot het AN is de o.v.t.-uitgang van zwakke werkwoorden waarvan de stam op een stemloze medeklinker eindigt, in het Maaseikers en in het dialect van vele andere Limburgse dialecten – dus ook in dat van niet-Maaslandse gemeenten – '-DE'.

Ten gevolge van sandhi maakt de 'd' in de uitgang '-de' alle daaraan voorafgaande stemloze medeklinkers in de uitspraak stemhebbend!

Omwille van de herkenbaarheid komen deze in de uitspraak 'stemhebbend geworden medeklinkers' in het spellingbeeld evenwel NIET voor.

	infinitief	stam	uitspreken	schrijven
t	rotte poeëte vèrlètte	rot poeët vèrlèt	rodde poeëdde vèrlèdde	rotde poeëtde vèrlètde

k	vërslókke zakke juuëke	vërslók zak juuëk	vërslókgde zagkde juuëgkde	vërslókde zakde juuëkde
f	róffe póffe kafte	róf póf kaf	róvde póvde kavde	rófde pófde kafde
s	rówse jówdasse prótse (betalen)	róws jówdas próts	rówzde jówdazde pródzde	rówsde jówdasde prótsde
ch	lache luchte dichte	lach luch dich	lagde lugde digde	lachde luchde dichde
p	tóppe struipe opsjöppe	tóp struip sjöp op	tóbde struibde sjöbde op	tópde struipde sjöpde op
sj	rótsje lótsje kwatsje knatsje	rótsj lótsj kwatsj knatsj	ródzjde lódzjde kwadzjde knadzjde	rótsjde lótsjde kwatsjde knatsjde

De 2de pers. enk. krijgt een 's': de poeëtdës ieërpële.

De stam eindigt op een stemhebbende medeklinker

Eindigt de stam van een zwak werkwoord op een stemhebbende medeklinker, dan voegen we in de o.v.t. eveneens 'de' toe. Uitspraak en schriftbeeld zijn dan gelijk.

	infinitief	stam	o.v.t.
b	krabbe	krab	krabde
d	sjödde	sjöd	sjödde
g	plaoge	plaog	plaogde
j	opveuje	veuj op	veujde op
l	bazële	bazël	bazëlde
m	invaeme	vaem in	vaemde in
n	inzieë(n)gëne	zieë(n)gën	zieë(n)gënde in
r	spikkëleere	spikkëleer	spikkëleerde
w	klawwe	klaw	klawde

Let op!

'v' en 'z': in de stam veranderen de 'v' en de 'z' respectievelijk in 'f' en 's' en dus geldt de

regel 'stam eindigt op een stemloze medeklinker'.

	infinitief	stam	uitspreken	schrijven
v	preuve	preuf	preuvde	preufde
z	mówze	móws	mówzde	mówsde

De 2de pers. enk. krijgt ook hier een 's': de preufdës van 't beer.

Regels bij de vervoeging van sterke en gemengde werkwoorden

Slechts enkele sterke en gemengde werkwoorden eindigen in de o.v.t. op -de.

infinitief	o.t.t.	o.v.t.	o.v.t.	V.D.
	1ste pers. enk.	uitspreken	schrijven	
bieërste	bieërs	bieërzde	bieërsde	gëboeërste
broeëje	braoj	braojde	braojde	gëbroeëje
heite	heit	hèdde	hètde (hoeët)	gëheite
roope	roop	reubde	reupde (rieëp)	gëroope
spuuële	späöl	späölde	späölde	gëspäöld
stoeëte	stoeët	stoeëdde	stoeëtde	gëstoeëte
wasse (zich)	was (miech)	wazde	wasde	gëwasse

De 2de pers. enk. krijgt eveneens hier een 's': diech bóngs, brachs, goeëfs, braojdës, späöldës, stoeëtdës.

De sterke werkwoorden omvatten een aantal klassen met op elk van die klassen een aantal uitzonderingen. Dit chapter is dermate specialistisch dat wij u durven verwijzen naar de lijst met hoofdtijden hierna.

2.2.28 LIJST VAN STERKE, GEMENGDE EN ONREGELMATIGE WERKWOORDEN ÉN VAN HULP- EN KOPPELWERKWOORDEN IN O.T.T. EN O.V.T.

Deze lijst is niet exhaustief

INFIN.	o.t.t. enk. iech mv. wieë, we	diech, de, dów gieë, ge	hae (êr), zi-j, ze, het, 't, zi-j, ze	v.d.
----- o.v.t.				
bédörve	bédórf bédörve ----- bédórf bédörve	bédurfs bédórft ----- bédórfs bédórft	bédurf bédörve ----- bédórf bédörve	bédörve
bédreege	bédreeg bédreege ----- bédroeëg bédroeëge	bédrujgs bédreegt ----- bédroeëgs bédroeëgt	bédrujg bédreege ----- bédroeëg bédroeëge	bédroeëge
beeje	beej beeje ----- boeëj boeëje	buuëjs beejt ----- boeëjs boeëjt	buuëjt beeje ----- boeëj boeëje	gëboeëje
bëginne	bëgin bëginne ----- bëgos bëgoste	bëgins bëgint ----- bëgos bëgost	bëgint bëginne ----- bëgos bëgoste	bëgos
bëgri-jpe	bëgri-jp bëgri-jpe ----- bëgraep/bëgrieëp bëgraepe/ bëgrieëpe	bëgrips bëgri-jpt ----- bëgraeps/ bëgrieëps bëgraept/ bëgrieëpt	bëgrip bëgri-jpe ----- bëgraep/bëgrieëp bëgraepe/ bëgrieëpe	bëgrieëpe

bènge	bèng bènge ----- bóng bóngge	bungs bèngt ----- bóngs bóngt	bunk bènge ----- bóng bóngge	gëbóngge
bieëje	baej bieëje ----- baejde baejde	baejs baejt ----- baejdës baejde	baejt bieëje ----- baejde baejde	gëbaejd
bi-jte	bi-jt bi-jte ----- baet/bieët baete/bieëte	bits bi-jt ----- baets/bieëts baet/bieët	bit bi-jte ----- baet/bieët baete/bieëte	gëbieëte
biërste	bieërs bieërste ----- bieërsde bieërsde	bieërs bieërst ----- bieërsdës bieërsde	bieërs bieërste ----- bieërsde bieërsde	gëboeërste
bli-jve	bli-jf bli-jve ----- blaef blaeve	bli-jfs bli-jft ----- blaefs blaeft	bli-jf bli-jve ----- blaef blaeve	gëblieëve
blinke	blink blinke ----- blónk blónke	blinks blinkt ----- blónks blónkt	blink blinke ----- blónk blónke	gëblónke
brènge	brènge brènge ----- brach brachte	brungs brèngt ----- brachs bracht	brunk brènge ----- brach brachte	gëbrach
brieëke	brieëk brieëke ----- broeëk broeëke	briks brieëkt ----- broeëks broeëkt	brik brieëke ----- broeëk broeëke	gëbroeëke

broeëje	braoj broeëje ----- braojde braojde	braojs braojt ----- braojdës braojde	braojt broeëje ----- braojde braojde	gëbroeëje
bujge	bujg bujge ----- boeëg boeëge	bujgs bujgt ----- boeëgs boeëgt	bujg bujge ----- boeëg boeëge	gëboeëge
douge	doug douge ----- doch dochte	dougs doug ----- dochs docht	doug douge ----- doch dochte	gëdoch
dènke	dènk dènke ----- dach dachte	dènks dènkt ----- dachs dacht	dènk dènke ----- dach dachte	gëdach
doon	doon doon ----- doeëg/dieëg doeëge/dieëge	duis doot ----- doeëgs/dieëgs doeëgt/dieëgt	duit doon ----- doeëg/dieëg doeëge/dieëge	gëdoeën
dörve	dörf dörve ----- dörfde dörfde	dörfs dörft ----- dörfdës dörfde	dörf dörve ----- dörfde dörfde	gëdörf
drage	draag drage ----- droeëg droeëge	druuëgs draagt ----- droeëgs droeëgt	druuëg drage ----- droeëg droeëge	gëdrage
drènke	drènk drènke ----- drónk drónke	drunks drènkt ----- drónks drónkt	drunk drènke ----- drónk drónke	gëdrónke

dri-jve	dri-jf dri-jve ----- draef draeve	dri-jfs dri-jft ----- draefs draeft	dri-jf dri-jve ----- draef draeve	gëdrieëve
dujke	dujk dujke ----- doeëk doeëke	dujks dujkt ----- doeëks doeëkt	dujk dujke ----- doeëk doeëke	gëdoeëke
dwènge	dwèng dwènge ----- dwóng dwóngge	dwungs dwèngt ----- dwóngs dwóngt	dwunk dwènge ----- dwóng dwóngge	gëdwóngge
geete	geet geete ----- goeët goeëte	guts geet ----- goeëts goeët	gut geete ----- goeët goeëte	gëgoeëte
gëli-jke	gëli-jk gëli-jke ----- gëlaek/gëlieëk gëlaeke/gëlieëke	gëli-jks gëli-jkt ----- gëlaeks/gëlieëks gëlaekt/gëlieëkt	gëli-jk gëli-jke ----- gëlaek/gëlieëk gëlaeke/gëlieëke	gëlieëke
gëneete	gëneet gëneete ----- gënoeët gënoeëte	gëneets gëneet ----- gënoeëts gënoeët	gëneet gëneete ----- gënoeët gënoeëte	gënoeëte
gënieëze	gënaes gënieëze ----- gënoeëts gënoeëze	gënuuës gënaest ----- gënoeëts gënoeëst	gënuuës gënieëze ----- gënoeëts gënoeëze	gënieëze
gieëve	gaef gieëve ----- goeëf goeëve	guuëfs gaeft ----- goeëfs goeëft	guuëf gieëve ----- goeëf goeëve	gëgieëve

goeën	gaon goeën ----- ging ginge	geis gaot ----- gings gingt	geit goeën ----- ging ginge	gëgange
grave	graaf grave ----- groeëf groeëve	gruuëfs graaft ----- groeëfs groeëft	gruuëf grave ----- groeëf groeëve	gëgrave
gri-jpe	gri-jp gri-jpe ----- graep graepe	grips gri-jpt ----- graeps graept	grip gri-jpe ----- graep graepe	gëgriëpe
hange	hang hange ----- hóng hónge	hings/hungs hangt ----- hóngs hóngt	hink/hunk hange ----- hóng hónge	gëhange
hawte (houden)	hawt hawte ----- hoeël hoeële	hils hawt ----- hoeëls hoeëlt	hilt hawte ----- hoeël hoeële	gëhawte
heite	heit heite ----- hètde/hoeët hètde/hoeëte	hèts heit ----- hètdës/hoeëts hètde/hoeët	hèt heite ----- hètde/hoeët hètde/hoeëte	gëheite
hélpe	help hélpe ----- hólp hólpe	hulps helpt ----- hólps hólpt	hulp hélpe ----- hólp hólpe	gëhólpe
höbbé	hüb höbbé ----- haw hawwe	höbs höbt ----- haws hawt	haef/haet höbbé ----- haw hawwe	gëhad/gad

ieëte	ieët ieëte ----- oeët oeëte	its ieët ----- oeëts oeët	it ieëte ----- oeët oeëte	g(ë)ieëte
jage	jaag jage ----- joeëg joeëge	juuëgs jaagt ----- joeëgs joeëgt	juuëg jage ----- joeëg joeëge	gëjaag
keeze	kees keeze ----- koeës koeëze	kuuës keest ----- koeës koeëst	kuuës keeze ----- koeës koeëze	gëkoeëze
ki-jke	ki-jk ki-jke ----- kaek/kieëk kaeke/kieëke	kiks ki-jkt ----- kaeks/kieëks kaekt/kieëkt	kik ki-jke ----- kaek/kieëk kaeke/kieëke	gëkieëke
kleeve	kleef kleeve ----- kloeëf kloeëve	kleefs kleeft ----- kloeëfs kloeëft	kleef kleeve ----- kloeëf kloeëve	gëkloeëve
klinke	klink klinke ----- klónk klónke	klinks klinkt ----- klónks klónkt	klink klinke ----- klónk klónke	gëklónke
klömme	klöm klömme ----- klóm klómme	klums klömt ----- klóms klómt	klump klömme ----- klóm klómme	gëklómme
kni-jpe	kni-jp kni-jpe ----- knaep knaepe	knips kni-jpt ----- knaeps knaept	knip kni-jpe ----- knaep knaepe	gëknieëpe

kómme	kóm kómme ----- kwoeëm kwoeëme	kums kómt ----- kwoeëms kwoeëmt	kump kómme ----- kwoeëm kwoeëme	gëkómme
kónne	kan kónne ----- kos koste	kóns kónt ----- kos kost	kan kónne ----- kos koste	gëkos
koupe	koup koupe ----- koch kochte	köps koupt ----- kochs kocht	köp koupe ----- koch kochte	gëkoch
kri-jge	kri-jg kri-jge ----- kraeg kraege	kri-jgs kri-jgt ----- kraegs kraegt	kri-jg kri-jge ----- kraeg kraege	gëkrieëge
krówpe	krówp krówpe ----- kroeëp kroeëpe	krups krówpt ----- kroeëps kroeëpt	krup krówpe ----- kroeëp kroeëpe	gëkroeëpe
krumpe	krump krumpe ----- krómp krómpe	krumps krumpt ----- krómps krómpt	krump krumpe ----- krómp krómpe	gëkrómpe
lache	lach lache ----- lachde lachde	lachs lacht ----- lachdës lachde	lach lache ----- lachde lachde	gëlache
laote	laot laote ----- loeët loeëte	luuëts laot ----- loeëts loeët	luuët laote ----- loeët loeëte	gëlaote

leege	leeg leege ----- loeëg loeëge	lujgs leegt ----- loeëgs loeëgt	lujg leege ----- loeëg loeëge	gëloeëge
lègke	lègk lègke ----- lag lagte	lègks lègkt ----- lags lagt	lègk lègke ----- lag lagte	gëlag
li-jje	li-j li-jje ----- laej laeje	li-j(t)s li-jt ----- laejs laejt	li-jt li-jje ----- laej laeje	gëlicëje
lieëze	lieës/laes lieëze ----- loeës loeëze	luuës laest ----- loeës loeëst	luuës lieëze ----- loeës loeëze	gëlicëze
ligke	ligk ligke ----- loeëg/laag loeëge	ligks ligkt ----- loeëgs loeëgt	ligk ligke ----- loeëg loeëge	gëlicëge
loupe	loup loupe ----- lieëp/loeëp lieëpe/loeëpe	löp loupt ----- lieëps/loeëps lieëpt/loeëpt	löp loupe ----- lieëp/loeëp lieëpe/loeëpe	gëloupe
mëlke	mèlk mëlke ----- mólk mólke	mèlks mëlkt ----- mólks mólkt	mèlk mëlke ----- mólk mólke	gëmólke
mi-jje	mi-j mi-jje ----- maej maeje	mi-j(t)s mi-jt ----- maejs maejt	mi-jt mi-jje ----- maej maeje	gëmieëje

mooge	maag mooge ----- moch mochte	moogs moogt ----- mochs mocht	maag mooge ----- moch mochte	gëmooge
mótte	mót mótte ----- mós móste	mós mót ----- mós móst	mót mótte ----- mós móste	gëmótte
ni-jpe	ni-jp ni-jpe ----- naep naepe	nips ni-jpt ----- naeps naept	nip ni-jpe ----- naep naepe	gënieëpe
numme (nemen)	num numme ----- nóm nómme	nums numt ----- nóms nómt	nump numme ----- nóm nómme	gënómme
ri-jje	ri-j ri-jje ----- raej raeje	ri-j(t)s ri-jt ----- raejs raejt	ri-jt ri-jje ----- raej raeje	gërieëje
ri-jte	ri-jt ri-jte ----- raet raete	rits ri-jt ----- raets raet	rit ri-jte ----- raet raete	gërieëte
ri-jze (rijzen)	ri-js ri-jze ----- raes raeze	ri-js ri-jst ----- raes raest	ri-js ri-jze ----- raes raeze	gërieëze
roope	roop roope ----- reupde/rieëp reupde/rieëpe	reups roopt ----- reupdës/rieëps reupde/rieëpt	reup roope ----- reupde/rieëp reupde/rieëpe	gëroope

rujke	rujk rujke ----- roeëk roeëke	rujks rujkt ----- roeëks roeëkt	rujk rujke ----- roeëk roeëke	gëroeëke
sjeete	sjeet sjeete ----- sjoeët sjoeëte	sjuts sjeet ----- sjoeëts sjoeët	sjut sjeete ----- sjoeët sjoeëte	gësjoeëte
sji-jne	sji-jn sji-jne ----- sjaen sjaene	sji-jns sji-jnt ----- sjaens sjaent	sji-jnt sji-jne ----- sjaen sjaene	gësjieëne
sji-jte	sji-jt sji-jte ----- sjaet/sjieët sjaete/sjieëte	sjits sji-jt ----- sjaets/sjieëts sjaet/sjieët	sjit sji-jte ----- sjaet/sjieët sjaete/sjieëte	gësjieëte
sjieëre	sjieër sjieëre ----- sjoeër sjoeëre	sjuuërs/sjieërs sjieërt ----- sjoeërs sjoeërt	sjuuërt/sjieërt sjieëre ----- sjoeër sjoeëre	gësjoeëre
sjri-jve	sjri-jf sjri-jve ----- sjraef sjraeve	sjri-jfs sjri-jft ----- sjraefs sjraeft	sjri-jf sjri-jve ----- sjraef sjraeve	gësjrieëve
sjujve	sjujf sjujve ----- sjoeëf sjoeëve	sjujfs sjujft ----- sjoeëfs sjoeëft	sjujf sjujve ----- sjoeëf sjoeëve	gësjoeëve
slaope	slaop slaope ----- sloeëp/slieëpde sloeëpe/slieëpde	sluuëps sloopt ----- sloeëps/slieëpdës sloeëpt/slieëpde	sluuëp slaope ----- sloeëp/slieëpde sloeëpe/slieëpde	gëslaope

sli-jpe	sli-jp sli-jpe ----- slaep slaepe	sli-jps sli-jpt ----- slaeps slaept	sli-jp sli-jpe ----- slaep slaepe	gëslieëpe
sli-jte	sli-jt sli-jte ----- slaet slaete	slits sli-jt ----- slaets slaet	slit sli-jte ----- slaet slaete	gëslieëte
sloeën	slaon sloeën ----- sloeëg sloeëge	sluis slaot ----- sloeëgs sloeëgt	sluit sloeën ----- sloeëg sloeëge	gëslage
slówte	slówt slówte ----- sloeët sloeëte	sluts slówt ----- sloeëts sloeët	slut slówte ----- sloeët sloeëte	gëslloeëte
spènne	spèn spènne ----- spón spónne	spuns spènt ----- spóns spónt	spunt spènne ----- spón spónne	gëspónne
sprènge	sprèng sprènge ----- spróng spróngge	sprungs sprèngt ----- spróngs spróngt	sprunk sprènge ----- spróng spróngge	gëspróngge
sprieëke	sprieëk sprieëke ----- sproeëk sproeëke	spriks/spruks sprieëkt ----- sproeëks sproeëkt	sprik/spruk sprieëke ----- sproeëk sproeëke	gësproeëke
spuuële	späöl spuuële ----- späölde späölde	späöls späölt ----- späöldës späölde	späölt spuuële ----- späölde späölde	gëspäöld

stérve	sterf stérve ----- stórf stórve	sturfs sterft ----- stórfs stórft	sturf stérve ----- stórf stórve	gëstórvé
stieëke	stieëk stieëke ----- stoeëk stoeëke	stiks stieëkt ----- stoeëks stoeëkt	stik stieëke ----- stoeëk stoeëke	gëstoeëke
stoeën	staon stoeën ----- stóng/sting stónge/stinge	stuis staot ----- stóngs/stings stóngt/stingt	stuit stoeën ----- stóng/sting stónge/stinge	gëstange
stoeëte	stoeët stoeëte ----- stoeëtde stoeëtde	stuuëts stoeët ----- stoeëtdës stoeëtde	stuuët stoeëte ----- stoeëtde stoeëtde	gëstoeëte
stujve	stujf stujve ----- stoeëf stoeëve	stujfs stujft ----- stoeëfs stoeëft	stujf stujve ----- stoeëf stoeëve	gëstoeëve
trèkke	trèk trèkke ----- trok trokke	trèks/truks trèkt ----- troks trokt	trèk/truk trèkke ----- trok trokke	gëtrokke
trieëje	traej trieëje ----- troeëj troeëje	truuëjs/traejs traejt ----- troeëjs troeëjt	truuëjt/traejt trieëje ----- troeëj troeëje	gëtroeëje
valle	val valle ----- voeël voeële	vils valt ----- voeëls voeëlt	vilt valle ----- voeël voeële	gëvalle

vange	vang vange ----- vóng vónge	vungs vangt ----- vóngs vóngt	vunk vange ----- vóng vónge	gëvange
vare	vaar vare ----- voeër voeëre	vuuërs vaart ----- voeërs voeërt	vuuërt vare ----- voeër voeëre	gëvare
vènge	vèng vènge ----- vóng vónge	vungs vèngt ----- vóngs vóngt	vunk vènge ----- vóng vónge	gëvónge
vërgieëte	vërgieët vërgieëte ----- vërgoeët vërgoeëte	vërgits vërgieët ----- vërgoeëts vërgoeët	vërgit vërgieëte ----- vërgoeët vërgoeëte	vërgieëte
vërleeze	vërlees vërleeze ----- vërloeër vërloeëre	vërlujs vërleest ----- vërloeërs vërloeërt	vërlujs vërleeze ----- vërloeër vërloeëre	vërloeëre
vërsli-jte	vërsli-jt vërsli-jte ----- vërslaet vërslaete	vërslits vërsli-jt ----- vërslaets vërslaet	vërslit vërsli-jte ----- vërslaet vërslaete	vërslieëte
vleege	vleeg vleege ----- vloëëg vloëëge	vlujgs vleegt ----- vloëëgs vloëëgt	vlujg vleege ----- vloëëg vloëëge	gëvloëëge
vlöchte (vlechten)	vlöch vlöchte ----- vlöch vlöchte	vlöch vlöcht ----- vlöch vlöcht	vlöch vlöchte ----- vlöch vlöchte	gëvlöchte

vraoge	vraag vraoge ----- vroeëg vroeëge	vruuëgs vraogt ----- vroeëgs vroeëgt	vruuëg vraoge ----- vroeëg vroeëge	gëvraag
vrènge	vrèng vrènge ----- vróng vróngge	vrungs vrèngt ----- vróns vróngt	vrunk vrènge ----- vróng vróngge	gëvróngge
vri-jve	vri-jf vri-jve ----- vraef vraeve	vri-jfs vri-jft ----- vraefs vraeft	vri-jf vri-jve ----- vraef vraeve	gëvrieëve
vrieëte	vrieët vrieëte ----- vraat/vroeët vroeëte	vrits vrieët ----- vroeëts vroeët	vrit vrieëte ----- vroeët vroeëte	gëvrieëte
wasse (groeien, stijgen v. water)	was wasse ----- wós wósse	wus wast ----- wós wóst	wus wasse ----- wós wósse	gëwasse
weite	weit weite ----- wis wiste	wèts wèt ----- wis wist	wèt weite ----- wis wiste	gëweite
wënne (winnen)	wèn wënne ----- wón wónne	wuns wènt ----- wóns wónt	wunt wënne ----- wón wónne	gëwónne
wi-jke	wi-jk wi-jke ----- waek waeke	wi-jks wi-jkt ----- waeks waekt	wi-jk wi-jke ----- waek waeke	gëwieëke

wi-jze	wi-js wi-jze ----- waes waeze	wi-js wi-jst ----- waes waest	wi-js wi-jze ----- waes waeze	gëwicëze
wille	wil wille ----- wou wouwe	wils wilt ----- wou(d)s woudt	wilt wille ----- wou wouwe	gëwild
wicëre; wuuëre	waer, wieër; wuuër wicëre; wuuëre ----- woeërs; waerde woeëre; waerde	wieërs; wuuërs wieërt; wuuërt ----- woeërs; waerdës woeërt; waerde	wieërt; wuuërt wicëre; wuuëre ----- woeër; waerde woeëre; waerde	gëwoeëre
zeen (zijn)	bèn zeen ----- waas woeëre	bès zeet ----- woeërs woeërt	is zeen ----- woeër woeëre	gëwaes
zeen (zien)	zeen zeen ----- zoeëg zoeëge	zujs zeet ----- zoeëgs zoeëgt	zujt zeen ----- zoeëg zoeëge	gëzieën
zègke	zègk zègke ----- zag zagte	zègks zègkt ----- zags zagt	zaet zègke ----- zag zagte	gëzag
zènge	zèng zènge ----- zóng zóngge	zungs zèngt ----- zóngs zóngt	zunk zènge ----- zóng zóngge	gëzóngge

zètte	zèt zètte ----- zat zatte	zèts zèt ----- zats zat	zèt zètte ----- zat zatte	gëzat
zeuke	zeuk zeuke ----- zoch zochte	zeuks zeukt ----- zochs zocht	zeuk zeuke ----- zoch zochte	gëzoch
zitte	zit zitte ----- zoeët zoeëte	zits zit ----- zoeëts zoeët	zit zitte ----- zoeët zoeëte	gëzieëte
zówpe	zówp zówpe ----- zoeëp zoeëpe	zups zówpt ----- zoeëps zoeëpt	zup zówpe ----- zoeëp zoeëpe	gëzoeëpe
zujge	zujg zujge ----- zoeëg zoeëge	zujgs zujgt ----- zoeëgs zoeëgt	zujg zujge ----- zoeëg zoeëge	gëzoeëge
zulle	zal zulle ----- zou zouwe	zuls zult ----- zou(d)s zoudt	zal zulle ----- zou zouwe	/
zwi-jge	zwi-jg zwi-jge ----- zwaeg zwaege	zwi-jgs zwi-jgt ----- zwaegs zwaegt	zwi-jg zwi-jge ----- zwaeg zwaege	gëzwieëge
zwieëre (bij ede beloven)	zwieër zwieëre ----- zwoeër zwoeëre	zwooërs zwieërt ----- zwoeërs zwoeërt	zwooërt zwieëre ----- zwoeër zwoeëre	gëzwoeëre

zwömme	zwöm zwömme -----	zwöms zwómt -----	zwömp zwömme -----	gëzwómme
	zwóm zwómme	zwóms zwómt	zwóm zwómme	

IMPERATIEF

Sterke werkwoorden hebben zowel een vertrouwelijkheidsvorm als een beleefdheidsvorm.

vertrouwelijkheidsvorm	beleefdheidsvorm
Zujg braaf.	Zeet braaf.
Gank (h)eivërs.	Gaot (h)eivërs.
Stank stil.	Staot stil.
Dooch 't neet.	Doot 't neet.

2.2.29 SANDHI

Sandhi is de (gedeeltelijke) gelijkwording van eind- en beginklank van opeenvolgende woorden of delen van een samenstelling.

2.2.29.1 Komen uit de reeks ‘p, t, k, f, s, b, d, g, gk, v, z en ch’ twee medeklinkers als slot- of beginklank achter elkaar voor, dan worden ze beide stemloos uitgesproken.

**Het spellingsbeeld blijft doorgaans behouden.*

uitspreken

Woe(ë) is tet?
 Wi-j kump tae?
 Hae waas tao.
 Iech höb platveut.
 Potfërdikke.
 Hët chëbónt is fërslicëte.

schrijven

Woe(ë) is det?
 Wi-j kump dae?
 Hae waas dao.
 Iech höb platveut.
 Potvërdikke.
 Hët gëbónt is vërslicëte.

**Het spellingbeeld verandert omwille van het woordbeeld -in de persoonlijke voornaamwoorden ‘de’ en ‘diech’*

Wëts-te det al?
 ‘de’ verandert in ‘te’

Wëts-tiech det al?
 ‘diech’ wordt ‘tiech’

De duis of wënts-te
 gëli-jk höbs.
 ‘de’ wordt ‘te’

Iech weit wi-js-tiech det gëdoeën höbs.
 ‘diech’ wordt ‘tiech’

-in het reflexieve pronomen (wederkerend voornaamwoord) ‘diech’

Kóns-tiech tiech ammëzeere? Hóbs-tiech tiech vasgëvare?
 ‘tiech tiech’ i.p.v. ‘diech diech’ (idem)

-in pronominale adverbia (voornaamwoordelijke bijwoorden)

dëraan (draan)
 dëraaf (draaf)
 dërop (drop)
 dëruu(ë)vër (druu(ë)vër)
 dërachtër (drachtër)
 dëróm (dróm)
 dëróngër (dróngër)
 dërvuur
 dërbi-j
 dërboeëve

Diech bès traan.
 Kóm ins traaf.
 Zits tiech trop?
 ’t Löp eetskës truuëver?
 Nôw bèn iech eindëlik trachtër.
 Nôw gei(t) ’t tróm.
 ’t Mujske zit tróngër.
 De stuis slech tërvuur.
 Miemie waas tërbi-j.
 Z’ne naam stuit tërboeëve.

dêrdoeër	Zjaen kump têrdoeër .
dêrin (drin)	De rênk zit têrin (trin) .
dêrlangs	Dów 't mer in de bös têrlangs .
dêrmèt	Lara bëmeujt zich têrmèt .
dêrnao	Det kump têrnao .
dêropaan (dropaan)	Tón kwoeëm 't tropaan .
dêropaaf (dropaaf)	Loup tropaaf .
dêrrónd	Waat zit têrrónd ?
dêrtieëge	Eva kos têrtieëge .
dêrówt (drówt)	Kums-te voeërt trówt ?
dêrómhieër (drómhieër)	De drejs trómhieër .
dêrboeëvënop	Miet kump têrboeëvënop .
dêrdoeërhieër	Hae is têrdoeërhieër , doeër de sjrik.
dêrnaotów	Iech kóm lichêlik têrnaotów .
dêrnieëve	De zits têrnieëve .
dêróngeërdoeër (dróngeërdoeër)	Gank tróngeërdoeër .
dêróngeërin (dróngeërin)	De kat zit tróngeërin .
dêróngeërop (dróngeërop)	D'n ówtlêk stuit tróngeërop .
dêróngeërówt (dróngeërówt)	D'ne slup kump tróngeërówt .
dêropówt (dropówt)	Hae waas tropówt .
dêruueëvêrhieër (druueëvêrhieër)	't Watêr geit truuëvêrhieër ,
dêrtieëgënaa	Fits neet têrtieëgënaa .
dêrtieëgënin	Gank toch neet têrtieëgënin .
dêrtieëgënop	Fleur kik têrtieëgënop .
dêrvanaaf	Iech kóm zjus têrvanaaf .
dêrvandoeër	Mien ging rap têrvandoeër .
dêrvanlangs	De baas goeëf miech têrvanlangs .
dêrtössënowt	We zeen ins têrtössënowt .

2.2.29.2 Volgt op de stemloze medeklinkers 'p, t, k, f, s, ch' een klinker of tweeklank, dan wordt die stemloze medeklinker stemhebbend uitgesproken.

uitspreken

Lag ins.
 E leev apëkuuëtêlke.
 Det koeë**gk** Ella noeëts.
 Waat e bédóm**b** attêljeeke.
 Det waaz iech neet fan plan.
 Zoe'n astrand aestêrke!

schrijven

Lach ins.
 E leef apëkuuëtêlke.
 Det koeëk Ella noeëts.
 Waat e bédómp attêljeeke.
 Det waas iech neet van plan.
 Zoe'n astrand aestêrke!

2.2.29.3 De stemloze eindmedeklinker van de stam en eveneens de andere eventueel daaraan voorafgaande stemloze medeklinker(s) wordt (worden) in zwakke werkwoorden die in de o.v.t. op -de eindigen, stemhebbend uitgesproken.

uitspreken

Zjang poeë**d**de ieërpële.
 Lëwi-j jówdaz**d**e miech.
 Baer kwad**z**jde mer get.
 De sjoon wad**z**jde.

schrijven

Zjang poeëtde ieërpële.
 Lëwi-j jówdasde miech.
 Baer kwatsjde mer get.
 De sjoon watsjde.

Let op!

Dezelfde regel geldt voor de oude o.v.t.-vormen van 'roope' en 'slaope'.

uitspreken

Zjang reub**d**e (rieëp) miech.
 Wi-j d'n dujvël slicë**b**dde (sloeëp).

schrijven

Zjang reupde miech.
 Wi-j d'n dujvël slicëpde.

2.3 REGISTER VAN DE IN DE STUDIE GEBRUIKTE TERMINOLOGIE

abstracta op -de	p. 63
aferesis (procope, wegval)	p. 64
afleidingen	p. 109
apocope van de eind-n (spelling en uitspraak)	p. 60, 190
apocope van de eind-t (spelling en uitspraak)	p. 60, 189
auslaut	p. 60
Bargoens	p. 63
Beiers	p. 57, 100
beknopte bijzin van doel	p. 64
bezittelijke voornaamwoorden	p. 58
bijvoeglijke naamwoorden (stoffelijke)	p. 59
bijwoordelijke bepaling (bijzin) van oorzaak	p. 63
bijzin van doel (beknopte)	p. 64
deelsgenitief	p. 62
deelteken in voltooid deelwoord (spelling)	p. 189
det na bijwoorden	p. 64
diftongering (partiële naslag)	p. 59
dubbele medeklinker (spelling)	p. 185
dubbele ontkenning	p. 62
dubbelvormen	p. 63
Duits in België	p. 57, 107
enclise (hechting)	p. 64
epenthese (epenthesis)	p. 60
epenthesis (epenthese)	p. 60
gebiedende wijs (imperatief) van sterke werkwoorden	p. 211
gemeenzame taal in het Maaseikers	p. 116
gemengde werkwoorden (vervoeging in o.t.t. en o.v.t.)	p. 195
gerundium	p. 59
h (spelling en uitspraak)	p. 186
h en j (spelling en uitspraak)	p. 189
hechting (enclise)	p. 64
Hoogduits	p. 57, 88
imperatief (gebiedende wijs) van sterke werkwoorden	p. 211
j en h (spelling en uitspraak)	p. 189
k en gk (spelling en uitspraak)	p. 187
klankomzetting	p. 55
klankwijziging (van een klinker)	p. 55
klinkers (spelling en uitspraak)	p. 68-80
lijdend voorwerpszin	p. 64
medeklinkers (spelling)	p. 185
meervouden op '-er' (in het Maaseikers en in het Hoogduits)	p. 59

mën (omschrijvingen voor dit onbepaalde voornaamwoord)	p. 65
metafonie	p. 55
metanalyse	p. 62
metathese (metathesis)	p. 62
metathesis (metathese)	p. 62
mouillering	p. 61
Nederduits	p. 56, 91
Nederrijns	p. 57
Noord-Duits	p. 56
o.t.t. (regels bij de vervoeging van zwakke, sterke en onregelmatige werkwoorden)	p. 191
o.v.t. (regels bij de vervoeging van zwakke, sterke en gemengde werkwoorden; uitspraak) ...	p. 192
omgangstaal in het Maaseikers	p. 116
onregelmatige werkwoorden (vervoeging in o.t.t. en o.v.t.)	p. 195
ontkenning (dubbele)	p. 62
oorsprong en geschiedenis van de woorden	p. 81
Oostenrijks	p. 56, 97
partiële naslag bij diftongering	p. 59
persoonlijke voornaamwoorden (in het Maaseikers en in het Hoog-Duits)	p. 57-58
procope (afesis, wegval)	p. 64
regionaal Duits	p. 95
registers in de Maaseiker volkstaal	p. 116
Rijnlands	p. 93
Rotwelsch	p. 63
Saksisch	p. 56
samentrekking van voorzetsel met lidwoord	p. 63
sandhi	p. 212
schimptaal in de Maaseiker volkstaal	p. 134
sleeptoon	p. 54, 66
spelling (klinkers en tweeklanken)	p. 58-80, 182
sterke werkwoorden (vervoeging in o.t.t. en o.v.t.)	p. 195
stijl DGMD	p. 117
stoottoon	p. 54-55, 66
substantieven op -óng	p. 62
svarabhakti	p. 60
syncope	p. 64
taallagen in de Maaseiker volkstaal	p. 116
toontaal	p. 54, 66
transitieve werkwoorden in het Duits (die in het Maaseikers reflexief zijn)	p. 64
tweeklanken (spelling en uitspraak)	p. 68-80
uitspraak (van het Maaseikers)	p. 66
umlaut	p. 54, 55
verbindings-e (tussen twee substantieven)	p. 60
verbindings-n (vóór een klinker en vóór t, d of h)	p. 61
verbindings-s (in bijwoorden en voegwoorden)	p. 65
vreemde woorden (spelling)	p. 188

vulgaire taal in het Maaseikers	p. 117
wederkerende voornaamwoorden (in het Maaseikers en in het Hoogduits)	p. 58
wegval (procope, afëresis)	p. 64
werkwoordsuitgangen	p. 191
woordenschat (actieve)	p. 108
woordenschat (passieve)	p. 110
woordenschat (verouderde)	p. 113
Zwitsers	p. 56, 98

